

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Simona Korošec

Spremembe v prostoru in identiteta – primer Novega mesta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Simona Korošec

Mentorica: doc. dr. Vida Zei

Spremembe v prostoru in identiteta – primer Novega mesta

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Vidi Zei za vse napotke in strokovno pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Iskreno se zahvaljujem tudi staršema in sestri za vso podporo, razumevanje in ljubezen.

Ljubezen ne pozna meja. Hvala Jakob.

Spremembe v prostoru in identiteta – primer Novega mesta

Diplomska naloga se osredotoča na prostor, ki ga človek naseljuje. Prostor prispeva k oblikovanju njegove identitete. Raziskovalno vprašanje se glasi: Na kakšen način spremembe v urbanem prostoru vplivajo na identiteto meščanov? Družbeni odnosi ustvarjajo prostorske podobe v katerih se prepoznamo in se z njimi tudi poistovetimo. Izpostavljene so spremembe razmerij v Novem mestu, ki so neprestan proces družbeno-okoljskih sprememb, in vplivajo na identiteto Novomeščanov. Odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje se razkriva preko analize medijskega in umetniškega diskurza o Novem mestu. Mesto je simbol in prek diskurza se izraža tisto, kar za človeka predstavlja mesto. V različnih figurah se simbolizira mesto in njegovi aspekti. Današnja podoba prostora v mestnem jedru je rezultat večstoletnega razvoja in sprememb. Dosedanja praksa v drugih mestih po Sloveniji in svetu kaže, da je najboljša ohraniti avtentične vsebine na nov, modificiran način in uskladiti stare vrednote z novimi. Kar je nekoč bilo ustvarjeno, je pomembno ravno zato, ker je to kraj skupnega spomina, družbene in individualne identitete ter istočasno močnih simbolnih pomenov.

Ključne besede: prostor, identiteta, spremembe, diskurz, Novo mesto.

Spatial Changes and Identity – a Case Study of Novo mesto

The thesis focuses on the space, inhabited by man. The space contributes to the shaping of its identity. The research question of the thesis is: How do changes in the urban space affect the identity of the citizens? Social relations create spatial images in which we identify ourselves and resonate with them. Exposed are the changes of the relations in Novo mesto, being a continuing process of socio-environmental changes and affects the identity of the citizens of Novo mesto. The answer to the research question is revealing through an analysis of the media and artistic discourse on Novo mesto. A city is a symbol and through a discourse it is reflected what the city represents for the man. The city and its aspects are symbolized in various figures. The today's image of space in the urban core is the result of centuries of development and changes. The so far existing practice in other cities in Slovenia and the world shows that it is best to preserve the authentic content in a new, modified way and reconcile old values with new ones. What had once been created is important precisely because it is a place of shared memory, of social and individual identity and at the same time of powerful symbolic meanings.

Key words: space, identity, changes, discourse, Novo mesto.

KAZALO

1 UVOD	8
1.1 Struktura diplomskega dela	11
2 PROSTOR	14
2.1 Značilnosti mesta	17
2.2 Prostorske spremembe v mestu	22
2.3 Prostor in identiteta	25
3 IDENTITETA	34
3.1 Definiranje pojma identiteta	35
3.2 Spremembe identitetnih struktur	37
3.3 Identitetna prenaseljenost	40
3.4 Pluralizem življenjskih stilov	42
4 ANALIZA PRIMERA: MEDIJSKI IN UMETNIŠKI DISKURZ o Novem mestu..	44
4.1 Definicija pojma diskurz	44
4.2 Diskurz o Novem mestu	46
4.2.1 Analiza medijskega diskurza	46
4.2.1.1 Časopis Dolenjski list	47
4.2.1.2 Revija Park	48
4.2.1.3 Forum www.novomesto.org	50
4.3 Diskurz in identiteta Novomeščanov	52
4.3.1 Analiza umetniškega diskurza	54
4.3.1.1 Božidar Jakac in Novo mesto	55
4.3.1.2 Slavko Grum in Novo mesto	57
4.3.1.3 Boštjan Pucelj in Novo mesto	60
5 SKLEP	62
6 LITERATURA	65

7 PRILOGE.....	70
PRILOGA A: Naša anketa.....	70
PRILOGA B: Halo, tukaj bralec Dolenjca!	71
PRILOGA C: Novo mesto dobiva nove ulice	72
PRILOGA Č: Raziskovalni članek Pešpoti v Novem mestu: Blišč in beda	73
PRILOGA D: Rubrika Črna packa	80
PRILOGA E: Forum novomesto.org – Razvojne možnosti Glavnega trga	81
PRILOGA F: Jakčeve slike Novega mesta.....	89
PRILOGA G: Iz jablane v kozarce.....	93

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Rudolfov sejem	16
Slika 2.2: Cvičkarija v Novem mestu	17
Slika 2.3: Planet Tuš	20
Slika 2.4: Knjižnica Mirana Jarca.....	24
Slika 2.5: Gospa z vozičkom v centru mesta	26
Slika 2.6: Glavni trg z arkadno arhitekturo.....	28
Slika 2.7: Zgornji konec trga z Rotovžem in arkadami.....	31
Slika 3.1: Reklamne table z napisi v centru Novega mesta.....	40
Slika 3.2: Reklamni panoji pri Novem trgu.....	40
Slika 3.3: Hostel Situla	43
Slika 3.4: Galerija Simulaker	43
Slika 4.1: Atrij Knjigarne Goga.....	59
Slika 7.1: Breg, risba 1935	89
Slika 7.2: Novomeški Breg s Kapitljem, pastel 1927	89
Slika 7.3: Novo mesto v snegu, pastel 1954	90
Slika 7.4: Novo mesto v snegu, akvatinta 1967.....	90

Slika 7.5: Caparski breg v Novem mestu, pastel	91
Slika 7.6: Novo mesto proti večeru, pastel 1971	91
Slika 7.7: Novo mesto pred sončnim zahodom, pastel 1975	92

1 UVOD

Značilnost prostora in osebna identiteta posameznika se prepletata. Christian Norberg-Schultz pravi, da je identiteta posameznika »v ozki povezavi z identiteto prostora, iz katerega izhaja« (Norberg-Schultz v Butina Watson 1997, 4). Kulturna pokrajina kot prostor, ki ga človek naseljuje, prispeva k oblikovanju njegove identitete, obenem pa se v krajini odslikavajo družbeni odnosi in s tem prispevajo k ustvarjanju krajinske podobe v družbeni zavesti, po kateri jo prepoznamo in se z njo ali z njenimi deli poistovetimo (Kučan 1998, 20–21). Človek z dolgoletnim bivanjem in delovanjem oblikuje krajino na edinstven način in se potem z njo poistoveti. Po mojem mnenju izguba identifikacije s pokrajino pomeni delno izgubo identitete. Kot smo ljudje del prostora, je prostor del nas.

Predmet moje diplomske naloge so komunikacijske razsežnosti prostorskih sprememb Novega mesta in njihov vpliv na identiteto Novomeščanov. Moje raziskovalno vprašanje se glasi: Na kakšen način spremembe v urbanem prostoru vplivajo na identiteto posameznika oz. prebivalcev? Osredotočala se bom na prostorske spremembe in hkrati na materialni svet predmetov, ki s svojo vizualno komunikacijo vplivajo na prebivalce Novega mesta. »Identitete kot polja identifikacij in razlikovanj niso le socialni konteksti umeščanja osebe v družbo, odnosov do drugih ljudi, strategij delovanja, temveč se utelesijo v osebi, v duševnih lastnostih, načinih mišljenja in čustvovanja, v odnosu do telesa, telesnem vedenju, oblikovanju, oblačenju telesa« (Ule 2005, 427).

Čas s seboj prinese spremembe in minljivost. Prostor, s katerim se identificiramo in kjer puščamo sledi, se posledično spreminja. Tako je tudi v mestu, kjer se venomer dogajajo spremembe, ki oblikujejo identiteto meščanov.

Velike prostorske spremembe v Novem mestu sta povzročili globalizacija gospodarstva in potrošniška družba. To se odraža v arhitekturi, kulturni krajini in spremenjenih identitetah. Posledice gospodarskih sprememb so tudi procesi urbanizacije in urbanega načina potrošništva.

Začasno zaprtje najbolj znane kavarne v Novem mestu je povzročilo nekoliko zmede med prebivalci, saj so tam preživljali svoj prosti čas in sobote so bile namenjene pomenkovanju s prijatelji ob najboljši kavi. Kavarna je danes obnovljena in ima povsem drugačno notranjost. Nekoč staro, socialistično ureditev so nadomestile nove barve. Prevladuje rdeča. Nov je točilni pult, mize, stoli, lestenci in zavese. Kavarna je bila v zgodovini posebne vrste gostilna, kamor so zahajali predvsem meščani. Bila je zaščitni znak mesta, podobno kot mestna godba. V kavarni so se zbirali uradniki, profesorji, obrtniki in drugi meščani, ki so izmenjavali mnenja. Med gosti je bilo mnogo narodnjakov, ki so budili narodno zavest in si pripovedovali novice. Ali, kot je zapisal Janez Trdina, sicer reden gost kavarne na Glavnem trgu, »v krčmah se plača vino, novice pa se dobe za nameček« (Lokalno.si 2008). Danes je kavarna bolj podobna izvirniku. Opremljevalci so povzeli izgled kavarne iz starih znanih dunajskih kavarn salonskega tipa – tri barve in trije prostori. Poleg klasične »meščanske« ponudbe danes lahko prebirate časopise ali odigrate partijo šaha. Novo mesto je tudi z zaprtjem oz. propadom nekaterih nekoč zelo uspešnih tekstilnih podjetij (npr. Novoteks, Jutranjka) in njihovih trgovin dobilo dobesedno novo podobo Novomeščanov. Ljudje so se poprej oblačili v produkte domačih tekstilnih družb. Mesto niso preplavljale trgovine tujih blagovnih znamk. Zdi se, da je s propadom političnega sistema in že prej omenjeno globalizacijo in potrošništvom, prišlo do korenitih prostorskih sprememb.

Pri doživljanju prostora ima veliko vrednost občutenje pokrajine v smislu »pejsaža«, pogleda. Po čem turist ve, da je v Republiki Sloveniji? Ne le zato, ker je formalno prestopil njene meje, pač pa tudi zato, ker se nahaja na stičišču alpskega, sredozemskega, panonskega in dinarskega sveta. Okljuka reke Krke s svojimi mostovi še najbolj zaznamuje Novo mesto v smislu pejsaža. Gornji in dolnji del mesta oz. Gorenja ali Ljubljanska mestna vrata ter Dolenja mestna vrata predstavljajo t. i. vhod v mesto, kjer je na gornjem delu moč videti tudi dvostranski kostanjev drevored posajen v tridesetih letih 19. stoletja. Vhod v mestno jedro zaznamuje arhitekturni spomeniški kompleks Na vratih, delo arhitekta Marjana Mušiča. Začne se s kipom talca na privzdignjenem kamnitem pomolu (s kasneje postavljenim doprsnim kipom Marjana Kozine), nadaljuje se s predelavo stavbe nekdanje Kresije (sedaj v sklopu Knjižnice Mirana Jarca) ter

zaključni s spominsko ložo, posvečeno žrtvam 2. svetovne vojne. Zadnji motiv predstavlja kip svobode, ki zaključuje skladno celoto. Značilno podobo mestu daje tudi sedem gričev. Vsi so skoraj popolnoma pozidani, dva izmed njih sta gozdnata. Ulični otok ob Glavnem trgu v najstrožjem središču Novega mesta predstavlja primer stare urbanistične zasnove, ki je dovolj tipična za slovenska mesta (Simič in Vovk 2008). Moderni čas je skupaj s prostorskimi spremembami prinesel ogromno novih značilnosti. Danes ima velik pomen glavna prometna žila skozi mesto – Glavni trg, v katero se steka omrežje sekundarnih poti, ki so bile včasih med seboj povezane z ozkimi prehodi (uličicami). Vendar pa so ti komunikacijski kanali hkrati prostori za druge dejavnosti in niso namenjeni zgolj prometu. Predvsem je trg včasih bil središče glavnega javnega življenja v mestu – ekonomskega in družabnega. Stranske ulice pa so bile neke vrste podaljški zasebnih prostorov hiš, kjer se je odvijal del družinskega življenja in stiki med člani ožje sosedske skupnosti.

Mesto, tako kot vse drugo, lahko preživi samo tako, da se razvija, spreminja. V kakšno smer gredo te spremembe pa je drugo vprašanje. Po eni strani so mesta splet krajev, prostor spomina prebivalcev, po drugi strani pa so meščani malo zaskrbljeni, ko vidijo, kako postajajo neosebna, uniformirana in povzročajo druge, drugačne identitete. Augé (1999, 73) pravi: »Mesto ima svojo zgodovino in osebnost: nekateri posamezniki se v njem prepoznajo in ta skupinska identifikacija (ki lahko sega vse do potrjevanja psiholoških potez, ki so skupne vsem prebivalcem) ni nekaj izključujočega, prav narobe, gre za posebna razmerja, ki jih vsak lahko vzpostavi z njim«.

Osrednji prireditveni prostor, kamor so hodili Novomeščani ob večerih v kino, na koncert, prireditve ali pa so na odru spremljali gledališko predstavo, se je imenoval Dom kulture. Na odru doma so nastajale gledališke predstave uspešnega in kakovostnega amaterskega gledališča, ki je delovalo skoraj dvajset let (v najboljših letih delovanja so pripravili tudi po šest premier v sezoni). Dom je torej nudil pogoje za kulturno udejstvovanje in razvoj kulturnega duha (Simič in Vovk 2008, 30). Danes je na tem mestu poklicno sodobno slovensko gledališče Anton Podbevšek Teater, katerega so Novomeščani sprejeli za »svojega«.

Ulica, trg, obrežje, gledališče, umetniki, dogodki ... vse to je komunikacija, s katero se Novomeščani poistovetijo. Novo mesto skozi čas dobiva nove pomene, interpretacije istega prostora pa so lahko različne, saj nekateri v tem kraju živijo, spet drugi so v istem kraju tujci. Mesto je živ organizem, ki se v prostoru in času spreminja. Cilj te diplomske naloge pa je ugotoviti, kako lahko s pomočjo analize medijskega in umetniškega diskurza raziščem povezave med Novim mestom kot prostorom in identifikacijo ljudi v tem prostoru.

1.1 Struktura diplomskega dela

V prvem delu diplomskega dela se bom posvetila teoretičnim opredelitvam prostora in mesta. Zanimajo me značilnosti mesta, prostorske spremembe in povezava prostora z identiteto, zato v samem začetku podajam razliko med prostorom (*space*) in krajem (*place*), ki pa vsekakor ni dokončna, saj slovenščina ne razlikuje učinkovito med angleškima pojmomoma. Pri tem se bom opirala predvsem na Yi-Fu Tuana, Marjana Hočevarja in Barrya Browna. Sicer pa je že Sorokin (1943) ugotavljal problem širokih pomenov ter semantično-jezikovno »težavnost« besede prostor (Hočevar 2000). Poglavje nadaljujem z značilnostmi, ki veljajo za *mesto*. Lewis Mumford je podal zelo sistematično in poglobljeno videnje na zgodovino razvoja mest. Raziskoval je razvoj urbanih civilizacij, gospodarske funkcije in njihov odnos do okolja. Mesto ima svojo zgodovino, značilne točke in simbole. Toda njegova geografija se z zgodovino spreminja: stare meje se premaknejo, ustvarijo se nove ulice, trgi itd. Pri opredelitvi glavnih značilnosti mesta kot prostora se opiram na sociološke klasike, filozofe in geografe. Za Jeana Baudrillarda (Clarke in Doel 2004) je mesto le še simulaker. Bunting in Fillion (v Uršič 2003) mesto definirata kot prostor intenzivne družbene interakcije in izmenjave med tujci. Za Webra (v Urry 1995) pa je mesto prostor, kjer se prvič razvije individualizem. Še bolj podrobno se prostorskim spremembam posvečam v razdelku *prostorske spremembe v mestu*. Ilka Čerpes (2007) pravi, da so odločilni dejavniki sprememb globalne oblike upravljanja kapitala, ki iščejo priložnosti za razvoj. Janez Koželj obenem opozarja, da se mesto širi proti robovom v odprto krajino, mesto je »prožna, nedoločena struktura, ki usmerja tokove in spodbuja dinamiko sprememb« (Koželj 2007, 198). Zaključujem z ugotovitvijo, da bodo

pomembna izboljšanja nastala le z uporabo misli pri vseh osrednjih človeških interesih mesta in skrbi za kulturo. Reševanje prostorskih vprašanj, sprememb kot javnih problemov mora biti odprto in pregledno razpravljalno polje, saj le tako kar najbolj vsestransko osvetlimo interpretacijo problemov. Javni prostor je bistveni gradnik mesta, je pogoj za izvajanje raznolikih socialnih praks, kar pa je pravzaprav bistvena kvaliteta urbanosti. Občutenje domačnosti v prostoru je vir posebne identitete. O povezanosti med prostorom in identiteto bom razpravljala v zadnjem delu poglavja *Prostor*. Osrednja avtorja, ki ju bom izpostavila, sta Stane Južnič in Tuan, ki v svojih teorijah razlagata pomen prostora, saj ima ta izjemno veliko identifikacijsko vlogo.

V naslednjem poglavju, ki govori o identiteti, bom opredelila to socialno institucijo s pomočjo različnih avtorjev. Osrednja avtorica, na katero se bom najbolj opirala, je Mirjana Nastran Ule. Njena knjiga *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov* mi je bila v pomoč tudi pri poimenovanju posameznih podpoglavij. Modernizacija spreminja vsakdanje življenje ljudi, vzorce delovanja, mišljenja, čustvovanja. Uletova (2000) pravi, da se ukinja predstava o zaključeni, dobro zamejeni identiteti posameznika, ki je vezana na definiran domači kraj. Kraj bivanja postaja globalen, tako kot življenje samo. Identiteta se neprestano preoblikuje, preusmerja, ko se posameznik premika skozi množico odnosov in situacij. Tako je dejansko identiteta izpostavljena nenehnim spremembam.

Mesto je pravzaprav diskurz, ki govori svojim prebivalcem, mi pa govorimo svoje mesto, ki smo v njem preprosto zato, ker v njem stanujemo, ker hodimo skozenj, ker ga gledamo, pravi Roland Barthes (v Rotar 1981). Zato sem se odločila, da v praktičnem delu svoje diplomske naloge analiziram medijski in umetniški diskurz o Novem mestu. Identiteta je produkt večih diskurzov, a mene sta v okviru prostora najbolj zanimala prav ta dva. Medijski diskurz je pomemben »oblikovalec realnosti« (Pušnik 1999), umetniška podoba pa lahko tvori močan identifikacijski značaj. Ključni avtorji na katere se opiram so Rotar, Augé, Foucault in Burr. Ker je mesto simbol in ga najbolje dojamemo v diskurzu, bom ugotavljala, kako si Novomeščani prezentirajo mesto. Pri medijskem diskurzu sem opredelila časopis *Dolenjski list*, revijo *Park* in forum *Pogovori o Novem mestu*. *Park* predstavlja svetlo izjemo, ker se prostorskih tem

loteva raziskovalno, poglobljeno in kritično. Pogovori o Novem mestu – Novomesto.org predstavlja prostor, kjer se izmenjavajo mnenja med prebivalci o (ne)zadovoljstvu življenja na tem območju. Pri umetniškem diskurzu sem se osredotočila na podobe mesta, ki so ga ustvarili različni umetniki; Božidar Jakac s svojimi slikami in grafikami, Slavko Grum s svojo dramo ter danes dejaven fotograf Boštjan Pucelj. Preko izbranih avtorjev in njihovih del se nam razkriva odnos umetnikov do mesta in identifikacijski pečat, ki ga ustvarjajo na prebivalcih.

Glavni namen naloge je pokazati vpliv prostorskih sprememb na prebivalce na primeru Novega mesta. Pri pisanju diplomske naloge sem se opirala predvsem na primarne vire. V teoretičnem delu sem uporabila primerjalno analizo, s katero sem izpostavila različne vidike in pristope v raziskovanju prostora in identitete. Za lažjo predstavo sem dodala slikovno gradivo Novega mesta, kjer teoretične koncepte konkretiziram s primeri. Praktični del naloge (diskurz) sem analizirala s pomočjo kvalitativne metode. Opisovala sem lastnosti, procese in odnose med medijskim sporočanjem in umetniškimi deli ter prebivalci Novega mesta.

2 PROSTOR

Ljudje smo že od nekdaj omejevali prostor. Stena tu, soba tam. Hodnik, cesta, stop znak. Prostor razmejujemo toliko časa, dokler ne postane smer. Prostor je vse okoli nas. Nekaj desetletij nazaj je beseda »prostor« imela strogo znanstveno geometrijski pomen. Koncept prostora se je uveljavil v matematiki in zato je koncept »družbeni prostor« na začetku čudno zvenel. Kasneje smo ljudje začeli ustvarjati prostore na vseh področjih. Ustvarili smo celo poseben prostor za mrtve. Tudi Picassov prostor na sliki Guernica ni zanemarljiv, saj prikazuje trpljenje, žalost vojne in posledice nacističnega napada na mesto Guernica. Celo bolezen in norost naj bi imeli poseben prostor v medicini in psihiatriji (Lefebvre 2003). Prostor je nekakšna entiteta, kjer se objekti in subjekti gibljemo, da (ne)opravimo svoje vsakodnevne potrebe in obveznosti. S tem so povezana vsakdanja opravila, npr. socialni stiki med ljudmi in kraju primerno vedenje ter oblačenje. S pomočjo novih tehnologij pa lahko »prostor« dobi povsem nove dimenzije.¹ Pred leti je v soseskah v Novem mestu postavitve Mobitelovih oddajnikov povzročilo pravo razburjenje. Mobitel je postavljal bazno postajo za UMTS mobilno telefonijo, ki za brezhibno delovanje zahteva 40 metrov visok oddajnik. Oddajnik je posledica napredka v mobilni telefoniji (Blaić, 2008).

Tuan (1997) nas posebej opozori na razliko med prostorom in krajem. Kraj naj bi po njegovem mnenju zagotavljal stalnost potrebno za varnost, medtem ko naj bi prostor nudil možnost za premikanje, raziskovanje, svobodo. Brown poda podrobnejšo razlago, in sicer naj bi po njegovem mnenju bil prostor »struktura sveta: je tridimenzionalno okolje, kjer se objekti in dogodki dogodijo ter imajo za posledico ustrezen položaj in smer« (Brown 2006, 1). Kjer prostor dobi višji pomen, to imenujemo kraj. »Kraj je prostor, ki vsebuje vedenjsko primernost, kulturna pričakovanja in tako dalje. Nameščeni smo v prostoru, predstavljamo pa se v kraju« (Brown 2006, 2). Težko je dovolj jasno razložiti razliko med tema

¹ Nove tehnologije so tako element ali sredina nenehnega preurejanja vsega, ki ga zahteva tako moderna znanost in seveda tudi tem procesom soodvisno nenehno prestrukturiranje družbenih struktur, prostorske spremembe, spremembe družbene dinamike, odnosov, komunikacije, skupnosti itd. (Urbančič 1984).

dvema pojmom. Hočevar (2000) opozarja, da slovenščina tako na semantični kot etimološki ravni ne razlikuje učinkovito med angleškima pojmom *space* in *place*. Pravi, da se prvi prevaja kot prostor v smislu *splošnejši prostor*, drugi pa kot kraj; *specifičen, konkreten prostor*, včasih glede na smisel tudi kot mesto (»dati nečemu svoje mesto«). Harrison in Dourish (v Brown 2006) pravita, da bi pojma morala biti jasno kategorizirana kot različna aspekta, eden pripada fizičnemu svetu (*space*), drugi bolj družbenemu (*place*).

Harvey poudarja, da prostor ni kar dan, absoluten oz. ni zaboj v katerega »tlačimo« stvari. Pravi: »Kaj je prostor? To bi morali nadomestiti z vprašanjem: Kako se človeške prakse oblikujejo in nas delajo nevsakdanje?« (Harvey v Castree 2004, 183). Po Harveyju družbene prakse in procesi oblikujejo prostor in ti prostori nato omogočajo in spreminjajo te družbene procese. Ed Soja to poimenuje »družbeno-prostorska dialektika«. Njegov prispevek k sodobnemu preučevanju prostora in kraja je predvsem ta, da se prav ta dva koncepta dá teoretično opredeliti. Sayer argumentira, da to ni mogoče, ker so socialne prakse in procesi naključni, odvisni od okoliščin. Z drugimi besedami, za Sayerja lahko ta koncepta le empirično raziskujemo in ga ne moremo teoretsko opredeliti (Castree 2004).

Simmel je med drugim opredelil prostor s petimi temeljnimi kvaliteta. Te kvalitete skupaj dajejo praznemu prostoru pomen, vsebino:

1. Splošni prostor ima dele in vsak ima nekakšno edinstvenost.
2. Prostor je razstavljen na dele in enote, ki so obkroženi z mejo.
3. Stopnja do katere se lahko socialne interakcije lokalizirajo v prostoru.
4. Bližina oz. oddaljenost med osebami, posebno v mestu.
5. Možnost spremeniti prostor (oz. gibanje iz kraja v kraj) in posledice, zlasti ob prihodu »tujca« (Simmel v Urry 1995, 8).

Prostor je zanimal filozofe in znanstvenike skozi človeško zgodovino, zato ga je težko čisto jasno in natančno opredeliti. Kos pravi, da je praktično nemogoče

zajeti vse simbolno-pomenske in praktično-življenjske razsežnosti prostora. Socialni prostor je bistveno bolj ukrivljen in ga je zato tudi bistveno težje analizirati. »Prostor je sočasno povsem čutnonazorno konkreten pa tudi abstraktno konceptualen, lahko je splošno dostopen ali pa povsem ekskluzivistično zaprt, tako rekoč zaklenjen, lahko je povsem individualiziran ali pa generično nespecifičen itn.« (Kos 2007, 137).

Za prebivalce Novega mesta imajo posamezni dogodki, kot so na primer občinski praznik, Rudolfov sejem (glej Sliko 2.1) v okviru občinskega praznika (sejem zato, ker je to najstarejša množična občasna oblika trgovanja, Rudolfov pa zato, ker nam je Rudolf IV. Habsburški 7. aprila 1365 podelil posebne pravice do trgovanja in postave mestne naselbine), Teden cvička, študentska Cvičkarija (glej Sliko 2.2), festival Fotopub, Jazzinty, itd. poseben pomen. Takrat je celotno mesto v znamenju praznovanja. Te ceremonije, načini premikanja iz Glavnega trga proti Novem trgu, in dela, ki preoblikujejo ulice mesta, lahko obravnavamo z dveh zornih kotov. To so elementi, s katerimi se spremeni življenje Novomeščanov. Po drugi strani pa se oblikujejo podobe, ki se utegnejo zaradi svoje enkratnosti, intenzivnosti v doživljanju mimoidočega obiskovalca ali turista ločevati od doživljanja samih prebivalcev mesta. Za Novomeščane je Novo mesto *kraj*, kjer prevladujejo kulturna pričakovanja in vedenjska primernost v času praznovanja. Medtem ko je za turista mesto bolj *prostor*, kjer se giblje in svobodno raziskuje.

Slika 2.1: Rudolfov sejem

Vir: Park (2008).

Slika 2.2: Cvičkarija v Novem mestu

Vir: Festival Cvičkarija (2009).

Ker je predmet moje diplomske naloge osredotočen na Novo mesto, bom v nadaljevanju naloge posvetila nekaj podpoglavij prav *mestu*. Na prvi pogled so tipične značilnosti mestnega okolja predvsem promet, razsvetljava, betonska in asfaltna podlaga, vožnja kolesarjev, hoja pešcev, tržnica, trgovska poslopja itd. A mesto skriva še mnogo več.

2.1 Značilnosti mesta

Nobena posamezna definicija ne more ustrezati vsem podobam mesta in tudi težko najdemo opis, ki bi izčrpal vse spremembe v mestu. Razumeti je potrebno zgodovinsko podobo mesta, v mojem primeru Novega mesta, in razločevati izvirne naloge, ki so se razvijale sproti. Mumford (1969, 18) pravi:

Tako se mesto, še preden postane prostor stalnega bivanja, razvija kot kraj zbiranja, kamor se ljudje od časa do časa vračajo; privlačnost nastopa tu pred vsebino in ta sposobnost mesta, da privlačuje tiste, ki ne bivajo v njem, zaradi druženja z meščani in duhovne spodbude, kakor tudi zaradi trgovine, je vsekakor eno izmed temeljnih meril mesta, dokaz o njegovi notranji dinamiki kot nasprotju bolj ustaljene in vase zaprte oblike vasi, ki sovraži vse kar je zunaj nje.

Bunting in Fillion mesto definirata kot »prostor intenzivne družbene interakcije in izmenjave med tujci. Življenje v mestu omogoča načrtovane in nenačrtovane naključne komunikacije in minimalizira stroške interakcij; v času, naporu in denarju« (Bunting in Fillion v Uršič 2003, 8). Za Webra pa je mesto »prostor,

kjer se prvič razvije individualizem, ki naj bi nastal zaradi močnega vpliva trga« (Weber v Urry 1995, 8).

Mesto se že na videz razlikuje v primerjavi s podeželjem. Wirthova predstava o tem vključuje tri osnovne elemente, ki so hkrati tudi elementi definicije mesta in se od ruralnega prostora loči po:

1. velikosti, ki ustvarja segregacijo, brezbriznost in družbeno zadržanost,
2. gostoti, ki povzroča naraščanje kompleksnosti družbe in
3. heterogenosti, ki se kaže v različnih družbenih krogih, znotraj katerih je status posameznika nestabilen in neskladen (Wirth v Urry 1995, 9).

Emocije v veliki meri prispevajo k občutenju in počutju posameznika v prostoru in posredno vplivajo na razvoj mesta. Augé je sociolog in analizira mesto kot kompleksen in bistveno časoven sklop krajev in nekrajev², izginjanja in vnovičnega vzpostavljanja tradicij. Mesto je pravzaprav eksemplarično predmet predstav – skromno in individualno različico teh predstav lahko najdemo v izjavah, v katerih prebivalci nekega mesta navadno govorijo o odnosu, ki ga imajo do njega, o zgodovini, ki jih povezuje z njim, o svojih vsakdanjih opravkih v njem (Augé 1994, 70). Mesto je diskurz. O diskurzu bom več pisala v nadaljevanju naloge.

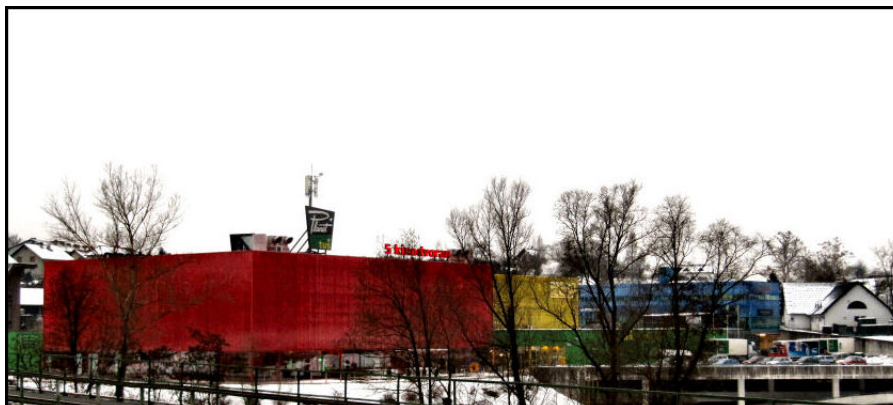
Mesto je tudi svet. Svet je predvsem zato, ker je kraj: simbolni prostor s svojimi značilnimi točkami, spomeniki, svojo zmožnostjo spominske oživitve, dejansko vse, kar imajo skupnega tisti, ki pravijo, da so iz tega mesta. Mesto ima svojo zgodovino, značilne točke in simbole. Toda njegova geografija se z zgodovino spreminja: stare meje se premaknejo, ustvarijo se nove ulice, trgi itd. Vsako

² Kraj/nekraj označujeta realne prostore in razmerja njihovih uporabnikov do njih. Kraj je avtor definiral kot nekaj, kar je identifikacijsko (npr. posameznik se v njem lahko prepozna in opredeli), kot nekaj, kar je relacijsko in kot nekaj, kar je zgodovinsko (npr. prebivalci kraja najdejo različne sledi stare naselbine, znamenje povezanosti). Tako je kraj trojno simbolen: simbolizira razmerje vsakega prebivalca do njega samega, do drugih prebivalcev in do njihove skupne zgodovine. Prostor, kjer ni simbolizirana niti identiteta niti razmerje niti zgodovina, pa je definiral kot nekraj. To kar je za nekatere kraj je lahko za druge nekraj (npr. letališče za tistega, ki samo potuje skozenj, nima enakega statusa kot za tistega, ki na njem dela vsak dan) (Augé 1994).

mesto ima tudi svojo osebnost. Nekateri posamezniki se v njem prepoznajo in ta skupinska identifikacija ni nekaj izključujočega, gre za posebna razmerja, ki jih vsak lahko vzpostavi z njim. Mesto je pluralno, ker obsega številne predele in ker hkrati na nenavaden način obstaja v domišljiji svojih prebivalcev ali pogostih obiskovalcev. Sprehajanje in pohajkovanje po mestu sta izraza svobode, ki se pojavlja v urbanih predelih (Auge 1994). Augé celo pravi, da sta tema sprehajanja in osebnost sprehajalca tesno povezana s podobo mesta. Na hojo po mestu in na njegovo odkrivanje vpliva obstoj opornih točk in splošna razporeditev mesta. Kognitivni psiholog Georges Vignaux je opravil zanimiv eksperiment, ko je ljudi iz podeželja postavil v mesto in so morali za pot spraševati mimoidoče. Pokazalo se je, kako pomembni so bili zgodovinski spomeniki, preko katerih so jih napotili meščani. Taki opisi niso najkrajši, so pa najlažje izrekljivi in razumljivi, ker so nekako »naravni« in sicer po mnenju tistih, ki napotke dajejo in pričakujejo, da bodo jasni tudi njihovemu občinstvu (Augé 1994).

Teoretične razlage socioloških klasikov, filozofov, geografov so se razlikovale v poimenovanjih določenih funkcij v družbi in v razumevanju prostorskih razsežnosti. Jean Baudrillard vidi postmoderni svet kot svet simulacije, hiperrealnosti (Clarke in Doel 2004). Reproducirajo se le še simulacije mestnosti in ne urbanega prostora. Tako bi na primer lahko v Novem mestu simulacijo mestnosti predstavljal kompleks treh barvnih kock nasproti glavne avtobusne postaje (glej Sliko 2.3). Rdeča pripada Planetu Tuš, kjer so kinodvorane, trgovine, lokali, biljardnica in pod njo parkirna hiša. V modri in rumeni se nahajajo trgovine, lokali, klub, picerija in fitnes prostor – lahko bi rekla: mesto v malem. Trgovski center vsebuje vse, kar je značilno za *mesto*. Male ulice s trgovinami, gostilniško ponudbo in zabavo. Ko so postavljali kompleks, niso pozabili na okolico. Splošni vtis o zelenosti mesta pričara park s klopami, katerega ovija reka Krka. Sezidali so celo novi most, ki nudi hiter dostop do starega mestnega jedra. Gre za »mesto« brez zgodovine, identitete. Koolhaas temu pravi *generično mesto*. Umetno ustvarjanje con za pešce, novih parkov, nasadov, gradnja mostičev so prostori »šibkih in prožnih občutkov, le maloštevilnih čustev, ki so si daleč narazen, diskretno in skrivnostno kot velik prostor, ki ga osvetljuje nočna lučka« (Koolhaas 1999, 9).

Slika 2.3: Planet Tuš

Pri simulaciji gre za neskončno ponavljanje in reproduciranje. »Ne obstaja več ostra ločnica med tem, kaj je realno, in tistim, kar je simulirano, saj se sama simulacija obnaša, kot da bi bila realna, oziroma se za realnost sploh ne zanima« (Kosovel 2006, 49). To je hiperrealnost. Za Baudrillarda je zato od narave ostala le še njena simulacija, simulacijski model znakov narave. Enako velja za mesto, ki je le simulaker oz. rezultat simulacije, rezultat reproducirane realnosti v nekaj bolj realno od nje same, v hiperrealnost (Clarke in Doel 2004, 27–32). Davis je sodobni urbanist, ki vidi mesta kot prostor, kjer vlada politični boj. Podrobno se je posvetil analizam politik, ki se stapljajo v mestu in ga preoblikujejo (McNeill 2004, 90–95).

Mestno središče je bilo do pojava avtomobila vedno najbolj dostopen prostor, ki je spodbujal menjave, srečevanja, navezovanja socialnih stikov. Mesto je bilo kasneje žrtvovano prometu, enota načrtovanja pa postane ulica. Ta je vnesla gibanje in zmede v dele mesta, ki so bili poprej mirni. Tudi vrtovi za stanovanjskimi hišami v mestu so postajali sčasoma tlakovani. Ko so se ljudje te izgube zelenja začeli zavedati, so pogosto lastniki hiš ob trgu spremenili prazen, odprt prostor v skupni vrt oziroma park (Mumford 1969). Če govorimo o zgodovini mesta, obenem govorimo tudi o zgodovini prostorov potrošnje. »Prostor mesta se od svojega nastanka močno prepleta s posebnimi okoliščinami delovanja in bivanja, ki narekujejo nujen obstoj prostorov potrošnje« (Uršič 2003, 19). Mesto je nastalo šele na tisti zgodovinski stopnji,

ko je zaradi družbene delitve dela na poljedelsko in rokodelsko delo že nastajal presežek življenjskih dobrin in zasebna lastnina. Spremenila se je struktura produkcije in premik iz družinske samozadostnosti v povečanje proizvodnje, kjer naj bi presežni proizvod služil za menjavo na trgu. Življenje v mestu temelji tudi na odvisnosti od drugih ljudi, ki kupujejo presežni proizvod na trgu, pravi Uršič. Okoli 17. stoletja se je potreba po razvoju mesta v smislu kapitalskega donosa pojavljala samo s strani trgovcev, bankirjev itd. Šele kasneje pa so začutili potrebo po izboljševanju življenja v mestu nasploh (Uršič 2003). Spremembe v samem mestnem središču Novega mesta in rast nakupovalnih centrov na obrobju vplivajo na delovanje celotnega mesta. »Na mestnem obrobju nastajajo novi prostori potrošnje, ki spreminjajo vrednosti »lokalnega kapitala« v mestu« (Urry v Uršič 2003, 11). Ker so ti novi prostori potrošnje blizu pomembnih prometnih povezav, privabljajo ljudi iz širše urbane regije in tako se spreminjajo načini vsakdanjega obnašanja in delovanja na ravni celotnega urbanega sistema.

Skladno z razvojem mesta pa se je izoblikovala tudi cela vrsta poklicev in posebnih služb, ki vzdržujejo ekonomski red. Administracija, policija, pobiralci davkov, komunala in podobne institucije rastejo skupaj z mestom. Čim bolj se mesto razvija skozi zgodovino, tem bolj se diferencirajo tudi mestne službe oz. kolektivni, skupni servisi, ki jih mesto nujno potrebuje za svoje vzdrževanje, delovanje in nadaljnji razvoj (Uršič 2003, 22).

Ko se pojavi avtomobil kot glavno prevozno sredstvo, so se mesta začela spreminjati, da bi povečali ekonomske koristi. Na ta način naj bi cestno omrežje pripeljalo še več ljudi oz. potrošnikov in s tem bi se povečala zgoščenost v središču mesta. Vendar pa je to povzročilo tudi razpad številnih koristnih elementov družbenega življenja. »Širjenje ulic, gradnja viaduktov, parkirišč, garaž, postavljanje avenij in enosmernih ulic, vse se spreminja z namenom lažjega gibanja vozil po mestu« (Uršič 2003, 24). Sedaj pa se spet dogaja nasprotno in se marsikje zapira glavne trge za dostop in prevoz z avtomobilom. Večja pozornost bi morala biti namenjena prometu, ki ga ustvarjajo peščev.

Glavna funkcija mesta je spreminjati moč v obliko, energijo v kulturo, mrtvo snov v žive simbole umetnosti in biološko presnavljanje v družbeno ustvarjalnost. Pozitivne funkcije mesta ni mogoče opravljati brez ustvarjanja novih organizacijskih ureditev; te so lahko kos velikim energijam, ki jih upravlja sodobni človek. Te ureditve pa morajo biti prav tako drzne kakor tiste, ki so prvotno spremenile preveliko vas in njeno trdnjavo v visoko organizirano mestno jedro (Mumford 1969, 797).

Mesto naj bi bilo zasnovano kot bistveni organ za izražanje in konkretiziranje človeške osebnosti, tj. osebnosti »svetovnega človeka«, še dodaja Mumford (1969). V zadnjih pet tisoč letih je mesto prešlo skozi neštete spremembe. Izboljšanja bodo nastala le z uporabo misli pri vseh osrednjih človeških interesih mesta, posvetitvijo ekološkim procesom in skrbi za kulturo.

2.2 Prostorske spremembe v mestu

Mesta si ni mogoče zamisliti brez prostora v katerem se širi, saj je njegova empirična razsežnost predvsem prostorska. Lefebvre opisuje urbanost kot širok nabor elementov, ki obsegajo veliko gostoto srečevanj, kulturno in etično raznolikost, umetnost oz. umetniške artefakte, nepredvidljivost, igrivost, izmenjavo različnih impulzov, občutenje prostora z uporabo vseh čutil (Lefebvre 2003). Spremembe v mestu se dogajajo, saj fizične podobe mest prehajajo iz kompaktne oblike, ki so bile značilne za tradicionalna mestna središča, v neprekinjen urbaniziran prostor. Ilka Čerpes dodaja, da so odločilni dejavniki sprememb v prostoru globalne oblike upravljanja kapitala, ki na lokalnem nivoju iščejo ugodne priložnosti za razvoj (Čerpes 2007). Po Koželju se sodobno mesto širi proti robovom v odprto krajino in to brez prekinitev: postaja vedno bolj razpršena, razsredinjena in nepovezana struktura, v kateri se izmenjujejo različni objekti in vmesni prazni prostori v bolj ali manj enoličnem vzorcu. Zaključuje z mislijo, da je sodobno mesto »prožna, nedoločena struktura, ki usmerja tokove in spodbuja dinamiko sprememb« (Koželj 2007, 198). Tudi Novo mesto se širi proti robovom, ki jih zapolnjujejo trgovski centri, nastali na mestu propadlih industrijskih podjetij, skladišč. Ob teh robovih se urbana površina prilagaja neizogibnemu gibanju, predvsem avtomobilov in nova

avtocesta zavzema veliko prostora. Po drugi strani pa je njena kratka razdalja do trgovskega centra BTC ali Era le v izgovor načrtovalcev. Reševanje prostorskih vprašanj – sprememb kot javnih problemov – mora biti pregledno razpravljalno polje, saj tako vsestransko osvetlimo interpretacijo problemov. Prebivalci mest in okolice morajo biti prisotni v razpravi. Javni prostor je pogoj za izvajanje raznolikih socialnih praks, kar pa je pravzaprav bistvena kvaliteta urbanosti. Spremembe urbane strukture nujno vključujejo spremembe oblike, funkcij in pomenov javnega prostora. Lehrerjeva je prišla do zaključka, da je zelo pomembno ugotavljati posledice vpliva globalne ekonomije na artikulacijo vseh vrst javnih prostorov, saj javni prostor ni konstituiran le skozi svoj fizični izgled, temveč ga določajo predvsem socialne prakse kot na primer dogodki, pravila, spomini ... Javni prostor je predvsem socialni prostor, ki ga ustvarjajo različne prakse ljudi (Lehrer 2007). V klasičnem mestu so bili javni prostori bolj tipološko določeni in predvsem v javni lasti (park, trg, ulica ...). V sodobnem mestu pa različne javnosti s svojim delovanjem v kateremkoli fizičnem prostoru ustvarjajo socialni javni prostor (zborovanja na šolskih dvoriščih, performansi itd.). Čerpesova pravi: »Z njihovim delovanjem pridobivajo različni prostori različne simbolne vrednosti, ki jih umeščajo v zakladnico kolektivnega spomina kot simbolne javne prostore spominov in domišljije« (Čerpes 2007, 18). Novo mesto je moj rojstni kraj in tukaj sem tudi odrasla. Starša sta mi znala približati oddaljeno preteklost mesta, četudi del nje nisem bila. Sprehod po mestu mi zaradi tega nikoli ni bil tuj, saj je bila marsikatera ulica polna zgodb. V mojem spominu se niso fiksirala zgolj dejstva, temveč nekdanji načini življenja in mišljenja.

»Urbano ni sestavljanka iz posameznih dejstev, marveč »materializacija spreminjanja družbe«, ki jo moramo opredeljevati na podlagi intenzivnega raziskovanja določenih specifičnih pojavov, procesov in struktur, z njihovim razumevanjem in raziskovanjem v kontekstu prostora kot takega oziroma nastajanja prostorskih struktur v določenih časovnih obdobjih« (Gideon v Černe 2007, 108). Zato tudi obstajata dve lastnosti urbanega: stalnost in sprememba. Černe se sprašuje: »Kaj se v urbanem spreminja in kaj je konstanta?« Urbano sestavljajo številni dejavniki, elementi, pojavi in procesi in od katerih je vsak izpostavljen spremembam. Mesto se neprestano spreminja. Preoblikuje se okoli

prometne infrastrukture, komunikacijskega sistema in okoli načinov proizvodnje in potrošnje. »Urbane spremembe obsegajo diskontinuiteto in kontinuiteto, ker tisto, kar se spremeni, ni uničeno« (Černe 2007, 109). Spremembe razmerij v mestu so neprestan proces družbeno-okoljskih sprememb. Kar je nekoč bilo ustvarjeno, je pomembno ravno zato, ker je to kraj skupnega spomina, družbene in individualne identitete ter istočasno močnih simbolnih pomenov. Redkokje nastajajo nove in drugačne urbane oblike neodvisno od obstoječih razmer in pogojev. »Gre za neko obliko iskanja prihodnosti ob spoštovanju preteklosti« (Černe 2007, 113). Dober primer, ki ohranja omenjeno Černetovo načelo, je leta 2001 zgrajen prizidek knjižnice Mirana Jarca (glej Sliko 2.4). V prenovi sta tudi obe stari stavbi knjižnice, ki skupaj s prizidkom tvorita zaključeno arhitekturno in funkcionalno celoto sodobne knjižnice v središču starega mesta.

Slika 2.4: Knjižnica Mirana Jarca

Vir: Zgodovina za prihodnost – sprehod po starem mestnem jedru (2008, 84).

Hočevar postavi dve temeljni značilnosti dolgoročnih procesov preobrazbe mest, in sicer da mesta niso več nujno celovite funkcionalno-administrativno in geografsko zamejene družbeno-prostorske enote, ter da mesta niso več nujno jasno strukturno uvrstljive enote na vertikalnih družbeno prostorskih ravneh (Hočevar 2000).

V zadnjih desetih letih se je v družboslovni teoriji prostorsko urbanih sprememb utrdilo dvoje nasprotujočih prepričanj. Eno prepričanje je, da se mesta vse manj razlikujejo od vseh drugih teritorialnih enot in tudi med sabo. Drugo prepričanje pa je, da se njihova medsebojna razločljivost kot tudi raznovrstnost znotraj njih še povečuje, vendar selektivno in na drugačnih, povsem spremenjenih osnovah (Hočevár 2000). Urbani procesi so del širših, medsebojno odvisnih globalnih družbeno-prostorskih procesov. Spreminjanje mest, posebej njihovo družbeno-prostorsko organiziranost, je vedno manj mogoče pojasnjevati zgolj s spremembami znotraj mest. »Z izginjanjem potrebe po koncentraciji raznovrstnosti v prostoru, ki je (bila) prevladujoča instrumentalna funkcija mest v razmerah omejene dostopnosti, dolgoročno izginja tudi družbena («družabna») potreba po mestih« (Hočevár 2000, 16). Zavedati se je treba, da se ob urbanih spremembah vzporedno pojasnjuje spreminjanje posameznikovih prostorskih praks nasploh in posebej v mestu ter spreminjanje globalnega okolja. Ali sodobna mesta oz. mestnost (specifično družbenost) tvorijo zlasti individualni urbani akterji (posamezniki)? »Posamezniki se urbanim strukturam ne le prilagajajo, temveč jih posredno ali neposredno sooblikujejo z zahtevami, da njihovo bivalno, delovno ali konzumativno okolje vsebuje čimveč globalne (svetovne) univerzalnosti in (krajevne) raznovrstnosti« (Hočevár 2000, 22).

2.3 Prostor in identiteta

Vprašanje: »Od kod ste?«, ki ga je pogosto slišati, kaže na to, da je identiteta posameznika odvisna tudi od identitete kraja v katerem živi. »Prostor ima pomembno simbolično vlogo v produkciji identitete« (Hetherington 1998, 18). Identiteta se »zapleta« z identifikacijo določenega prostora, najsi bo lokalno ali pa nacionalno. Vsekakor se človek identificira s prostorom in v prostoru. Ozemeljske meje določajo in uokvirjajo tudi družbeni prostor, v katerem se odvijajo skupinski kontakti in na katerem se odvija skupinska dinamika (Južnič 1993).

V obdobju poznih 70. let je Doreen Barbara Massey podala kritiko in dejala, da je prostor »pomemben«. To dokazuje z naslednjo mislijo: »Dejstvo je, da procesi potekajo v prostoru, da so razdalje, bližine, geografske razlike med

območji in pomeni posameznih krajev bistvenega pomena za delovanje samih družbenih procesov» (Massey v Urry 1995, 13). Družbene in prostorske dejavnike je potrebno preučevati skupaj (Callard 2004). Butlerjeva je opozorila na segment spola. Geografi so ponovno začeli razmišljati o identiteti, telesih in njihovi vlogi v prostoru. Koncept spola je družbeno skonstruiran in ni nekaj »naravnega«. »Namesto, da razmišljamo o prostoru in kraju kot nekaj že prej obstoječega, nam raziskave, ki jih je preučevala Butlerjeva, kažejo o pomembnosti telesnih akcij, ki določajo in ustvarjajo prostor« (Mahtani 2004, 68). Ali je Novo mesto urejeno bolj po meri moških? Pločniki so v samem centru mesta zelo ozki. Mamice z vozičkom le s težavo prečkajo mestno jedro, zato jih v centru mesta ni pogosto videti (glej Sliko 2.5). Enako velja za invalide na vozičkih. Bolj prijazne so jim površine malo izven mestnega jedra, kjer so urejeni pločniki, parkirni prostori, zelenice in nakupovalni centri.

Slika 2.5: Gospa z vozičkom v centru mesta

Vir: Park (2007, 14).

Henri Lefebvre je predstavil prostor kot materialno silo, saj vpliva in oblikuje človeško življenje in družbene odnose. Prostor ustvarijo družbeni odnosi in tudi prostor proizvaja odnose (Lefebvre 2003). »Če je v prostoru večja heterogenost stavb, stilov in sporočil, so tudi človeški odnosi bolj heterogeni in med ljudmi večja raznolikost v smislu navad, življenjskih stilov in vrednot« (Zaviršek 2001, 1). »Prostor ni odraz družbe, prostor je družba ... Zato človeška akcija producira prostorske oblike« (Castells v Mlinar 1990, 8).

Tuan se je v svojih raziskovanjih in razmišljanjih bolj posvečal odnosu med človekom (posamezniki in kulturami) in njegovim okoljem (narava in prostor). Zanimal ga je tako segment stvarnosti, fizičnega in še bolj pa čustveni in duhovni svet človeka (Rodaway 2004). Tuana je zanimalo kdo smo, kaj postajamo. Prostora pri vsem tem ni zanemarjal. V svoji knjigi *Space and Place* se sprašuje, kaj je dom, kaj je prostor?

Ljudje se na prostor odzivamo bolj zapleteno kot živali. Na kakšen način kultura zaznamuje občutenje prostora? »Vsak prostor je neke vrste tekst, ki ga lahko interpretiramo na tak ali drugačen način, saj je izraz naših skupnihkušenj in je za naše razumevanje sveta nujen. Za prostor, v katerem živimo, vedno vemo, da je »naš«, da nam pripada, pa tudi to, da kar naenkrat pripada »drugim« in »drugačnim«, kadar pride do sprememb, ki nam prostor odtujijo« (Zei 2008). »Skušnja zajema vse načine preko katerih človek spoznava in konstruira realnost. Ti načini se raztezajo od direktnih in pasivnih občutenj vonja, okusa, dotika do aktivne vizualne percepcije in načina simbolizacije« (Tuan 1997, 8). Prostor zaznavamo s pogledom. Občutljivi smo na to, kako se zvok razteza po prostoru. Novo mesto je, ko ga prvič vidimo, zmešnjava slik. Kasneje, ko ga spoznamo, pa smo pravzaprav v glavi sprožili proces identifikacije točno določenih prizorišč znotraj soseske, kot na primer: vodnjak na Glavnem trgu (glej Sliko 2.6), spomenik, ulični vogal, poseben arhitekturni izgled hiše ... »Objekti in kraji so centri vrednotenja. Ti dosežejo realnost, ko je naša skušnja absolutna, to pomeni; preko vseh čutov smo jo podoživeli in jo aktivno akceptirali v mišljenju« (Tuan 1997, 18). Prebivalci Novega mesta vidijo svoj prostor lahko popolnoma drugače kot mimoidoči turisti. Njegovo videnje bo zaznamovano s slikami iz turističnega vodiča in nikoli ne bo mogel občutiti to, kar občuti prebivalec, ki se s tem prostorom identificira.

»Identiteta mesta seveda ne pomeni le formalno določenega in širšega prepoznavnega logotipa, temveč predvsem komunikacijsko znamko, ki odraža osebnost mesta« (Golob 2009). Leta 2006 je občinski svet Mestne občine Novo mesto sprejel sklep, da se mesto poimenuje Novo mesto – mesto situl. Vendar koliko prebivalcev mesta sploh ve, da je Novo mesto imenovano za mesto situl in predvsem ali poznajo odgovor na vprašanje: Kaj situla sploh je? Ali nimajo Vače pri Litiji situlo za svoj razpoznavni znak? Dodobra smo se z njo spoznali

preko šolskih učbenikov za zgodovino in geografijo. Celo obiskali smo ta kraj, ki je tako slovel po Vaški situli in geometričnem središču Slovenije. Zato je vprašanje, koliko se prebivalci Novega mesta lahko dejansko poistovetijo s pridobljenim vzdevkom in se identificirajo z zgodovinskim vidikom svojega mesta.

Novo mesto je bilo v starejši železni dobi sedež halštatskega kneza. Gomilna grobišča so se raztezala po velikih površinah. »Med številnimi najdbami najbolj izstopajo bronaste figurativno okrašene *situle*, ki so pravi prazgodovinski umetniški biseri in sodijo med najpomembnejše spomenike slovenske in tudi evropske kulturne dediščine« (Simič in Vovk 2008, 10).

Razen formalnega sklepa občinskega sveta, Novo mesto ne izkorišča dovolj svetovnega pomena svoje arheološke dediščine. Večina turističnih in gostinskih akterjev pomembne arheološke najdbe še ni vzelo za svoje, po drugi strani pa občina preko Dolenjskega muzeja in Zavoda za turizem – arheologijo promovira kot zaščitni znak dolenjske prestolnice. Hostel Situla je prav gotovo zgled vsem tistim, ki bodo v nadaljnje želeli graditi svojo podobo na edinstven prazgodovinski zgodbi Novega mesta (Golob 2009, 15).

Primer (Mesto situl) kaže, kako pomemben je manjkajoči vezni člen – identiteta mesta, ki oblikuje celotno zgodbo mesta.

Slika 2.6: Glavni trg z arkadno arhitekturo

Vir: Zavod za turizem Novo mesto (2008).

Prostor ima izjemno identifikacijsko vlogo. Ozemlje je kritičen dejavnik celo v določanju skupinske identitete. Vsakomur je dodeljen prostor, ki ga identificira, izjeme pa so v posebnem smislu izkoreninjeni.

Obstaja pravzaprav strnjen krog ozemeljske ali teritorialne identitete: na makroplanu, torej v širših razmerah, je to domovina, ki je pojmovana kot država ali pa kaka njena enota; na mikroplanu je to prostor vsakdanjega, naj rečemo, konkretnega bivanja, ki mu rečemo dom, domačija ali bolj pesniško ognjišče, misleč pri tem na ogenj, ki dom greje ali pa le v prenesenem smislu razsvetljuje (Južnič 1993, 147).

»Rutinski vzorci vedenja, preko katerih se družbene reprodukcije in spremembe pojavljajo (večinoma nenamerno), so na ravni posameznika in vsakdanjega življenja, vedno strukturirani časovno in prostorsko«, pravi Giddens (v Warf 2004: 132). Giddens je razvil teorijo strukturiranja, ki poskuša razložiti povezavo med individuumom in okoliščinami v katerih živi.

Kadar govorimo o intimnih prostorih imamo v mislih pogostokrat posebne kraje spomina, čustvenih nabojev, specifičnega vonja ali pa samo kraj, ki si ga človek oblikuje »po svoje«. Dom je potemtakem intimen prostor oz. domači kraj. Ne glede na to, ali je to mesto preprosto in ni arhitekturno bogato, to ni pomembno, kadar je to za nas kraj posebnih občutenj. Domači kraj in vsakdanjost za ljudi pomenita realnost (Tuan 1997).

Dejstvo je, da človeka na prostor vežejo mnogi čustveni odzivi. Občutenje domačnosti v prostoru je vir posebne identitete, kajti človek se počuti varnega, če ima zagotovljeno identifikacijsko sidrišče v prostoru. Človek ima potrebo po prostorski intimnosti. Pri tem gre tudi za potrebo po zasebnosti, ki je ne more biti brez tako oddeljenega in odmerjenega prostora. Človek ima do prostora posebne »zahteve«. Morda bi lahko govorili o potrebi po »premoči« na določenem prostoru, ki ga človek šteje za svojega. Če mu tak prostor ni dodeljen, se lahko sprožajo agresivnosti in ne le občutki nelagodnosti, npr. zapor (Južnič 1993). »Prostor mora biti personaliziran, kar pomeni, da naj bi bil »poosebljen«; posameznik si ga prilašča in ga posvoji, da bi se prav na določenem prostoru počutil lagodno in varno« (Južnič 1993, 147). Lahko

omenimo tudi, kako človek žaluje za prostorom, ki ga spominja na domačnost in varnost. Teritorialna identiteta je zato med najstabilnejšimi in nemalokrat gre za nekakšno istost med človekom in prostorom njegovega bivanja (Južnič 1993). Poleg čistega zasebnega prostora, ki je identifikacijsko izredno pomemben, ni nič manj določujoč tisti, ki bi ga imenovali neposredni milje. Okolje torej, ki ima tudi izrazita teritorialna obeležja, je veliko več kot zgolj bivališče, kraj bivanja, zadrževanja.

Milje je tudi človekov duhovni svet. Še posebej je temu tako, ker se prav v takem prostoru odvija vsakdanje življenje. Skozi tako odvijanje in v takem prostoru se oblikuje določeno značilno, torej tipično ozračje. Temu bi rekli tudi atmosfera pristnosti. Človekovo sfero vsakdanjega življenja ali milje imamo potemtakem lahko za izjemno učinkovitega in stanovitnega oblikovalca identitete (Južnič 1993, 148).

Miljejske značilnosti lahko zaznamo zlasti v človekovem umetniškem ustvarjanju. Neposredni milje je najvišja oblika družbene interakcije, ki na posameznika močno vpliva.

Ne pozabimo na kraje, ki imajo močne identifikacijske pečate. To so zgodovinski kraji, kjer je npr. prisoten narodni ali religiozni naboj (Gospa Sveta na Koroškem – poseben pomen za Slovence). V svojem identifikacijskem ohranjanju seveda ni nujno, da je vsaka razpoznavna človeška skupina ali skupnost teritorialno vezana. Je pa vsaj simbolična teritorialnost vselej bistvenega pomena (Južnič 1993, 149).

Prostor lahko tudi dodatno zaznamuje identiteto, kadar je le-ta hierarhično urejen. Ljudje določenim delom prostora dodeljuje prestižen pomen in veljavo. Južnič opozarja, da je celo smer v prostoru identiteta, ko dobi simbolične pomene, na primer leva ali pa desna (Južnič 1993). Desno in levo sta kategoriji, ki pomagata pri orientaciji, nimata pa prave vrednostne distinkcije, razen na simbolični ravni. Kultura fiksira te pomene. V naši kulturi naj bi bila »desna stran« prostor spoštovanja in vljudnosti. Znano nam je tudi delitev prostora glede na tisto, kar je »zgoraj« in tisto, kar je »spodaj«. Piramidalno načelo je povezano z načelom hierarhizacije prostora: »vrh« se oži in je hkrati vzvišen

nad »zasnovo«, ki je »široka« in v družbenem smislu množična. Na nekaterih območjih je to načelo očitno celo v urbanih poselitvah. Mestne četrti so prostorsko ločene tudi z višino. Tako so bile v srednjeveških mestih deli mesta dokaj natančno bivanjsko opredeljeni. Določen in odrejen je bil prostor za berače, prostitucijo, dodeljen je bil prostor za trgovino, zlasti za sejme, svoj predel so imeli uradi, policija in tako naprej. Se pravi, da je bil prostor vsekakor usklajen tudi tako, da je bivanje ustrezalo družbenemu položaju (Južnič 1993). Novo mesto govori tudi o socialnem položaju nekdanjih prebivalcev. Na zgornjem koncu trga so stanovali premožnejši meščani in tukaj stoji tudi Rotovž (glej Sliko 2.7), spodnji konec trga je bil namenjen hišam manjših trgovcev medtem ko so revni obrtniki in polkmetje stanovali v ozkih uličicah ob obzidju – na Bregu.

Slika 2.7: Zgornji konec trga z Rotovžem in arkadami

Vir: Park (2009, 16).

»Ozemlje naj bi oblikovalo identiteto tako, da njegove posebnosti bistveno vplivajo na oblikovanje skupinskega karakterja. Konfiguracija tal, razpoložljivost naravnih virov, njihova zvrst, kakovost in količina, dostopnost in obilje, način pridobivanja sredstev za življenje, zlasti hrane, goratost in nižinskost – vse to prispeva k oblikovanju skupinske identitete, ki ji antropologi rečejo bazična« (Južnič 1993, 152). Reke, morja, odprtost ali zaprtost prostora vplivajo na človeške skupnosti, ker jim določajo način bivanja in brez dvoma tudi kulturo.

V procesu prostorskih sprememb je pomembna trditev, da se je mesto s svojimi specifičnimi lastnostmi v razmerah naraščajoče univerzalizacije dostopnosti³ iz nujne potrebe in vnaprejšnje danosti, preoblikovalo v reflektivno življenjskostilsko izbiro posameznikov, skupin oz. organizacij⁴. »Bolj ko prostorske ovire oz. nezadostna dostopnost izginjajo, bolj postajamo občutljivi za to, kaj dejansko vsebujejo posamezni prostori. Sprotna, začasna, trenutna, večkratna ali celo simultana izbira več krajev za prebivanje, delo, prosti čas, sproščanje, raziskovanje ipd. je konstitutivna značilnost multiplih in hkrati fluidnih identitet posameznikov ali skupin« (Hočevár 2000, 19). Naraščajoča »preračunljiva« samorefleksivnost posameznika in posameznikova aktivna izbira življenjskega stila je osnova multiplosti identitet in je, kot trdi Giddens, posledica multiplikacije kontekstov (Giddens v Hočevár 2000, 40).

»Vsebinske, vizualno-estetsko stimulatívne, simbolne in druge razsežnosti posameznih prostorov ali krajev niso obrobne, temveč ključne lastnosti fizično-prostorskih, posebej pa urbanih prizoriščnosti. Tako torej fizični prostori ali kraji niso instrument zaštíte identitete, temveč lastnost reflektivne umestitve identitet« (Hočevár 2000, 40).

Akterji se urbanim strukturam prilagajajo in jih tudi (ne)posredno sooblikujejo z zahtevami, da naj njihovo bivalno, delovno, ali reflektivno okolje vsebuje čimveč globalne (svetovne) univerzalnosti in (krajevne) raznovrstnosti. Hočevár opozarja, da je problematično trditi, da telekomunikacije zmanjšujejo družabnost, praznijo javne mestne prostore, povzročajo zamiranje dejavnosti, povzročajo izseljevanje iz mest, ukinjajo dolgoročno smiselno obstoja mest

³ Pomembno je ločiti *raznovrstno dostopnost*, tj. vključevanje v različna omrežja, za aktivnosti v smeri načrtnega uveljavljanja, ohranjanja, revitalizacije in produkcije raznovrstnih ter nadnacionalno tekmujočih urbanih prizorišč ter funkcioniranje urbanih prizorišč, kjer je ključna pojasnitev razmerja med urbanim sistemom, akterji in transakcijskimi tokovi, tj. razmerjem med *dostopno raznovrstnostjo* in *selekcijo dostopnosti* (Hočevár 2000: 19).

⁴ Na ravni posameznika tako v smislu bivanja in dela kot tudi v smislu specifičnih oblik individualizacije oz. samorealizacije. Oblike individualizacije so številne, npr. kulturno udejstvovanje, sociabilnost, sproščanje in rekreiranje, spolna in seksualna emancipacija, obiskovanje, nakupovanje (Hočevár 2000: 19).

ipd. Poudarja, da ta sklepanja izhajajo iz linearnih, fragmentiranih empiričnih izkazov (Hočevár 2000).

Gostinska ponudba v Novem mestu se neprestano spreminja. Opušča nekatere dele narodne kuhinje, tradicije in vsrkava nove vplive. Neka druga kuhinja lahko predstavlja grožnjo nacionalni kuhinji. V Novem mestu lahko najdemo srbske specialitete, McDonalds in večje število italijanskih, kitajskih restavracij. Kar naenkrat se zavemo, da naš prostor pripada tudi drugim, drugačnim. Kitajci, ki so se priselili v Novo mesto, sooblikujejo prostor s svojo ponudbo prehrane in vizualizacijo.

3 IDENTITETA

Identiteta je proces nenehne preobrazbe in pogajanj, ki se odvijajo znotraj posameznika. Vprašanje identitete je po mnenju Augustinosove in Walkerja eno izmed temeljnih vprašanj, ki si ga ljudje zastavljamo v življenju (Augustinos in Walker v Vec 2007, 76). »O identiteti ni mogoče govoriti kot o posebni entiteti, ki bi jo lahko objektivno opisali ali opazovali »na« ali »pri« ali »v« osebi. Identiteta je neločljivo povezana s socialnimi interakcijami med ljudmi, z medsebojnimi pripisovanji, pričakovanji in vsakdanjimi dejavnostmi, v katerih oseba oblikuje in doživlja svojo življenjsko zgodbo kot povezano in smiselno celoto« (Ule 2005, 426). Augustinos in Walker navajata ugotovitve Brewerja in Zurcherja, da bi težko rekli, da nekaj, kar poimenujemo osebna identiteta, sploh obstaja. Po prvem je to zgolj fikcija, ker so vse vrste identitet socialne (Augustinos in Walker v Vec 2007). »Socialna identiteta običajno postavlja posameznika v relacijo do socialnih kategorij, socialnih pozicij ali socialnih statusov« (Vec 2007, 80). Že po Durkheimu so kategorije delo kolektiva. »Ne le, da imajo svoj izvor v družbi, ampak so tudi stvari, ki jih izražajo družbene. Ne samo, da jih je družba ustanovila, ampak tudi za vsebino uporabljajo različne vidike družbene biti« (Durkheim v Vec 2007, 79). Kolektivna identiteta pospešuje razvoj osebne identitete in močno vpliva na razvoj le-te.

Vsepovsod se srečujemo z diskurzom o identiteti. Govora je tudi o spremembah, o preoblikovanju obstoječih identitet, pojavljanju novih identitet, o novih identitetnih politikah in identitetnih projektih. Veliko je dobrih razlogov za ukvarjanje z identiteto – predvsem vsebuje visok potencial diagnoze časa. Med najbolj mamljivimi privlačnostmi študija identitete je, da omogoča visoko stopnjo družboslovne imaginacije, ko se nanaša na drame, sanje in perspektive vsakdanjega življenja. To je tudi najboljši način, da povežemo javne zadeve in zasebne probleme (Ule 2000, 1–2). Identitete so sestavljene iz podobnosti in razlik – to sta dinamična principa identitete in socialnega življenja. Gre za to, kako subjekti vidijo sami sebe in kako konstruirajo razlike v reprezentacijah sebe z reprezentacijo drugih (Hetherington 1998). »Pomen je vedno izid strinjanja ali nestrinjanja, vedno stvar konvencij, dogovorov, inovacij, vedno do neke mere deljen in do neke mere izpogajan. Identiteta je refleksivna, socialno

konstruirana skozi interakcije in institucije«, pravi Uletova (2000, 3). Govori tudi, da ima identiteta prednost pred drugimi institucijami:

Je namreč edina institucija, ki govori in ni zgolj predmet govora. Zato je identiteta mnogo bolj zavezana diskurzom, območjem in načinom govora, jezikovne komunikacije kot druge institucije. S tem je tudi bolj zavezana ideologijam, ki obvladujejo diskurze. Pravzaprav lahko ideologije označimo kot diskurze socialnih identifikacij in razlik. To pomeni, da socialne identifikacije in razlikovanja niso nikoli nekaj vrednotno nevtralnega, dejanskega, temveč so implicitni ali eksplicitni izrazi socialnih razlikovanj, dominacij in izključevanj (Ule 2005, 427).

Gimnazija Novo mesto je ena najstarejših izobraževalnih ustanov z neprekinjeno tradicijo na Slovenskem. Ustanovila jo je Marija Terezija kot vzpodbudo za izboljšanje gospodarskih in demografskih razmer v Novem mestu. Svojo prepoznavnost je doživela predvsem s šolanjem nekaterih najbolj uglednih osebnosti na področju umetnosti (Slavko Grum, Božidar Jakac, Miran Jarc, Dragotin Kette, Anton Podbevšek, Marjan Kozina, Vladimir Lamut, Ivan Tavčar, Oton Zupančič), športa (Leon Štukelj), znanosti (Marjan Mušič, Josip Plemelj) in gospodarstva (Boris Andrijanič). Od nekdanjega šolanja na tej gimnaziji pomenilo poseben sloves. Šoli so pripisovali drugačen red od ostalih šol in od dijakov se je pričakovalo veliko znanja. Na identiteto posameznika so tako vplivala tudi velika imena po katerih se danes v Novem mestu imenuje npr. ulica, knjižnica, gledališče, vodnjak, športna dvorana, galerija.

3.1 Definiranje pojma identiteta

Koncept identitete je dosegel vrh popularnosti sredi šestdesetih let, ko se je uporabljal tako široko in ohlapno, da je pokrival več, kot je lahko pojasnil. Popularnost koncepta je bila tedaj posledica posebnih kulturnih in socioloških okoliščin, ko je postajal odnos med posameznikom in družbo vse bolj ambivalenten. Vrednote zahodne družbe so šle v smeri avtonomije in individualizma, s tem so ogrožale skupnost in solidarnost (Ule 2000). Uletova pravi: »Pravzaprav ni konsenza glede tega, na kaj se nanaša pojem identiteta, ki je po eni strani silno popularen, po drugi pa velikokrat zavračan kot resen

znanstveni koncept (Ule 2000, 82). Identiteto se pogosto zamenjuje s pojmom sebstva in individualnosti, dodaja. Identiteta lahko nakaže skupne kvalitete strukture, ni pa struktura sama, je proces (Ule 2000, 84).

Definicije identitete bi lahko razvrstili na dimenziji: znotraj in zunaj. Prva skupina definicij je osredotočena okrog notranjih procesov v posamezniku kot izvoru istosti in identičnosti v času. Na drugi strani pa se koncepti identitete osredotočajo na kulturne in družbene strukture in konvencije, ki vplivajo na to, kakšni smo za druge in sebe. Nekje v sredini dimenzije so bolj interakcijske definicije, ki v svojih definicijah preigravajo psihološko notranjost s sociokulturnim kontekstom (Ule 2000). »Identiteta je izhod, zaključek percepcije in kognicije prostora, časa in sebe v nje. Identiteta se nanaša na notranje asociacije in primerjave, v katerih določene esencialne kvalitete ostanejo nespremenjene kljub spremembi v stanju, času ali spremembi drugih esencialnih kvalitete« (Ule 2000, 86). Usoda tega pojma dobro ustreza nihanjem v razvoju modernih družb.

Človek šele skozi medosebna in medskupinska razlikovanja spoznava sebe in to mu izgrajuje identiteto. Stuart Hall je takole izrazil to spoznanje: »Identiteta je strukturirana reprezentacija, ki lahko doseže svoj izraz skozi ozko oko negativnega. Iti mora skozi šivankino uho drugega, preden se lahko konstituira« (Hall v Ule 2005, 427). Uletova definira pojem identitete kot »presečišče individualnega in družbenega, subjektivnega in objektivnega v in na subjektu« (Ule 2000, 322).

Mead in Vigotski sta videla izvor človekove zavesti o sebi in sploh človekovega zavestnega, miselnega nanašanja na dogajanje zunaj ali znotraj sebe v socialnih interakcijah posameznika s pomembnimi drugimi in v predmetni dejavnosti ljudi (Ule 2000). V človeku se izoblikuje notranji prostor, v katerem se prepoznavajo kot oseba in član določene družbene skupnosti.

Erikson pravi, da identiteta predstavlja samorefleksivno osišče med notranjim in zunanjim svetom posameznika. Identiteta predstavlja kompromisno tvorbo med samovoljo posameznika in prilagajanjem družbi (Ule 2000).

Teorije identitete Goffmana, Bergerja, Luckmanna, Krappmana, Habermasa idr. so na razne načine povezovala psihoanalizo, simbolni interakcionizem, teorijo socialnih vlog in kritično teorijo družbe in so že v osnutkih presegale Eriksonovo pojmovanje identitete kot ponotranjenega kompromisa z obstoječim. Poudarjale so nenehnost razvoja identitete (Ule 2000).

Adorno in Horkheimer sta teoretikom identitete očitala pozitivizem identičnega, afirmativnega na račun potlačitve negativnega, neidentičnega, drugačnega, družbeno nesprejemljivega, nesimboliziranega (Ule 2000, 89).

Dandanes se je pojem identitete zelo dobro udomačil v vsakdanjem življenju in diskurzu. Lahko govorimo o nekaterih glavnih ravneh sodobnih identitetnih diskurzov. Prva raven zajema diskurze o aktualnosti razprav o identiteti. Druga raven je vprašanje o biti in nastanku identitete. Tretja raven je razprava o duševni enotnosti in razcepu, koherenci in disociaciji. Četrta raven pa zajema razprave o identiteti in različnosti, o razmerju med samoponašanjem posameznika in njegovim odnosom z drugimi ljudmi. Peta raven se nanaša na medsebojno prepletanje duševnih procesov v posamezniku in diskurzivnimi konstrukti. Pojem identitete je že vložen v jezik, v diskurze, v kulturo, v socialne reprezentacije. Identiteta se konstruira skozi pripoved o njej, zato se konstruira vedno znova in se s tem ohranja (Ule 2000).

Prebivalec Novega mesta se dojema in prepoznavlja kot član nekega reda. Gre za red pomenov in smislov človeških subjektivnih doživljanj, dejanj, namer, govornih aktov, pa tudi družbenih situacij, odnosov med ljudmi, institucij.

3.2 Spremembe identitetnih struktur

Beck in Giddens poudarjata, da »v moderni refleksiji ne gre le za vsakdanji miselni nadzor posameznikov nad lastnim početjem, temveč za potrebo po stalnih revizijah človekove socialne dejavnosti in materialnih odnosov z naravo glede na nove informacije in nove znanje« (Giddens v Ule 2000, 7). Po Giddensu moderna zajema dve osi; modernizacijo in industrializacijo ter kapitalizem. Moderna uvede formalne metode merjenja prostora in časa, vpelje strogo nadzorovanje delovnega časa in ločene prostore za različne življenjske

dejavnosti. Šele z industrializacijo, hitrejšim prometom, s povečanjem trga blaga in trga dela, se je izoblikoval tudi širok spekter možnosti in izbor za posameznika. Obenem se je povečala prostorska in socialna mobilnost prebivalstva. Ta proces je spremenil pogled posameznika na lastno življenje: spremenil je identiteto, ni bil več zavezan določenemu kraju bivanja, določenim navadam, pravilom vedenja. Življenje je začel doživljati kot priložnost, ki se ponuja in jo mora izkoristiti, kolikor se le da (Ule 2000). Na drugi strani Dahrendorf razvija tezo o modernizaciji in opozarja predvsem na izgubo globokih in trajnih družbenih vezi med ljudmi (Dahrendorf v Ule 2000, 9).

Pod vplivom modernizacije vseh družbenih sfer se je spreminjalo tudi življenje ljudi, vzorci delovanja, mišljenja, čustvovanja. Moderna doba terja od ljudi podobno fleksibilnost in kreativnost, kot ju uvaja v proizvodni proces. Enostavno ne prenaša vnaprej definiranih osebnih in socialnih identitet, trajnih življenjskih stilov, stalne priklenjenosti posameznikov na kraj, stan, spol, izvor itd. »Pride do celovitega preobrata v načinu življenja, mišljenja, identitetnih in subjektivnih strukturah posameznikov, njihovih medosebnih odnosih in družbenih razmerjih; preobrat od dominacije vnaprej določenih razrednih, slojnih, spolnih, kulturnih identitet k vedno bolj pluralnim, individualno določenim, začasnim in relacijsko oz. odnosno zastavljenim življenjskim stilom« (Ule 2000, 51). Vzporedno s temi spremembami se ukinja predstava o zaključeni identiteti posameznika, ki je vezana na točno določen domači kraj. Kraj bivanja postaja globalen – takšen kot življenje samo. Namesto pojma domači prostor se uveljavlja pojem splošni prostor. Noben prostor ni več »moj«, saj nastaja mreža življenjskih prostorov posameznika, ki ustrezajo njegovim ali njenim različnim svetovom, med katerimi se giblje (Ule 2000). A vendar, »transnacionalno skupno življenje pomeni obenem večjo socialno bližino kljub geografski distanci in večjo socialno distanco kljub geografski bližini« (Ule 2000, 54).

»Pojem kraj bivanja so spodjedli mehanizmi razstavljanja, izločanja socialnih odnosov iz lokalnih kontekstov in iz njihovih rekombinacij skozi čas in prostor. Čeprav je življenjsko okolje ljudi ohranilo značaj lokalnosti, pa kraj bivanja ni ohranil privilegiranega mesta izkustva« (Ule 2000, 64). Vse te spremembe so

povzročile, da so se življenjski poteki spremenili, da so se individualizirali in da je življenjski potek postal sestavni del refleksivnega projekta sebe.

Identiteta se je bistveno spremenila. Uletova govori o večih vidikih teh sprememb. Prvi vidik sprememb je pluralnost identitetnih ponudb. Ta se ujema s predstavo vsesplošne izbirnosti, ki jo gojijo in podpirajo sodobni trg in vzorci potrošnje.

Drugi vidik je vse bolj zavestno stiliziranje identitete posameznika, pa tudi skupinskih identitet. Stiliziranje identitete je stvar užitka. Oseba odkriva samega sebe skozi večji spekter različnih identitet, ki se vzpostavljajo glede na socialni kontekst in okoliščine.

Tretji vidik je narativnost identitete. Povsod se pričakuje ustrezno narativno kompetenco, sposobnost za dobro samopredstavitve. Zato posameznik stalno razmišlja, si izmišlja in pripoveduje zgodbo o sebi (Ule 2000).

Identiteta postaja zbirka malih identitet, ki ustrezajo zahtevam po institucionalizirani individualizaciji. Posameznik ali posameznica formulira svoje potrebe, želje, interese, občutja tako, da se ujemajo s številnimi institucijami, ki skrbijo zanj ali zanjo (Ule 2000). »Tudi to, da ne tvegamo kake izbire ali preprosto pristajamo na določene identitete, je neka izbira in ne preprosto nujnost, usoda, socialni determinizem. Je izbira neizbire« (Ule 2000, 318).

Na območju arkadnih lokov (pod stanovanjskimi deli hiš) na trgu danes prostore zavzemajo trgovine. Oglaševalci se trudijo kako vsakodnevne mimoidoče skozi trg privabiti v te male trgovinice. Izložbe so polne akcijskih ponudb, table z napisi pred trgovinami pogosto ustavijo naš korak, saj so zelo vpadljive z modernimi barvami (glej Sliko 3.1). Svetovno znana trgovska hiša Müller je uredila svoje tri nadstropne prostore v samem središču mesta v tipični meščanski hiši. Svoje artikle po ugodnih cenah ponuja celo s stojali na samem pločniku zunaj pred trgovino. Če pogledamo v zrak sredi mestnega jedra vidimo, da od enega do drugega pročelja spomeniško varovanih stavb visijo reklamni transparenti. Vzpon potrošniške kulture je eden izmed dejavnikov za spremembe v mestu in posledično se spremeni pogled posameznika na lastno

življenje, delovanje (glej Sliko 3.2). Razvoj identitetnih struktur je trdno vgrajen v družbeni razvoj in ga ne moremo opazovati mimo tega razvoja.

Slika 3.1: Reklamne table z napisi v centru Novega mesta

Vir: Park (2010, 19).

Slika 3.2: Reklamni panoji pri Novem trgu

Vir: Park (2009, 18).

3.3 Identitetna prenaseljenost

Problem iskanja identitete v sodobni pozni moderni je za Gergena prezasičenost (Gergen v Ule 2000, 249). Televizija, mobitel, odzivnik, elektronska pošta, internet, potovanja... odražajo temeljne socialne spremembe v zadnjih dvajsetih letih. Novo mesto danes ni samo slovensko mesto, vendar je tudi evropsko. Več pozornosti se namenja medkulturnim stikom, s tem pa se zmanjšuje medkulturna nestrpnost. Prebivalci mesta tudi več potujejo kot

včasih. Veliko mladih se izobražuje v večjih slovenskih in evropskih mestih. Novo mesto ni samo domači prostor, ampak vse bolj postaja globalen, splošni prostor. V posamezniku se zato oblikuje mreža življenjskih prostorov.

Tehnologije socialnega zasičenja, kot jih imenuje Gergen, so po njegovem mnenju bistvene za izginjanje individualnega osrediščenega sebstva. Stoletja nazaj so bili odnosi večinoma omejeni na razdaljo peš hoje. Danes črpamo iz radia, televizije, časopisov, interneta, elektronske pošte itd. Preko novih tehnologij narašča število in različnost odnosov. Ko to postane ekstremno, dosežemo točko socialnega zasičenja. V dveh urah dnevno ima današnji človek povprečno več komunikacij in odnosov, kot jih je imel njegov predhodnik pred stoletjem cel mesec. Poleg tega komunikacije niso več omejene na lokalno skupnost (Ule 2000). Identiteta se neprestano preoblikuje. »Koncept identitete ne temelji več na refleksiji tega, kar je, ampak je skupnostna kreacija, ki izvira iz diskurza in je objektivirana v odnosih, perspektivah, možnostih« (Ule 2000, 251). Posledice večje količine stikov in komunikacij so, da posameznik težje pride do povezane identitete – samosvojesti.

Raziskovalci ugotavljajo in Uletova opozarja, da je v pozni moderni značilen upad pomena velikih zgodb: pomen zgodovinskih utopij, projektov revolucionarnih sprememb, zgodb o mitičnem pomenu razuma, znanosti in tehnike, zgodb o prevladi človeka nad naravo. Imamo pa zato nove zgodbe, ki osmišljajo pomene, identitete. Sodobna družba in kultura ustvarja medijsko konstruirane zgodbe – filmske zgodbe, življenjske zgodbe pomembnih ljudi, znanih osebnosti, usode zvezdnikov, politikov, umetnikov, usode vplivnih posameznikov; tržno marketinško konstruirane zgodbe – oglaševalske, potrošniške zgodbe, zgodbe o novih proizvodih, storitvah, ponudbah, razprodajah, stilih, imaginacijah (Ule 2000).

Z upadanjem velikih zgodb posledično razpadajo trdni vzorci identitete, ki so se vezali nanje. Identiteta je danes postala stvar individualne izbire. Dejavnosti niso več strogo vezane na posamezne življenjske faze; npr. igra ni več značilna samo za otroštvo, učenje in izobraževanje ni več domena otrok in mladostnikov in delo ni več zagotovljeno odraslim (Ule 2000). Tudi prehodi iz posameznih faz potemtakem niso več družbeno določeni.

3.4 Pluralizem življenjskih stilov

Življenjski stil je skupek navad, je način uporabe dobrin, prostorov, časa, s katerimi ljudje definiramo sebe in druge ljudi. Ni nekaj, kar potrebujemo za preživetje, temveč nekaj, kar nujno potrebujemo za svojo samopodobo. Življenjski stil definiramo kot bolj ali manj integrirano množico praks, dejavnosti, življenjskih in vrednotnih orientacij, želja. Te prakse in dejavnosti niso le utilitarne, temveč dajejo materialno obliko zgodbi oz. identiteti posameznika (Ule 2002, 76).

Ti stili so utelešeni v navadah oblačenja, hranjenja, delovanja in priljubljenih okolij za srečevanja z drugimi. Ureditev modernega življenja je mnogo bolj raznolika in razdeljena kot je bila v tradicionalnih družbah. Ljudje so prebivali v bolj ali manj tesno povezanih skupnostih. Nad vsem je dominirala ustrezna lokalna skupnost (Ule 2000).

Novo mesto ponuja nekaj novih prostorov, kjer meščani preživljajo svoj čas. Pojavljati so se začeli nočni klubi, biljardnice, moderne kino dvorane, nedaleč od mesta lahko odigrate tudi golf. Ker so si meščani želeli utripa, ki sodi prestolnici Dolenjske, so dobili svojo čajnico in čokoladnico. Že omenjeni hostel Situla lepo povezuje zgodovino in sodobno urejene prostore (glej Sliko 3.3). Moderna je prav tako Galerija sodobnih likovnih in intermedijskih praks – Simulaker (glej Sliko 3.4). Nekdanja konjušnica je s spremembo namembnosti postala žarišče novomeške vizualne kulture in popularen prostor srečevanja. Gre za množico prostorov, kjer se odvija množica novih dejavnosti in posledično ustvarjajo nove življenjske stile.

Slika 3.3: Hostel Situla

Vir: Park (2009, 14).

Slika 3.4: Galerija Simulaker

Vir: Društvo novomeških študentov (2009).

Identiteta zaradi vsega tega ni postala izpraznjena. Le njeno oblikovanje je postalo veliko bolj stvar individualnih izbir. »Postala je poudarjeno procesna in projektna, seveda pa tudi projektivna, imaginativna in imaginarna institucija«, pravi Mirjana Ule (2002, 77).

4 ANALIZA PRIMERA: MEDIJSKI IN UMETNIŠKI DISKURZ o Novem mestu

Analize primera se bom lotila s pomočjo medijskega in umetniškega diskurza. Teoretični koncept mi bo pomagal pri razlagi povezave identitete s prostorom, ker je identiteta tudi zavezana z diskurzom, območjem in načinom govora jezikovne komunikacije. Uletova (2005, 427) pravi, da je namreč »edina institucija, ki govori in ni zgolj predmet govora, je bolj zavezana ideologijam, ki obvladujejo diskurze.« Analiza in interpretacija diskurzov nam omogoča dejansko analizo družbe – Novomeščanov. Preko diskurza se Novomeščanom prezentira Novo mesto – izgled mesta.

4.1 Definicija pojma diskurz

Foucaultev koncept diskurza nam pomaga razumeti, kako delujejo odnosi moči tudi v prostoru. Diskurz je družbena praksa, ki se pojavlja besedilih, govorih itd. Foucault je bolj specifičen in ga predvsem zanimajo pravila in običaji, ki proizvajajo določene stavke, misli – védenje v različnih zgodovinskih obdobjih. Nobena stvar nima pomena sama po sebi temveč je oblikovana v določenem času in prostoru. Foucault govori o diskurzu, »kadar ima v mislih sklop stavkov, ki proizvajajo točno določene pomene, znanje o neki temi v točno določenem časovno zgodovinskem obdobju. Diskurz je telo vednosti, ki obenem določuje in omejuje, kaj je lahko povedanega o določeni stvari« (Struken in Catwright 2001, 94). Človekovo védenje ni neposredna odslikava stvarnosti, do katere bi bilo mogoče priti s skrbnim opazovanjem in raziskovanjem. Posameznikovo vedenje torej ni določeno niti z biološkimi niti s socialnimi determinantami, pač pa s kategorijami, ki nastajajo s pomočjo socialnih procesov. Diskurz je konstitutiven, saj proizvaja določeno védenje, identitete in družbene odnose. »Ta koncept poskuša preseči tradicionalno razlikovanje med tem, kar nekdo reče (jezik),⁵ in

⁵ Po Saussurju je proizvodnja pomena odvisna od jezika. Jezik je sistem znakov. Njegova osredotočenost na jezik je morda preveč izključujoča. Ker so ga zanimali predvsem formalni vidiki jezika, je manj pozornosti posvečal bolj interakcijskim in dialoškim potezam jezika (kako deluje jezik v dejanskih situacijah, v dialogu različnih vrst govorcev). Pri Saussurju se vprašanja moči v jeziku npr. med govorce različnega statusa in položaja, sploh niso pojavila (Hall 2004).

tem, kar dela (praksa). Kot je poudarjal Foucault, diskurz konstruira temo« (Hall 2004, 65).

Tudi Vivien Burr izhaja iz strukturalističnih in poststrukturalističnih teorij. Izpostavljene so teoretske pozicije, katerih bistvo je samorefleksivni diskurz, ki se zaveda dvoumnih in zapletenih odnosov med teksti in pomeni. Poststrukturalizem vidi »resničnost« kot veliko bolj fragmentirano, raznoliko in kulturno specifično od strukturalizma – bolj se posveča kontekstom konkretnih primerov; bolj poudarja telo in dejansko vstavitve človeka v čas in zgodovino; več pozornosti posveča specifični kulturnega delovanja ter vlogi jezika in tekstualnosti v naši konstrukciji resničnosti in identitete. Jezik je sestavljen iz velikega števila različnih diskurzov, tako je pomen vsakega označevalca (besede) odvisen od konteksta diskurza, v katerem je uporabljen (Burr 1995). Parker označi diskurz kot »sistem trditev, ki konstruirajo nek predmet« (Parker v Burr 1995, 48). »V splošnem se nanaša na serijo pomenov, metafor, reprezentacij, podob, zgodb, trditev itd., ki skupaj na nek način proizvajajo določeno različico dogodkov, dejansko pa torej na določen način reprezentirajo nekakšen dogodek v določeni luči« (Burr 1995, 48). Skozi jezik so potencialno na voljo številne alternativne različice posameznega dogodka, kar pomeni tudi številne različne diskurze.

»Po poststrukturalizmu tisto, kar ljudje napišejo in izrečejo, ni veljaven opis njihovih »prepričanj« in »mnenj«, ni manifestacija njihovega temperamenta, osebnosti ali drže, temveč manifestacija različnih diskurzov. Te reprezentacije ne izvirajo iz osebnih izkušenj, temveč iz diskurzivne kulture, katere del ti ljudje so« (Burr 1995, 50). Lahko bi rekla, da diskurz velja za zelo močen formativen vpliv na naše mišljenje in izkušnje, ki pa tega ne konstituira v celoti.

Diskurz predstavljajo različni teksti: govor (pogovori, intervjuji), zapisana besedila (romani, časopisni članki, pisma) in vizualne podobe (slike, fotografije, revijalni oglasi, filmi) ter celo obleke, pričeške in stavbe, saj na enak način »preberemo« njihov pomen. Obleke npr. kažejo na razredni položaj, status, spol, starost in subkulturo; stavbe recimo na državljanski ponos kot npr. mestne hiše, tovarne iz časov industrijske revolucije (Burr 1995). Noben aspekt

človeškega življenja ni izvzet iz pomena, vse okoli nas lahko smatramo za tekstualno.

4.2 Diskurz o Novem mestu

Novo mesto ima svoj prostor v različnih diskurzih, v literaturi, slikarstvu pa tudi v glasbi. Mesto je diskurz. »Mesto je eksemplarično predmet predstav. Skromno in individualno različico teh predstav lahko najdemo v izjavah, v katerih prebivalci nekega mesta navadno govorijo o odnosu, ki ga imajo do njega, o zgodovini, ki jih povezuje z njim, o svojih vsakdanjih opravkih v njem«, pravi Augé (Augé 1999, 70). Ledrut pogloblja:

Podoba mesta izraža manj mesto kot pa neki globalen odnos človeka do mesta. Mesto je simbol, obstaja pa tudi simboliziranje mesta; toda prav v sami podobi, dojeti v diskurzu in prek diskurza, se razkriva in se izraža tisto, kar za človeka reprezentira mesto, in v različnih figurah se razkazuje – to se pravi, se simbolizira – mesto in njegovi aspekti. Podoba mesta je potemtakem sama struktura diskurza mesta (o mestu) – je hkrati prostorski nasledek, prikaz in artikulacija tega diskurza (Ledrut v Rotar 1981, 14).

4.2.1 Analiza medijskega diskurza

V tem poglavju bom na kratko predstavila medijski diskurz o Novem mestu. Osredotočala se bom predvsem na dva tiskana medija, ki najbolje predstavljata prostorske teme. Analizirala bom torej časopis *Dolenjski list* in revijo *Park*. Na koncu bom nekaj besed namenila še e-forumu *Novomesto.org*, kjer potekajo pogovori o Novem mestu. Javni e-forum je ena od oblik aktivne participacije občanov in občanov, o javnih zadevah, hkrati pa prostor, kjer si ljudje med seboj izmenjujejo informacije.

Lokalni tiskani mediji, ki skušajo zagotavljati demokratično, strokovno uredniško in novinarsko delo, so v težkem položaju, in sicer zaradi tega, ker na lokalnih medijskih trgih prevladujejo bodisi mediji, ki zaradi dolgoletne monopolne vpetosti v lokalni prostor poročajo pomanjkljivo, včasih celo enostransko. Nacionalni časniki (Delo, Dnevnik, Večer) o dogajanju v dolenjski metropoli poročajo skopo. Mestna občina Novo mesto izdaja tudi svoj brezplačni časopis,

v katerem promovira aktivnosti župana in mestne občine. Od tega medija težko pričakujemo uravnoteženo in strokovno novinarstvo, saj gre za medij, ki ga piše oblast sama in gre torej za oblastni, politični diskurz. Potrebno je omeniti še lokalni avdiovizualni medij. Televizijski program Vaš kanal pogosto poroča enostransko (MO je solastnik televizije) ter hkrati znotraj »gospodarskega« programskega bloka objavlja prikrita promocijska besedila. Glede na razmere v lokalnem (predvsem tiskanem) medijskem trgu je obstoj medijev, ki sledijo večji pluralizaciji in demokratizaciji dokaj težak (Park 2006).

4.2.1.1 Časopis Dolenjski list

Dolenjski list je dolgo časa bil edini tiskani medij na področju Dolenjske. Za njega je značilno, da pokriva široko in raznoliko jugovzhodno regijo (Dolenjsko, Belo krajino, Posavje) na približno 40. straneh. Pred 60 leti je izšla prva številka Dolenjskega lista, glasila Osvobodilne fronte okrajev Črnomelj, Novo mesto in Trebnje. Časopis prinaša pomembne novice vsem prebivalcem, zato je tudi pisan v razumljivem domačem jeziku. Zadali so si nalogo ustvarjati časopis, ki bo ljudem v pomoč kot dober svetovalec, v njem pa bodo nepristransko prikazovali življenje, delo, uspehe, pa tudi opozarjali na napake. Dolenjski list je že leta 1950 začel s pogumno naklado 4.000 izvodov, ob 20-letnici pa je štel že več kot 31.000 izvodov. Skozi različna obdobja je odseval čas, v katerem je nastajal, in tudi velike spremembe v 90. letih prejšnjega stoletja, ko sta se zamenjala politični sistem in gospodarska ureditev, ga niso zamajale. Morda se prav zaradi tega uredniška politika dolgo časa ni najbolje prilagodila novim razmeram po nastanku demokratičnega sistema in tržnega kapitalizma. V teh desetletjih je bilo zbranega mnogo gradiva, ki bo pričalo o življenju ljudi, razvoju, krajev in družbe s tega področja. Do danes je izšlo več kot 3150 številke Dolenjskega lista. Podatki Nacionalne raziskave branosti kažejo, da vsako številko časopisa bere povprečno 45.000 ljudi. Časopis je ustvaril tudi svojo spletno izdajo (Dornič 2010, 20).

Dolenjski list se v posameznih stalnih rubrikah (*Aktualno*, *Iz naših občin*, *Rezervirano za vas*) loteva prostorskih sprememb. Prostorske zadeve umešča v

več različnih rubrik, saj se prostor dotika več področij, obenem pa v svoji specifikaciji ne sodi v nobeno posebno. Posamezne prostorske teme se najbolj pogosto pojavljajo v rubriki *Naša anketa*, »pisma bralcev«, kjer naključno izbrani ljudje povedo svoje mnenje (glej Prilogo A) ali pa jo novinar opredeli v obliki članka, poročila. Dolenjski list ne zanemarija mnenja prebivalcev in jim v svojih izdajah ponuja prostor za odprto razpravo. Lokalno prebivalstvo prostorskih razpravam namenja veliko pozornosti, saj je v rubrikah, kot je »*Halo, tukaj bralec Dolenjca*« (podrubrika rubrike Rezervirano za vas) izražena skrb ali pohvala (glej Prilogo B). Kot sem že uvodoma omenila, je časopis pisan na razumljiv način. Poročanje ne temelji na kritični noti, ampak neobremenjeno in nepristransko predstavljanje ključnih dogodkov v tednu (glej Prilogo C). Ostale vesti in znamenitosti so s prostorom povezane posredno kot del dogodka, ki se je zgodil na določenem območju. Poročanje o prostoru na način Dolenjskega lista vpliva na naše življenje in delovanje. Mesto na ta način dobi svoj zapisan zgodovinski spomin. Zgodbe o dogajanju v Novem mestu in tok življenja na tem območju dajeta mestu pristnost in identiteto.

4.2.1.2 Revija Park

Revija Park predstavlja izjemo, ker se tem loteva raziskovalno, poglobljeno in kritično. Dviguje raven medijske kulture v Novem mestu in posledično tudi v Sloveniji. Glede na medijsko stanje s katerim niso bili zadovoljni, je skupina intelektualcev različnih prepričanj in novinarjev še pod okriljem lokalne študentske organizacije pred trinajstimi leti ustanovila nekomercialno splošno informativno revijo Park. Danes več kot 36 strani obsegajočo revijo izdaja zasebni neprofitni zavod Založba Goga. Temeljno načelo uredniške politike je načelo notranje pluralnosti in odprtosti medijskega prostora za široko javnost. Novinarsko delo temelji na novinarski stroki in etiki. Komercialni uspeh je postranskega pomena oziroma je zgolj v službi poslanstva revije Park. Bralcem je zagotovljena žanrsko raznolika novinarska produkcija, ki je v pretežni meri vezana na dogajanje, povezano z območjem Novega mesta. Poudarek je na družbeno-političnih, gospodarskih, prostorskih in kulturnih temah. Uredniški

program temelji na poročilih iz ozadji, preiskovalnih člankih, intervjujih, komentarjih, kritikah in kolumnah. Letno izdajo deset števil (julija, avgusta ne izhaja). Revijo ustvarjajo tudi intelektualci z različnih področij in različnih strokovno nazorskih prepričanj, pri čemer pa tu ne gre za zaključeno ali ekskluzivno skupino, ampak je krog rednih sodelavcev in piscev v celoti odprt. Gre za izvirno uredniško zasnovo, ki je v celoti podrejena interesom najširše javnosti. Revija prinaša tudi izvirno naslovnico, ilustracije, strip, satirično rubriko ter visoko kakovostno fotografijo. Uredništvo revije ocenjuje, da je doseg revije pet do šest tisoč bralcev (Park 2006).

Revija že od samega začetka izhajanja posebno rubriko namenja prostorskim temam. Te so najpogostejše opredeljene v rubrikah: *Prostor*, *Urbano*, *Črna packa*. Prostor se pisci lotevajo poglobljeno, raziskovalno in kritično. Prostor obravnavajo kot večplastni pojem, ki je del političnega, ekonomskega, družbenega in okoljskega sveta. Prispevki vsebujejo temeljite statistike, dejstva, pravne podlage, ki člankom dodajajo posebno vrednost. Fotografije obenem predstavljajo nekakšno dokazno gradivo, saj o tem kar preberemo ponavadi dvomimo, ko pa nam nekdo pred oči pokaže fotografijo, je zadeva videti dokazana (glej Prilogo D). Pri Parku je poudarek na fotografiji zelo velik. Gre za učinkovit, precizen, zanimiv izbor, ki je vizualno vznemirljiv. Rubrika Črna packa opozarja na prostorske probleme in jih prav tako slikovno podkrepi. V naslednji številki nato naredijo pregled prejšnjih »pack«, ki so bile uspešno sanirane (glej Prilogo E). Občasno mesečnih uvede tudi rubriko *Sprehodi se po svojem parku*, kjer objavijo mnenja ali popravke bralcev. Sicer pa uradna internetna stran revije ponuja še več interaktivnosti z bralci, saj lahko vse članke, kolumne, objave pravzaprav komentirajo in tako povedo svoje mnenje. Vzdrževanje visokega standarda tega medija jamči dolgoročno kredibilnost in integriteto. Park vzpostavlja kakovostno razliko v primerjavi z ostalimi mediji.

4.2.1.3 Forum www.novomesto.org

Javni e-forum Novomesto.org je ena od oblik aktivne participacije občanov in občanov, v javnih zadevah, hkrati pa prostor, kjer si ljudje med seboj izmenjujejo informacije, znanje, se družijo in tvorijo skupnost. E-forume priporoča tudi Evropska komisija, ki v e-demokraciji vidi pomemben signal razvitosti informacijske družbe. Ta forum je necenzuriran. Zaradi zakonskih določil in osebne odgovornosti, ki jo pri tem nosijo administratorji in uporabniki, mora preprečiti objavo žaljivih vsebin ter sporočil, ki pozivajo k rasni, verski, politični, spolni ali kakršnikoli drugi nestrpnosti ali pa pozivajo k nasilju in vojni. Na forumu je možno sodelovati tudi brez prijave. Lahko pa si uporabnik omogoči prijavo, ki olajša pregledovanje in sodelovanje, ker si računalnik prijavo zapomni. Prijavljeni uporabniki lahko med drugim popravljajo, spreminjajo svoje vpise v forum. V nobenem primeru upravljavci foruma ne izkoriščajo za sledenje ali nadzor nad aktivnostmi uporabniki foruma (Novomesto.org). Forum vzdržuje Zavod Tovarna, urednik je Primož Žižek. Uporabniki razpravljajo o vseh temah, ki se kakorkoli navezujejo na Novo mesto. Tako razpravljajo o prostorskih spremembah, kulturnih dogodkih, ekologiji, zabavi itd.

Za pričujočo diplomsko delo je zanimiva tema iz leta 2008, kjer so prebivalci podajali mnenja o razvojnih možnostih Glavnega trga, ki se nahaja v mestnem jedru (glej Prilogo F). Uporabniki uporabljajo pogovorni jezik in so v svojih izrazih neposredni, temeljiti in čustveno vzneseni. Na splošno niso zadovoljni s stanjem prostora in ponudbe v centru mesta. Pogrešajo pravo mestno življenje, kot ga ima npr. Ljubljana. Eden izmed obiskovalcev foruma pravi:

Staro mestno jedro je po moje potrebno korenite preureditve. Tako v smislu odvijanja prometa, kakor tudi rekonstrukcije oziroma popravil objektov na trgu in same tržne ureditve. Mesto bi moralo vzeti za zgled tuja mesta, ki so že obnovljena. Obnova pa bi morala biti premišljena in postopna. Obnova kavarne in slaščičarne je res nujna, potrebna bi bila tudi obnova več kot polovice objektov. Smotrno bi bilo da dobi mesto tudi kakšno prodajalno spominkov. Določeni objekti so bili sanirani, pri več

izmed njih pa se vidi, da so bile rešitve cenene ... (novomeščan2008 2008).

Po mnenju zgornjega dopisnika bi bilo potrebno narediti model rekonstrukcije mestnega jedra in obnoviti podstrehe v mansardna stanovanja. Tako bi si mesto spet povrnilo meščane. Spet drugi odgovarja novomeškemu svetniku in podaja rešitve:

Lepo, zelo lepo je sredi starega jedra 20 m Rotovža in novo nastajajočega turističnega paradiža opazovati, kako se suši perilo stanovalcev Dilančeve. Saj tudi ti ljudje morajo nekje živeti in kaj kdo dela z lastnino je njegova stvar, toda ali takšna dejavnost sodi v center, g. Levičar vsi ste bili gospodar mesta takrat ali se motim. A da ni idej: povejte mi kje lahko tujec v Novem mestu kupi razglednico tega mesta ... (Marko 2008).

Za primerjavo navaja tujino, mesto Ljubljana, ki ima urejeno okolico pred rotovžem in mestni promet. Prepričan je, da mora mesto imeti vizijo o nadaljnjih desetih letih. Pravi vodja je sposoben sklicati lastnike, podjetniško iniciativo in voditi posle tako, da nekaj ponudi in tudi zahteva.

Pogovori se niso oddaljevali od razpisane teme. Pojavili so se konkretni predlogi s strani uporabnikov, ki so kasneje bili direktno namenjeni svetniku novomeške občine. Ta se je takoj odzval in se vključil v pogovor. Prebivalci so resno zaskrbljeni, kaj se z mestom dogaja, zato so na določenih mestih pojavijo žalitve. Vito pravi:

Ja bravo podgurci, točno to ja, nekaj pravih PUB-ov je treba. Mater folk hlapčevski, pa že niste več zadovoljni s kakšno pravo domačo, kmečko krčmo al pa birtijo, ampak samo PUB-i štejejo. Ko človk bere tale vaš forum, se čudi, da ste sploh vsaj z mezincem na eni nogi v 21. stoletju. Toliko primitivizma, kot ga tukaj berem, pa daleč naokoli ne najdem. Lep medvedji pozdrav iz (v) kameno dobo, kamor spadaste (Vito 2008).

Pogovori o Novem mestu – Novomesto.org je namenjen izmenjavi mnenj, razpravam in medsebojnemu informiranju piscev in bralcev foruma o temah, ki

se navezujejo na življenje v Novem mestu. Je prizorišče mnenj, kjer se pojavljajo tudi razhajanja in konflikti. Zaradi navidezne anonimnosti in neposrednosti ljudi so konflikti še pogostejši. Z imenom in priimkom se je identificirala le ena oseba, ostali uporabljajo samo ime ali pa psevdonim. Eden izmed sodelujočih je podal tudi predlog, da navežejo stik in se združijo v svojih predlogih. Na ta način bi lahko aktivno ukrepali: »Tudi ostale rešitve glede ponudbe različnih storitev in poslovnih zadev so izvedlive, toda za to mora priti do dialoga z lastniki, uporabniki in birokrati Rotovža, kar pa se zadnjih 20 let ne dogaja. Podjetniki imajo ideje toda v oblesteh ni posluha. Če želite več in konkretne ideje (razmišljanja o ureditvi), pišite: gornik@email.si (Marko 2008). Uporabnike foruma povezuje z Glavnim trgom odtujenost, ki jo čutijo v tem »anonimnem okolju«, kjer se spremembe odvijajo počasi ali pa gredo popolnoma v drugo smer kot bi si sami želeli. Watson Butina pravi: »Mesta in cele regije v neprestani tekmi za vedno bolj gibljivim kapitalom in naložbami, vedno bolj spoštujejo vrednost prepoznavnega regionalnega značaja za privabljanje vodilnih poslov (in poslovnežev) in z njimi novih podjetij ter delovnih mest (Watson Butina 1997, 4). Abel (v Watson Butina 1997, 4) dodaja: »Odločanje o vprašanju, kaj je lahko in kaj ne more biti v prostoru, prevzema politične in čustvene dimenzije v boju za kulturno preživetje«. Analiza teme Razvojne možnosti Glavnega trga na forumu je pokazala prav takšno naravnost, o kateri govori Abel.

4.3 Diskurz in identiteta Novomeščanov

Identiteta izhaja iz interakcij z drugimi ljudmi in temelji na jeziku. Skonstruirana je iz tistih diskurzov, ki so nam na voljo skozi kulturo, in jih pridobivamo skozi komunikacijo z drugimi ljudmi. Nastane s prepletanjem različnih niti – starosti, razreda, etničnosti, spola, spolne orientacije itd., ki skupaj sestavljajo našo identiteto. Vse te komponente pa konstruirajo diskurzi, ki so prisotni v naši kulturi, pravi Burr in dodaja, da »vsakemu od nas množica diskurzov neprestano konstruira in proizvaja identiteto« (Burr 1995, 53). Ta tako izvira ne iz osebe same, temveč iz družbenega okolja, vendar pa zato ni naključna. Diskurzi, ki oblikujejo naše identitete, implicirajo kaj lahko in kaj moramo početi. So intimno povezani z organizacijo in upravljanjem družbe. »Naša življenja v

kapitalistični družbi tako oblikujejo zakoni, izobrazba, poroka, družina, cerkev ... in nam nudijo družbene položaje in statute (izobraženi, neizobraženi itd.). Vse družbene prakse potekajo vsakodnevno, zakoni in drugi državni mehanizmi pa jih različno zagotavljajo ali vzpodbujajo (pogodbe, socialna pomoč itd.)« (Burr 1995, 54).

»Diskurzi, ki oblikujejo našo identiteto, so torej močno povezani s strukturami in praksami. V interesu relativno močnih družbenih skupin je, da so nekateri označeni za resnične (ali celo zdravorazumske), nekateri pa za neresnične« (Burr 1995, 55).

Resnica ni onkraj oblasti ... Resnica je stvar tega sveta; proizvajajo jo le mnogovrstne oblike omejevanja. Resnica povzroči običajne učinke oblasti. Vsaka družba ima svoj režim resnice, svojo »splošno politiko« resnice; z drugimi besedami, vrste diskurzov, ki jih sprejme in jih napravi za resnične, mehanizme in instance, ki človeku omogočajo, da razlikuje med pravnimi in nepravilnimi izjavami, sredstva, s katerimi je oboje sankcionirano ... status tistih, ki odločajo o tem, kaj šteje za resnično (Foucault v Hall 2004, 70).

Novo mesto je prizorišče, kjer »pošteni« civili in na drugi strani kradljivci, izkoriščevalski cigani konstantno bijejo boj med dobrim in zlim. Med Novomeščani prevladuje mnenje, da cigani kradejo, izkoriščajo, nič ne delajo, živijo na račun države itd. Resnica je, da je nemogoče srečati cigana, ki bi bil pošten.

Sovražni govor je postal del vsakdanjika, del medijskega prostora, del vsakodnevne govorice povprečnega Podgorjana, ki je sicer lahko obenem zagovornik pravic istospolno usmerjenih ali pa vegetarijanec. Sovražni govor je postal tako rekoč samoumeven. Zaradi nekaterih primerov bolj ali manj malega kriminala je celotna romska populacija postala žrtev hude stigmatizacije in diskriminacije (Lubej 2010, 5).

Hall v članku *Who needs »identity«?* ugotavlja, da bi morda bilo potrebno ponovno razmisliti o povezavi med subjekti in diskurzivnimi praksami, kadar postavljamo pod vprašaj identiteto. Če poudarjamo, da se proces subjektivitete

ustvarja preko diskurzivnih praks in politike izključenosti, se porodi vprašanje o identifikaciji. »Diskurzivni pristop vidi identifikacijo kot konstrukt, proces, ki ni nikoli zaključen« (Hall 2000, 16). Identitete so osnovane v in preko jezika in širših kulturnih kodov. Noben termin nima pomena v izolaciji, ampak šele v kontekstu jezika kot celote. Identitete so skonstruirane preko razlik in so po naravi posledično spremenljive. To poteka na nezavedni ravni (Hall 2000). Sicer pa pravi Derrida, da razlike nikoli ne moremo povsem zaobjeti v nobenem binarnem sistemu. Zato se vsakršen koncept končnega pomena vedno in neskončno prestavlja, odlaga (Derrida v Hall 2004). Se pravi, da identiteta posameznika ni vedno ista in osvobodjena notranjih nasprotij. Če povzamem: identiteta Novomeščanov se ves čas razvija in dograjuje. Vsak nov element v mestu pušča sledi. Najsi bodo pozitivne ali negativne. Novomeščani ga sprejmejo ali zavrnejo – vzamejo ga za svojega ali pa mu bo zmeraj tuj. Vprašanje je, če vsi Novomeščani sprejmejo delovanje dveh mladih, sodobnih umetnikov (Sebastjan Šeremet in Nejc Smodiš), ki sta svoj prostor pod soncem našla v stavbi Narodnega doma v središču Novega mesta. Pred leti sta še z dvema umetnikoma napolnila Narodni dom z razstavo Zadnji krik sokola. Njune risbe so temačne, slike tragikomične. Narodni dom je tako postal prostor urbane alternative in s pomočjo njiju ponovno zaživel.

4.3.1 Analiza umetniškega diskurza

Novo mesto je predmet različnih predstav, v katerih Novomeščani govorijo o odnosu, ki ga imajo do njega, o zgodovini, ki jih povezuje z njim. Del te zgodovine je tudi *Božidar Jakac* s svojimi grafikami in platni, *Slavko Grum* s svojo dramo ter danes še zelo dejaven fotograf *Boštjan Pucelj*. Omenjene »podobe« mesta so del strukture umetniškega diskurza o Novem mestu. Preko izbranih avtorjev in njihovih del se nam bo kazal globalen odnos umetnikov do mesta. Ker se miljejske značilnosti razpoznavajo posebno v človekovem umetniškem ustvarjanju in imajo za posledico lahko močan identifikacijski značaj tudi za ostale prebivalce mesta, me bo v analizi umetniškega diskurza zanimalo, na kakšen način umetniška dela vzpostavljajo identifikacijski pečat.

4.3.1.1 Božidar Jakac in Novo mesto

*O, Novo mesto, mesto mojih mladostnih sanj,
silno tesno sem povezan s Teboj – nemogoče
se mi je odtrgati od Tebe. Vse v Tebi in
okrog Tebe je posvečeno s podobo moje matere,
mojo mladostjo. Le tu je moj svet, le tu
mi res polno odpeva duša. Novo mesto!*

(Jakac v Komelj 1981, 2)

Uvodni zapisi iz dnevnika Božidarja Jakca pričajo o tesni povezanosti in ljubezni med umetnikom in rojstnim krajem. Mesto ga je sooblikovalo, slikar pa mu je znal prisluhniti in ga dotlej v slikarski umetnosti še neodkritega dvignil v splošno zavest Novomeščanov. Naklonjenost mestu in Dolenjski pokrajini je v Jakčevi umetnosti razvidna iz vrste motivov kot je Kapitelj (cerkev), Breg, Glavni trg, reka Krka, portreti priljubljenih Novomeščanov (Miran Jarc, Anton Podbevšek, Slavko Grum, Ferdinand Seidl, Dragotin Kette, Marjan Kozina idr.). Vpliv tako imenovanega duha kraja oziroma regionalnega značaja – povezava med duhovno dediščino in vidno podobo je bistvena. »Dolenjska pokrajina z Novim mestom, ki je bila v praškem obdobju⁶ razmeroma redka in omejena na skicirke, je tako pričela postajati v Jakčevi umetnosti po sredini dvajsetih let spet vse pomembnejša, v poameriškem obdobju pa celo tako izrazita, da je postal umetnik do danes kar dolenjski simbol« (Komelj 1981, 23). Ne le generacije Jakca, ampak še danes gledamo na Dolenjsko in Novo mesto z Jakčevimi očmi. »Če bi skušali njene značilnosti, ki nam jih je odkril Jakac, zajeti v nekaj besed, bi se te lahko glasile: nežnost, mehkobnost, vzvalovanost, ljubeznivost, prisrčnost, zasanjanost, poezija in ritem ...« (Komelj 1981, 28). Jakčeva valovita linija risanja je obvladovala večino umetnikove motivike. Slikar se je v svojem gledanju Novega mesta in okolice večkrat oprl tudi na slikovite turistično mikavne poglede in motive. Povečal je že znane motive in odkril nove, ki jih je upodabljal še v posebej lepotno izbranih letnih časih in dnevnih urah s sončnimi

⁶ Leta 1919 je Jakac odšel študirat na umetniško akademijo v Prago. Njegov odhod je bil temeljno pomemben za ves njegov poznejši umetniški razvoj, predvsem njegova usmeritev v grafično dejavnost ter prehod v novo okolje. Jakac je bil prvi, ki je grafiko dvignil na zares umetniško raven v slovenski umetnosti. V praških letih je bil Jakac dojemljiv zlasti za razporeženja praških ulic (Komelj 1981).

zahodi. Po številu in variantah motivov prepričljivo izstopa Jakčev panoramski pogled na Novo mesto, gledan od Grosove vile prek Krke. Gre za motiv z blago vijugo reke, nad katero se dviga strmina zaobljenega polotoka s horizontalo samostanskega poslopja, vertikalami zvonikov ter s stopnjevanjem streh (Komelj 1981). Lahko bi natančneje analizirala le eno sliko, vendar se mi zdi, da bi potem bilo bistvo izgubljeno. Smisel tvori več slik skupaj in le tako spregovorijo o umetniku oz. mestu. Osrednji motiv vseh je pogled, doživetje Novega mesta z Grosove vile ali bližnje okolice (glej prilogo G).

Jakčeve slike so izraz umetnikovega čustvovanja in obenem so dokument časa, mesta. Umetnik je hkrati ustvarjalec in dokumentarist. V Jakčevo umetnost so ti motivi mesta prodrli po ekspresionističnem obdobju. Jakac je s svojimi deli Dolenjski vtisnil zelo trajen in izrazit pečat. »A še zlasti to seveda velja za sólo motiviko Novega mesta z najbolj izpostavljenimi pogledi, ki ostajajo in bodo ostali, če jih ne bo sodobni urbanizem prej uničil, prav zaradi Jakca preizkušnja in izziv tudi za vse prihodnje dolenjske umetnike, kar nam jih bo še naklonila usoda« (Komelj 1981, 49).

Zbirka umetniških del Božidarja Jakca obsega 828 del, ki jih je poklonil svojemu rodnemu Novemu mestu in jih hrani galerija Jakčev dom, ki deluje v sklopu Dolenjskega muzeja. Nahaja se na Sokolski ulici v starem mestnem jedru, v hiši Jakčevih staršev. Kustodinja doma pravi: »Novomeščani so sicer slišali zanj, a ne vejo povsem zagotovo, kje stoji. Premalo je vpet v življenje in mestno zavest. Zakaj ne bi sprehajalci med nedeljskim sprehodom zavili še v Jakčev dom in si ogledali razstave? Izrabiti bi morali tudi teraso, ki bi bila lahko namenjena muzejskemu baru in poletnim muzejskim delavnicam« (Božič 2007, 26). Sicer v domu potekajo tudi občasne razstave, ki ljudi privabijo pogosteje, ter delavnice za otroke, kjer se učijo tehnik risanja in grafike. V letu 2009 so izvedli že 5. novomeške likovne dneve. Udeleženci kolonije so ti pri ustvarjanju povsem svobodni. V Novo mesto vsak prinese lastne poglede, ponudijo mu le pogoje, v katerih jih lahko razvije in uresniči, ustvarjeno pa mestu podari. Kolonija je v petih letih prirejanja postala stalnica, dosegla pa je visoko umetniško in organizacijsko raven. Slikarke in slikarji z delom pričnejo v ponedeljek, v četrtek pa v okviru kolonije prirejajo dan odprtih vrat, s katerim jo želijo približati

Novomeščankam in Novomeščanom, pojasnjuje vodja Janko Orač (V Novem mestu 5. novomeški likovni dnevi 2009). Del stalnih ogledov predstavljajo predvsem šolarji, ki v okviru obveznih vsebin obišejo galerijo. V mestu imamo tudi vrsto likovnih ustvarjalcev srednje in mlajše generacije, kot so: Janko Orač, Jože Kotar, Branko Suhy, katere Novomeščani poznajo.

Jakac je s svojimi rojaki leta 1920 sodeloval tudi v kulturno-umetniški manifestaciji »Novomeška pomlad«. Pripravili so prvo pokrajinsko umetniško razstavo v Novem mestu, koncert Marija Kogoja in recitacijski nastop Antona Podbevška in Mirana Jarca. »Če vzamemo »pomlad« kot sinonim za oživljanje, dogajanje, življenje itd., potem se nam ta v Novem mestu spet dogaja, pa niti ne opazimo – počasi in zanesljivo že vse od konca 90. let naprej, letos poleti pa še posebej intenzivno« (Simič 2004, 9). Mesto ponuja mednarodni festival dokumentarne fotografije Fotopub, mednarodni glasbeni festival Jazzinty, Muzejske vrtove in nato še vrsto dogodkov v organizaciji Založbe Goga, LokalPatriot, Kulturnega centra Janeza Trdine, društva za spodbujanje družabnega življenja Naprej – Nazaj, Društvo za razvijanje prostovoljnega dela itd. Na začetku delovanja teh festivalov so bile razstave, koncerti razmeroma slabo obiskani. »Kot bi njihovi snovalci precenili raven mestne publike. Ampak tudi tu se zdi, da je letos mnogo bolje kot prejšnja leta. Publika je pač treba nekako vzgojiti, kar pa ne gre čez noč« (ibid). Danes živimo v drugačnih časih, kot so živeli naši ustvarjalci Novomeške pomladi. Mesto mora imeti svoj zgodovinski spomin na katerem gradi in obenem sledi duhu časa 21. stoletja.

4.3.1.2 Slavko Grum in Novo mesto

Slavko Grum je z Novim mestom povezan na poseben način. Z družino se je priselil v mesto in tu ostal, vse dokler ni odšel na študij medicine na Dunaj. Prva objava, kratek pripovedni tekst *Dobro mleko*, je izšla v Dolenjskih novicah (Kralj 1993). Dolenjske novice so predhodnik današnjega časopisa Dolenjski list. Leta 1885 je domoljub Janez Krajec skupaj z ekipo začel izdajati štirinajstdnevnik Dolenjske novice. Časopis je prinašal pomembne novice kmetom, rokodelcem

in delavcem, zato je bil pisan v enostavnem domačem jeziku in ni bil politično obarvan. Dolenjske novice so nepretrgoma izhajale skoraj 35 let. Prva številka Dolenjskega lista je izšla dobrih 30 let zatem, ko so Dolenjske novice ugasnile. Dolenjski list je nadaljeval poslanstvo, ki so si ga na neki način zadale že Krajčeve Dolenjske novice (Dornič 2010). Leta 1929 Grum konča dramo *Dogodek v mestu Gogi*, ki ga najbolj zaznamuje. Ta drama je zavezana avantgardizmu. Morda Grum ni bil čisto iskren, ko je sklenil opis scene za svojo dramo z besedami: »Vse prizorišče dojmi groteskno in neistinito, kakor hišice in figurice v sejemski streljarni« (Grum v Kralj 1993, 52). S tem naj bi se pisatelj zavaroval pred tistimi, ki bi mu zamerili, da je s tako brezobzirnostjo odstranil prednje stene cele vrste hiš in pokazal, kaj se za njimi dogaja. Razgrnil je pred gledalcem podobo trga, ki bi bil prav lahko v Novem mestu ali morda v kakšen drugem kraju. Če bi Grum imel v mislih res Novo mesto, bi bil to predel Breg. Novomeški Breg je s svojo izredno izpostavljeno lego na obrobju historičnega mestnega jedra gotovo ena najslikovitejših znamenitosti mesta. To je strnjen niz stanovanjskih stavb, nastalih na porušenem srednjeveškem mestnem obzidju. Na bregu je živel predvsem revnejši sloj meščanov, ki se je ukvarjal s pridelavo in prodajo zelenjave, pranjem perila, s sušenjem mesa in oddajanjem sob podnajemnikom. Breške gospodinje so do 2. svetovne vojne oddajale stanovanja dijakom novomeške gimnazije, zaradi tega se je med Novomeščani za njih uveljavilo ime študentske mame. Specifična podoba celotnega niza stavb, pogojena z danostjo naravnega okolja, sožitje dominantne narave in skromne arhitekture, ki je kljub materialni revščini svojih graditeljev dosegla visok estetski nivo, predstavlja izrazito etnološko posebnost Novega mesta in je njegov razpoznavni znak (Novomesto). Mesto Goga je bilo zanikrno, razpadlo in dolgočasno mesto, ki ga bralec lahko primerja z zaradi vojne opustošenim mestom, z napol porušenimi zgradbami in prebivalci, ki se sploh ne menijo za nemogoče pogoje stavb. Prebivalci pa so ravno tako pasivni in živijo svoja monotona, prazna življenja brez najmanjšega kančka družabnosti in dobrih sosedskih odnosov (Grum 1993). Tako se je Grum ukvarjal z obstojem mesta in mestnega človeka, ki postaja čedalje večji ujetnik družbenih norm in zahtev. Sodoben človek je ujet v mrežo socialno-družbenih uredb ter družbenih predsodkov. Pod vtisom Jakčevih upodobitev Novega mesta naj bi Slavka

Gruma zaznamovalo tudi naselje Breg (Komelj 1981). Breg je Jakac pogosto risal in morda je navdih za prostorsko, scensko razporeditev Goge dobil ravno iz njegovih slik.

Danes imamo v Novem mestu Ulico Slavka Gruma. Prav zanimivo je, da so stanovanjsko naselje, kjer so večinoma strnjeni nizi blokov in hiš poimenovani po Grumu. Poleg Rotovža je obnovljena meščanska hiša z notranjim dvoriščem, kjer danes najdete knjigarno Založbe Goga. Atrij je zelo starodavna arhitekturna forma, ki v mnogih pogledih predstavlja presežek v bivanjskem prostoru. Kompaktna grajena struktura mestne hiše, ki je navzven zaprta in korespondira z okolico zgolj na nivoju fasade, se v notranjosti odpre in ustanovi prostor tišine, intime. V atriju so varni pred cestnim hrupom, zato tu najdete tudi kavarno (glej Sliko 4.1).

Slika 4.1: Atrij Knjigarne Goga

Vir: Park (2005, 19).

Ustanovitelji knjigarne so tu prepoznali prednost prostora in ga opremili z namenom srečevanja, druženja. Goga danes predstavlja mestno dnevno sobo (Grum v Medved 2005). »Ime Goga je povzeto po istoimenski knjigi iz leta 1957, ki je združevala pripovedne spise Slavka Gruma s komentarji« (Simič in Vovk 2008, 62).

4.3.1.3 Boštjan Pucelj in Novo mesto

»Fotografija reproducira v neskončnost nekaj, kar se je zgodilo samo enkrat: mehanično ponavlja, kar se eksistencialno ne more nikoli več ponoviti« (Barthes 1992, 12). Slike ostajajo najbolj prepričljiv medij dokazovanja in še vedno ohranjajo sloves zelo kredibilnih upodobitev realnosti. Fotografska podoba oblikuje novinarstvo in obvladuje kolektivni spomin družbe, ta pa se pretaka tudi v zavest posameznika (Hardt 2003). Vsaka oblika fotografije je v določenem času produkt, reakcija na socialni, politični, ekonomski in zgodovinski učinek (Lazroe 1997). Fotografija je umetniški medij, ki pomaga razumeti življenje, prostorske spremembe tudi v Novem mestu. Fotografija odseva stvarnost in odkriva tisto, kar je na prvi pogled nevidno. Okolje in stvari so del človeka oziroma prostor, ki ga je zaznamoval, in prostor njega prav tako. Fotografije pripovedujejo, kaj se dogaja in popisujejo svet.

Pucljeva fotografija predstavlja sooblikovalca spomina o Novomeščanih in o prostoru v katerem živimo. Od leta 2007 je samozaposlen v kulturi in srečevanju z njegovimi fotografijami na straneh Parka smo priča že od leta 2002. Je član uredništva in urednik rubrike FotoPub ter fotograf novomeškega Anton Podbevšek teatra. Sodeluje tudi z Založbo Goga. Lahko bi rekla, da je Boštjan Pucelj »hišni« fotograf Novega mesta. Skozi prizmo globalnih ali lokalnih zgodb z lokalnimi fotografijami poskuša pustiti pečat temu prostoru. Njegovo fotografsko sporočilo, ki je vezano na konkretno funkcijo časopisnega vizualnega dokumenta, govori s prepoznavno avtorsko noto. Posebnost njegovih fotografij je tudi odzivanje na naključne prijetljaje. Njegova fotografija je slikovni dokument trdne vsebinske zgradbe. V sporočilu, ki nam ga posreduje, je polno vtkana angažiranost in kritična občutljivost za obravnavano témo. Sodeloval je na mnogih skupinskih razstavah, sicer pa je avtor sedmih samostojnih razstav. Za svoje delo je bil že večkrat nagrajen: Emzin, Slovenska fotografija leta 2005, Četrtekova nagrada na Festivalu Fotopub, Najboljši koncept knjige umetnika. Izdal je že svoje tri knjige fotografij; Babi, Album Človeško kraljestvo, Osem taktov pavze (Boštjan Pucelj). Puclju je najbolj blizu dokumentarna fotografija. »Dokumentarna fotografija je ena izmed najbolj intimnih oblik fotografiranja in je nesporno povezana z javnim prostorom.

Predpostavlja vez med bralcem in predmetom fotografije, ki jo pokonci drži njeno domnevano pooblastilo, ne le za posnemanje temveč tudi za izpostavljanje ...» (Clarke 1997, 145). Fotografija mu pomaga razlagati svet. Njegovi posnetki so le del v okvir ujetega sveta. Pravi, da to ni celotna podoba, je le njegovo tolmačenje (Božič 2006). Fotografska govorica Puclja je močno sporočilo sedanjim in prihodnjim generacijam življenja Novomeščanov. Precizno izbrane in kadrirane fotografije so dokument časa, ljudi, dogajanja v Novem mestu. Sledi preteklosti, odtisi zgodovine Novega mesta danes predstavljajo žive spomine, zato se mi zdi da fotografije sprožajo pomemben identifikacijski proces, ki je povezan s procesi konstruiranja pomenov. »Fotografije legitimirajo specifično preteklost, ko jo naredijo za naravno in samoumevno, posledično pa tako oblikujejo tudi sedanje identitete ljudi« (Pušnik 2005, 415). So podobe kraja in časa (glej Prilogo H).

Vizualne reprezentacije vrednotijo preteklost in oblikujejo medijski in umetniški diskurz. Kolektivni spomin se nenehno izgrajuje preko različnih reprezentacij, med katerimi imajo pomembno vlogo slike, besedila in fotografije. Preučena dela predstavljajo prostor, kjer se izgrajujejo družbeni in kulturni odnosi.

5 SKLEP

Novo mesto se spreminja, spreminjajo pa se tudi mesta po Evropi. Posledica procesov kapitala, informacij in političnih sistemov so vse večje spremembe v prostoru in družbi, ki postajajo vidne in vplivajo na naše delo, življenje in odnose.

V drugi polovici 20. stoletja je Novo mesto spremenilo svojo podobo. To je čas nastanka številnih industrijskih obratov in s tem v zvezi pospešene urbanizacije (Novo mesto). Klein ugotavlja, da živimo v času, v katerem je podoba pomembnejša od vseh drugih vrednot (Klein v Maas 1997). Podobe simbolizirajo in reprezentirajo svet. Podobo prostora ustvarjajo različne dejavnosti, dogodki oziroma kulturna ponudba. Dogodki, ki se odvijajo v Novem mestu, določajo in spreminjajo fizični prostor v socialni prostor, kjer se dejansko odvijajo socialne prakse. Fotografom ni tuja delavnica Fotopub, kvalificiranim glasbenikom pa ne Jazzinty, mladi sproščajo svojo energijo na Rock Otočcu ali Cvičkariji, gledališki navdušenci si lahko ogledajo sodobne predstave teatra Anton Podbevšek Teater (APT). Ti dogodki postajajo za Novomeščane že tako prepoznavni, da so postali del njih. Novo mesto ima tudi bogato arheološko zbirko. Od leta 2006 se mesto imenuje Mesto situl, s čimer naj bi si prebivalci gradili identiteto na osnovi zgodovine kot simbola. Prvi korak k prepoznavnosti zgodovinskih izkopanin sooblikuje novi hostel v centru mesta, imenovan Situla.

Ker je mesto simbol in ga najbolje dojamemo v diskurzu, ki izraža globalen odnos Novomeščanov do mesta, sem ugotovila, da medijski in umetniški diskurz svojevrstno odslikavata podobo mesta. Dolenjski list in revija Park različno obravnavata prostorske tematike. Park se jih loteva zelo kritično in raziskovalno, medtem ko Dolenjski list o njih poroča neobremenjeno, nepristransko. Zdi se, da Park aktivno sooblikuje okolje, kraj, saj opozarja na (ne)pravilnosti in spremembe, ki jih nikakor ne gre jemati samoumevno. Na forumu Novomesto.org se izmenjujejo mnenja prebivalcev. Tu potekajo razprave in medsebojno informiranje piscev in bralcev foruma o temah, ki se navezujejo na življenje v Novem mestu. Je prizorišče mnenj, kjer se pojavljajo tudi razhajanja in konflikti.

Novo mesto je za prebivalce kraj, kjer so doma spomini in doživetja. Umetniška dela sem uvrstila v drugi sklop diskurza o mestu. Preko avtorjev: Jakca, Gruma in Pucija ter njihovih del se nam je pokazal odnos umetnikov do mesta. Božidar Jakac je npr. s svojim opusom slik ustvaril in ozavestil podobo dela mesta – Breg – kot najbolj prepoznavnega in unikatnega. Zbirka umetniških del Božidarja Jakca obsega 828 del, ki jih danes hrani galerija Jakčev dom, ki deluje v sklopu Dolenjskega muzeja. S tem domom je povezana vrsta aktivnosti, ki živo ohranjajo spomin na umetnika. Novomeška pomlad pa se danes manifestira v obliki že omenjenega Fotopuba, Jazzintya, Muzejskih vrtove in še vrsti dogodkov, ki potekajo v organizaciji Založbe Goga, LokalPatriot, Kulturnega centra Janeza Trdine in predvsem sodobnega gledališča APT. Boštjan Pucelj s svojimi fotografijami najpogosteje sooblikuje novinarske prispevke in obvladuje »kolektivni spomin« Novomeščanov, ki se počasi pretaka v zavest posameznika. Njegove fotografije so del identifikacijskega procesa, ki je povezan z izgrajevanjem pomena. Slavko Grum pa je napisal dramo Dogodek v mestu Gogi, za katerega bi navdih lahko črpal iz niza stavb na predelu Brega. Danes se po njegovi istoimenski knjigi imenuje knjigarna in kavarna. Umetniki so zabeležili svoje doživljanje, videnje Novega mesta, te stvaritve pa so postale del prebivalcev, s kateri se prebivalci poistovetijo oziroma se v njih prepoznajo.

Identiteta Novomeščanov se tako preko mnoštva odnosov, dogodkov, situacij, umetniških del ... neprestano preoblikuje in izgrajuje.

Zaradi potrošniške oblike delovanja pa se po drugi strani ustvarjajo umetne ulice in parki. Trgovski centri (BTC, Planet Tuš, Hadera ...) so kraji, ki ne premorejo identitete. Izgradnja takih kompleksov poskrbi za nakupovanje, sprostitve, zabavo in šport. Nakupovalna središča vse bolj prevzemajo vlogo mestnih jeder in s tem prevzemajo tudi simbolno funkcijo. Postajajo območja socialnih stikov. Individualnost se formira kot subjekt potrošnje. Pomembno se mi zdi, da kulturne prakse konstruirajo simbolne vrednosti, ki se umestijo v kolektivnem spominu kot prostori spomina, domišljije in del individualne in družbene identitete, preko katere se prepoznamo in ločimo od ostalih. »Če razumemo zgodovino, razumemo tudi identiteto mesta. Ali drugače, če

izgubimo občutek za zgodovino, lahko izgubimo tudi lastno identiteto« (Sitte v Watson-Butina 1997, 6).

Za nadaljnje raziskovanje in bolj poglobljeno sliko o Novem mestu, bi morala preučiti še več diskurzov ali pa bi v analizo vključila več umetniških del oz. medijev.

Vsaka identiteta se oblikuje v odnosu do drugega zato potemtakem mnenja drugih niso nezanemarljiva. Vendar se moramo zavedati, da lokalne identitete namesto nas ne more izgrajevati nekdo drug. Kdo pravzaprav so Novomeščani? Upam, da sem z diplomsko nalogo uspela jasno predstaviti povezanost Novega mesta kot prostora s prebivalci. »Jasnejša in bolj izdelana ko je namreč identiteta skupine, krepkejša je osebna identiteta njenih pripadnikov« (Ban 2010, 45). Zdi se mi, da so Novomeščani v sodobnem in globaliziranem svetu prepoznavni po svoji navezanosti na zgodovino, običaje in praznovanja kljub temu pa se vsem novodobnim vplivom uspešno prilagajajo. Glede na to, da se je Novo mesto dokaj pozno industrializiralo in je danes eno izmed najmočnejših industrijskih središč, ni pozabilo na preteklost in navade. Novomeščani ne pozabljajo na arhaičen del svoje biti.

6 LITERATURA

- Ambrožič, Janja. 2010. Halo, tukaj bralec Dolenjca! *Dolenjski list*, 34 (14. januar).
- Augé, Marc. 1999. Novi svetovi. V *Mestomorfoze*, ur. Igor Španjol, 69–91. Ljubljana: *cf.
- Ban, Tina. 2010. Biti Podgunc med vaško gostilno in twitterjem. *Park* 13 (5): 45.
- Barthes, Roland. 1992. *Camera Lucida: Zapiski o fotografiji*. Ljubljana: ŠKUC.
- Blaić, Boris. 2008. Mobitelov oddajnik tik ob hišah na Košenicah. *Dolenjski list*, 26. junij. Dostopno prek: http://www.dolenjskolist.si/2008/06/26/5537/novice/obcine/mobitelov_oddajnik_tik_ob_hisah_na_kosenicah (8. maj 2010).
- 2010. Novo mesto dobiva nove ulice. *Dolenjski list*, 4 (14. januar).
- Božič, Rasto. 2006. Portret Pucelj, Boštjan. *Park* 9 (6): 24.
- 2007. Portret Kocuvan, Jasna. *Park* 10 (9): 26.
- Brown, Barry. 2006. *Geographies of technology: Some comments on place, space and technology*. Dostopno prek: <http://www.dcs.gla.ac.uk/~barry/papers/place%20and%20space.pdf> (2. december 2009).
- Burr, Vivien. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. London, New York: Routledge.
- Callard, Felicity. 2004. Doreen Massey. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 219–225. London: Sage.
- Castree, Noel. 2004. David Harvey. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 181–188. London: Sage.
- Clarke, Graham. 1997. *The Photograph*. Oxford: Oxford University Press.
- Clarke, David B. in Marcus A. Doel. 2004. Jean Baudrillard. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 27–32. London: Sage.
- Černe, Andrej. 2007. Urbano – kompleksnost, raznolikost, spremenljivost, stalnost in individualnost. V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 95–114. Ljubljana: Krtina.
- Čerpes, Ilka. 2007. Uvod. V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 9–25. Ljubljana: Krtina.
- Dolenjski list*. 2010. Naša anketa. Politike v ulična imena?, 2 (14. januar).

Dorniž, Jožica. 2010. Časopis, ki mu bralci zaupajo že 60 let. *Dolenjski list*, 20 (14. januar).

Društvo novomeških študentov. 2010. *Galerija Simulaker*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dns.si/index.php?n=200&id=47> (22. januar 2010).

Festival Cvičkarija. 2009. *Množica na Novem trgu*. Dostopno prek: http://www.cvickarija.eu/fotke/album/72157617978790656/photo/3521476886/cvickarija-2009-novo-mesto-_mg_0490.html (16. januar 2010).

Golob, Tomaž. 2009a. Zagate v ožjem središču Novega mesta. Za spremembo prometnega režima. *Park* 12 (7): 15–17.

--- 2009b. Novo mesto – mesto situl: Zgolj vzdevek? *Park* 13 (2): 13–15.

Hall, Stuart. 2000. Who needs »identity«? V *Identity: a reader*, ur. Paul du Gay, Jessica Evans in Peter Redman, 15–30. London: Sage Publication.

--- 2004. Delo reprezentacije. V *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt, 35–96. Ljubljana: Študentska založba.

Hardt, Hanno. 2003. Predstavljanje osamosvojitve: podoba/tekst slovenskega fotožurnalizma. *Teorija in praksa* 40 (4). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20034hardt.pdf> (23. januar 2010).

Hetherington, Kevin. 1998. *Expressions of Identity: Space, Performance, Politics*. London: Sage Publications.

Hočevar, Marjan. 2000. *Novi urbani trendi: Prizorišča v mestih – omrežja med mesti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Znanstvena knjižnica).

Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Komelj, Milček. 1981. *Božidar Jakac in Dolenjska*. Novo mesto: Dolenjski list.

Koolhaas, Rem. 1999. Generično mesto. V *Mestomorfoze*, ur. Igor Španjol, 5–32. Ljubljana: *cf.

Kos, Drago. 2007. Neurbana nacija. V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 137–163. Ljubljana: Krtina.

Kosovel, Blaž. 2006. *Baudrillardov koncept simulakra*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Koželj, Janez. 2007. Opredelitev sodobnega mesta. V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 195–208. Ljubljana: Krtina.

Kučan, Ana. 1998. *Krajina kot nacionalni simbol*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Lazroe, Beth. 1997. *Perception, Culture, Representation and The Photographic Image*. Ljubljana: MatFormat.

Lefebvre, Henri. 2003. *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.

Lehrer, Ute Angelika. 2007. Ali je javni prostor še prostor? Mesta, ki se globalizirajo, in privatizacija javnega. V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 211–219. Ljubljana: Krtina.

Levičar, Tomaž. 2007. Novo mesto in najmlajši: Otroško mesto? *Park* 11 (4): 14–15.

--- 2009. Jumbo plakati: Denar ali mestno jedro. *Park* 13 (3–4): 18–19.

--- 2010. Nevarno propadanje na Glavnem trgu. *Park* 5 (13): 18–19.

Lokalno.si. 2008. *Spodnja kavarna v Novem mestu pordečela*. Dostopno prek: <http://www.lokalno.si/si/aktualno/zanimivosti/?id=10606> (2. december 2009).

--- 2009. V Novem mestu 5. novomeški likovni dnevi. Dostopno prek: <http://www.lokalno.si/si/aktualno/arhiv/?id=21419&l=2009&m=5> (23. januar 2010).

Lubej, Uroš. 2009. Tabla črnih pack. *Park* 2 (13): 17.

--- 2010. Mi smo Cigani. *Park* 5 (13): 5.

Mahtani, Minelle. 2004. Judith Butler. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 65–71. London: Sage.

Maas, Winy. 2007. Ali regije obstajajo? V *O urbanizmu. Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 49–67. Ljubljana: Krtina.

McNeill, Donald. 2004. Mike Davis. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 90–95. London: Sage.

Medved, Stanko. 2005. Nova dnevna v starem jedru. *Park* 8 (8): 19.

Mlinar, Zdravko. 1990. Prostor in sociologija. *Družboslovne razprave* 10 (7). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr10Mlinar.PDF> (10. november 2009).

Mumford, Lewis. 1969. *Mesto v zgodovini*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Mestna občina Novo mesto. Dostopno prek: www.novomesto.si (10. maj 2010).

Novo mesto.org. 2008. *Pogovori o Novem mestu: Razvojne možnosti Glavnega trga*. Dostopno prek: <http://www.novomesto.org/?id=9460&t=1&m=0> (22. januar 2010).

Park. 2006. O reviji Park. Dostopno prek: <http://www.park.si/predstavitev/> (15. januar 2010).

--- 2008. Rudolfov sejem: Popoldanski foto utrinki. Dostopno prek: <http://www.park.si/2008/04/rudolfov-sejem-popoldanski-foto-utrinki/> (15. januar 2010).

Pucelj, Boštjan. 2005. Začetek prireditvene sezone v Knjigarni Goga. Nova dnevna v starem jedru. *Park* 8 (8): 19.

--- 2009. Iz jablane v kozarce. *Park* 13 (3–4): 27–30.

Pušnik, Maruša. 1999. Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 36 (5): 796–808. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip19995Pusnik.PDF> (6. maj 2010).

--- 2005. Fotografija v muzeju kot arhiv kolektivnega spomina: Ljubezen do zgodovine. *Teorija in praksa* 42 (2–3): 409–429.

Rodaway, Paul. 2004. Yi-Fu Tuan. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 306–310. London: Sage.

Rotar, Braco. 1981. *Pomeni prostora (Ideologije v urbanizmu in arhitekturi)*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Simič, Mitja. 2004. Novomeška pomlad – kaj bi to bilo? *Park* 7 (9–10): 9.

--- 2007. Pešpoti v Novem mestu: Blišč in beda. *Park* 11 (4). Dostopno prek: <http://www.park.si/2007/12/pešpoti-v-novem-mestu-blisc-in-beda/> (19. januar 2010)

Simič, Mitja in Staša Vovk. 2008. *Zgodovina za prihodnost – sprehod po starem mestnem jedru*. Novo mesto: Društvo Novo mesto.

Struken, Marta and Cartwright, Lisa. 2001. *Practices of Looking. An Introduction To Visual Culture*. Oxford University Press.

Tuan, Yi-Fu. 1997. *Space and Place*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2002. Razlike, ki delajo razlike: življenjski stili, individualizacija in spremembe identitetnih struktur. *Družboslovne razprave* 18 (39). Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr39ule.PDF> (17. november 2009).

--- 2005. *Socialna psihologija*. Ljubljana: FDV.

Urbančič, Ivan. 1984. Epohalno moderni smisel tehnologije. *Družboslovne razprave* 1. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr1Urbancic.PDF> (10. januar 2010).

Urry, John. 1995. *Consuming Places*. London: Routledge.

Uršič, Matjaž. 2003. *Urbani prostori potrošnje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vec, Tomaž. Teoriji socialne identitete in samokategorizacije. *Psihološka obzorja* 16 (1). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/v2/Details.aspx?browse=znanstveni+%e8lanki&pageSize=20&sort=date&sortDir=ASC&page=491&query=%27source%3dznanstveni+%e8lanki%40AND%40rele%3dPsiholo%9aka+obzorja%27> (17. november 2009).

Warf, Barney. 2004. Anthony Giddens. V *Key Thinkers on Space and Place*, ur. Phil Hubbard, Rob Kitchin in Gill Valentine, 129–135. London: Sage.

Watson, Georgia Butina. 1997. Izgrajevanje lokalne in regionalne identitete. *Urbani izziv* (32/33): 3–8.

Zaviršek, Darja. 2001. Ljubljana potrebuje heterogenost. V *Pogledi na Ljubljano: ideje o razvoju. Esejistična anketa*, ur. Drago Kos, 1–3. Dostopno prek: <http://www.ppmol.org/urbanizem5/doc/esaji/esej30.pdf> (20. januar 2010).

Zavod za turizem Novo mesto. 2008. *Glavni trg z arkadno arhitekturo*. Dostopno prek: <http://www.dolenjska.net/index.php?id=330> (15. januar 2010).

Zei, Vida. 2008. *Zapiski pri predmetu Množični mediji*. Ljubljana: Interno gradivo.

7 PRILOGE

PRILOGA A: Naša anketa

NAŠA ANKETA
Politike v ulična imena?

Kaj menite o poimenovanju ulic, trgov idr. po politikih? Tako poimenovanje je zmeraj priljubljeno, z njim si lahko rane in vlivajo samozavest na različnih zemljepisnih širinah in v različnih zgodovinskih obdobjih. Nam je časovno najbližji predlog, da bi v Sloveniji imeli Demosov trg. Nekaj časa pred tem je zlasti sodobna slovenska politična desnica doživela kolerični napad ob predlogih, da naj se nad cesto v prestolnico naše države znova vrne ime Tito. Imena velikih na narodova velika križišča in na pomembna mesta – to željo je Slovenija uresničila npr. tudi s poimenovanjem osrednjega državnega letališča po nekdanjem oporečniku Jožetu Pučniku. Vendar je vse to le nadaljevanje nečesa, kar se je dogajalo zlasti močno po 2. sv. vojni. V povojnih letih so Titovo ime kot znamke na pismo (do)daljali mnogim ulicam, trgov in mestom po vsej nekdanji zvezni državi. Obdobje "revolucije" v 90. letih in pozneje je seveda snelo table s Titovim imenom drugo za drugo. Tako je to pri poimenovanju po politikih...

VELJKO KOLENC, učitelj športne vzgoje, z Mirne: "Poimenovanje ulic in trgov po politikih se mi ne zdi modra odločitev; ti ljudje so vezani na določeno obdobje, ki po navadi hitro mine. Slovenski politiki se hitro menjajo, zato si nobeden ne zasluži, da bi po njem poimenovali kakšno ulico. Bolje bi bilo ulice imenovati po športnikih in kulturnikih."

SIMON POTOKAR, frizer, iz Novega mesta: "Moje mnenje o poimenovanju ulic po politikih je bolj kritično, saj obstajajo tudi drugi, boljši ljudje, po katerih bi lahko poimenovali današnje ulice ali trge v mestih. Sem proti temu poimenovanju, kar so živel ali še živijo posamezniki, ki so naredili veliko več za Slovenijo, kot nekateri politiki."

ANEMARI KAPLER, učiteljica, iz Zavrč: "Načeloma nisem proti temu, a treba je res dobro premisliti, kateri politik si to zasluži, da ima res pomembne zasluge za narod. Menim, da v Sloveniji pri tem žal nimamo najbolj srečne roke. Sicer pa te imena ulic spominjajo na nekoga človeka: kdo je bil, kaj je naredil..."

STANE ROSTOHAR, dipl. ekonomist, iz Kostanjevice na Krki: "Sem za to, da ulice in trge poimenujemo po kakšnem zaslužnem politiku, o katerem obstaja najširše soglasje ljudi. Torej poimenovanja po izjemnih politikih. Nisem pa za drugačna poimenovanja. Ker zgodovina kaže, da se vsa mogoča poimenovanja ne obnesejo in da table z imeni kmalu zamenjajo."

PETRA PODLOGAR, študentka specialne pedagogike, iz Jabolca pri Boštanju: "Načeloma se s poimenovanjem ulic in trgov po politikih strinjam, a ne kar po vsakomer, pač pa le po tistih, ki so odločilno zaznamovali naš narod in opazno prispevali k pisanju zgodovine naše države. Kdo si kaj takega resnično tudi objektivno zasluži, se izkaže šele skozi čas!"

BREDA ŠPACAPAN, koordinatorica in organizatorica kulturnih programov v Kulturnem domu Krško: "Sem indiferentna do tega vprašanja, me ne moti niti igrata, četudi drugi iz tega delajo zgodbe in zaplete. Name bolj vpliva splošno počutje ljudi. Ne moti me, če imajo zgodovinske osebnosti svoje ulice, no, ne bi pa želela poimenovanja ulice denimo po Hitlerju!"

JURIJ PERTINAC, upokojenec, iz Kočevja: "Ne glede na zasluge Pučnik ni bil tako pomemben in znan, da bi lahko po njem poimenovali letališče. To bi morale ostati Brnik. Prav tako sem tudi proti poimenovanju ulic po politikih. Sicer se bodo lahko imena ulic spreminjala tako, kot se bo spreminjala oblast."

VANJA FABIAN, gimnazijka, iz Črnomlja: "Ulice ne bi smele nositi imen politikov. Poimenovati bi jih morali po osebah, ki so storile kaj zares dobrega za narodov blagor. To so predvsem umetniki in znanstveniki, ki se jih sicer nikoli ne spomnimo. Njihovi dosežki bodo v ponos tudi prihodnjim rodovom, medtem ko nam politične zdrahe ne prinašajo nič dobrega."

SUZANA TOMAŠIČ, vodja gostinskega lokala, iz Metlike: "S takim poimenovanjem se ne strinjam. Ulice in trgi si zaslužijo častno ime, o politikih pa ima tako in tako vsak državljan drugačno mnenje. Če bi sama poimenovala ulice, bi se verjetno odločila za naše športnice in športnike. Ti naredijo za promocijo Slovenije precej več, kot kakšni ambiciozni politiki."

Vir: Dolenjski list (2010, 2).

PRILOGA B: Halo, tukaj bralec Dolenjca!

HALO, tukaj bralec Dolenjca!

Zahvala poročničarjem in sprevedniku – Javna razsvetljava in kanalizacija v Straži – Dolgotrajna obnova ceste proti Metliki – Sneg kriv za pozno dostavo Dolenjskega lista – Pločniki v Šmarjeških Toplicah – Primestne KS v slabšem položaju – Kako obračunavajo električno energijo?

Ta teden je naša odprta linija skoraj pregorela, na nas ste se obrnili mnogi zvesti bralci, ki ste nam voščili ob novem letu in 90-letnici našega časopisa. Vsem najlepša hvala.

Prva je poklicala **Nataša Rečer** s **Trnave Gore pri Dragatušu**. Povedala je, da bi se rada zahvalila vsem v poročničnici Novo mesto, saj so ji v težkem primeru stali ob strani. "Prijazni, podprtvovalni in razumevalni so bili vsi, od zdravnikar Dr. Piška, do babice in medicinskega osebja," je dodala.

Bralca iz Trebnjega je pohvalila sprevednika na Valuku, ki je peljal iz Trebnjega do Novoga mesta, in sicer 18. decembra dopoldne (ob 8. uri in 11 minuti). "Sem starejša in sem domov o njem odnesla lep viis. Videla sem, da mu ni težko odgovarjati na moja vprašanja, pokazal je spoštovanje do ljudi, ki smo vsi v zadrugi."

Na nas so se obrnili tudi **stanovanke Ulice talcev pri Silosu v Straži**. Menijo, da bodo letos zdravi, saj njihov župan Alojz Knaflj pri skoparil z novoletnimi voščili po medijih. "Pohvalili so je, da že menjajo varčne žarnice, še bolj varčno pa je, če žarnice sploh ni, tako kot je v Ulici talcev pri Silosu, kjer drogov stojijo že leto in pol," so zapisali in dodali, da je javna razsvetljava pri njih vsaj nakazana, o kanalizaciji pa ni sledu. Na koncu so dodali, da so med prazniki sami poskrbeli za javno razsvetljava – na drogovih so prigliali bakle. Vprašanje, kdaj bodo v tej ulici uredili javno razsvetljava in kanalizacija, smo poslali na občino Stražo, vendar odgovora nismo prejeli pravočasno, da bi ga lahko objavili v tej številki.

Bralca iz Novoga mesta pa je dolgotrajna rekonstrukcija ceste v Dolnji Težki Vodi. "Po odstranitvi dveh hiš na ovinku ni bilo treba ceste razširiti v dolžini 100 metrov. Prepričan sem, da bi to lahko opravil en sam izvajalec z enim strojem v enem mesecu, če bi vaščani stopili skupaj s samokolicami in lopatami, pa bi delo v enem mesecu lahko opravili kar na roke. Izvajalec je tam že štiri mesece, rok za izvedbo je julij 2010," se je hudoval. Meni, da se bodo izgovarjali na dodatna dela, a ko se tedensko vozi mimo, opaža, da stroji ne delajo s polnim zagonom. "Isto se je dogajalo z mostom v Gornji vasi, en pločnik so razbijali en mesec," je dejal in spomnil na to, da je župan Muhič dan pred enoletnim rokom rezal trak na otvoritvi krožišča v Mačkovicu, po otvoritvi pa so dela nadaljevali. "Čudim se, kje so inšpekcijske službe in nadzorniki teh del, da imajo vsa ta neskončna dela za normalna." Na koncu je ugotovil, da bi z denarjem, ki so ga doslej zapravili na trasi proti Metliki, lahko izkopali predor pod Gorjanci,

Belokranjem pa ne bi bilo treba kuriti goriva pred semaforji. **Z direktorja za ceste** nam je **Nina Rangus** poslala odgovor, da so se dela na cesti Novo mesto-Metlika, pri Dolnji Težki Vodi, začela 11. septembra 2009. "Ukrep predvideva izgradnjo podpornih zidov, izvedbo pločnika, avtobusnih postajališč, ureditev ceste in izgradnjo komunalne infrastrukture (javna razsvetljava, vodovod, kanalizacija, TK vodi). Glede na navedeni obseg del menimo, da rok dokončanja del 30. junij 2010 ni predolg," je zapisala.

Naročnika iz Straže je razjezilo dejstvo, da prejšnje številke Dolenjskega lista ni dobil v četrtlet, medtem ko so ga znanci v Dolenjskih Toplicah dobili. **Tončka Šulc iz Pošte Slovenije**, poslovne enote Novo mesto, je pojasnila, da je poštni kamion prejšnji četrtlet zaradi snega v Stražo prispel z veliko zamudo, šele okrog 10.30 ure, zato so poštarji začeli raznašati kasneje kot navadno. "Več kot polovico pošilk so dostavili," je dejala in pristavila, da so bile nekatere ceste tako slabo urejene, da niso mogli priti do nasilovnikov.

Nikolaj Oberč iz Šmarjeških Toplic pa je med branjem pregleda dogodkov v letu 2009 opazil, da je nastala napaka pri zapisu o Ivanu Horiku iz Kapel. Mi smo zapisali, da je zmagal na državnem prvenstvu dvovrpnega konja hladnokrvnih pasem, po njegovih informacijah pa je to dosegel s posavskimi konji. Poleg tega je opazil, da v Šmarjeških Toplicah pločniki dan ali dva po sneženju niso bili očisti. "Kaj bi s pločniki poleti, ko lahko hodimo tudi po travi," ugotavlja. Z občinske uprave nam je direktorica **Petra Polzder** poslala dolgo pismo, da zimske službe pri njih opravljajo CGP, in to skladno s koncesijo – pravočasno in v skladu s pravilnikom o vrstah vzdrževanja del na javnih cestah in nivoju rednega vzdrževanja javnih cest. Zimska služba v občini Šmarješke Toplice poteka od 15. novembra do 15. marca, in to po določenem prednostnem redu z določenimi usposobljenimi posadkami in določenimi mehanizacijami, opremljeno za izvajanje zimske službe. "Zimska služba je na območju občine dobro organizirana, tako da je v najkrajšem času možno vzpostaviti prevoznost cest. V izrednih zimskih razmerah pa nastane kljub trudu vseh vključenih v zimske službe situacija, da kakšen del ni pravočasno urejen oz. izostane v pluzerju. Na občinski upravi se trudimo, da bi bilo takih pomanjkljivosti čim manj, zato poizkušamo rešiti vsako takšno situacijo v korist vseh občanov občine Šmarješke Toplice," je zapisala.

Bralca iz Grčevca pa je razjezila izjava Adolfa Župana v zadnji larski številki Dolenjskega lista, ko je rekel, da so primestne KS v primerjavi z mestnimi privilegirane. Meni, da je ravno obratno. "KS Otočec je dve leti po izgradnji avtoceste še vedno dostopna oz. nedostopna po jamah, ki so jih ustvarili 50-in več tonski tovornjaki," je dejal in dodal, da imajo kulturni dom, ki ni vreden tega imena, kraj je brez pločnikov, bankomata. "Pred leti smo se hoteli odcepiti od občine Novo mesto, in takrat nam je bilo marsikaj obljubljenega. Trideset let smo plačevali samoprihodek za šolo, postavili so nam barak, kje je denar od turistične takse, ki je namenjen infrastrukturi v kraju, kjer se pobira," se sprašuje in dodaja, da je bil Otočec nekaj razsvetljen kot Las Vegas, danes pa je po 20. uri kot mesto strahov. Na koncu je namignil na resnične probleme Novoga mesta: prodaja ali predaja banke, selitev Elektra, pokrajina Dolenjska v zgodovinskih mejah, univerza, avtocesta, tekmovalništvo v Ljubljano in Zagrebom, ne pa da postaja ljubljanska provinca.

Martina Pavliha iz Domžal je sporočil, da redno rešuje križanke, in ko je reševal novoletno križanko Dolenjskega lista, se mu je zdela znana. Namestnica odgovorne urednice **Breda Dušić Gornik** je poasnila, da nam jo je zagledal tiskarski škrat, zato je prava novoletna križanka izpadla, objavili pa smo staro križanko, za kar se našim bralcem opravičujemo.

Martin Čučnik iz Novoga mesta je v nedeljo, 27. decembra, kontroliral števce, ki beleži porabo električne energije, opazil je, da je cel dan plačeval dražjo tarifo. Domneva, da je bilo tako tudi oba praznična dneva prej, ko je opazil, kaj se dogaja, je skušal koga pridikati na števcih Elektra, a neuspešno. "Si predstavljate, koliko so si nagrabili v teh dneh, večina je bila doma, veliko se je peklo. Ni čudno, če so objavili, da ne bodo podražili električne energije, razliko bodo že dobili, kako, pa niso povedali." Meni, da so si električno krmiljenje izmislili zato, da bi porabnike lahko goljufali.

Janja Ambrožič

Martina Pavliha iz Domžal je sporočil, da redno rešuje križanke, in ko je reševal novoletno križanko Dolenjskega lista, se mu je zdela znana. Namestnica odgovorne urednice **Breda Dušić Gornik** je poasnila, da nam jo je zagledal tiskarski škrat, zato je prava novoletna križanka izpadla, objavili pa smo staro križanko, za kar se našim bralcem opravičujemo.

Martin Čučnik iz Novoga mesta je v nedeljo, 27. decembra, kontroliral števce, ki beleži porabo električne energije, opazil je, da je cel dan plačeval dražjo tarifo. Domneva, da je bilo tako tudi oba praznična dneva prej, ko je opazil, kaj se dogaja, je skušal koga pridikati na števcih Elektra, a neuspešno. "Si predstavljate, koliko so si nagrabili v teh dneh, večina je bila doma, veliko se je peklo. Ni čudno, če so objavili, da ne bodo podražili električne energije, razliko bodo že dobili, kako, pa niso povedali." Meni, da so si električno krmiljenje izmislili zato, da bi porabnike lahko goljufali.

SET tiskarna
Tel.: 01/587-44-11
Fax: 01/528-24-74
E-naslov: info@set.si
www.set.si

SKUPINA G7
V SKRBI ZA VAŠO VARNOST
G7, družba za varovanje, d.o.o., SEKTOR DOLENJSKA
Lisnada 8, 8000 Novo mesto, tel.: +386-7-337 10 00
E-mail: info.dolenjska@g7-76, www.g7.si

"Da bi bil za napačno obračunavanje kriv avtomat za krmiljenje, ne verjamem, kajti naslednje praznike in vikendi je obračunavala cenejšo energijo," je še dejal Čučnik, ki se bo po novu službe za varstvo potrošnikov pritožil. **Violeta Irgl iz službe za odnose z javnostmi pri Elektru Ljubljana** je poslala naslednji odgovor: "Na podlagi pridobljenih informacij, od odgovorne osebe za oddajo del sistema, je ta del sistema v času praznikov deloval normalno. Iz tega sklepam, da je pri stranki v okviru MTK sprejemnik. V tem primeru se obrnite na službo za uporabnike DE Novo mesto, ki bo rešila nastali problem."

Na nas se je obrnil tudi **Jožef Luzar iz KS Brusnice**, ki ga je k temu vzpodbudil članek o neprimerosti avtobusnega postajališča za šolske otroke v Brusnicah. "Absurd! Osebo menim, da sta odgovorna tako predsednik KS Brusnice (ker ni prisoten na terenu, tako kot je bil prejšnji predsednik g. Dolan) kot podjetje GPI, ki je projektiralo to križišče." Naš bralec se sprašuje, kdo bo plačal nastalo škodo in dodatna dela, in dodaja, da je zadnja zrela za odločitev za gospodarski kriminal. "Pri tem me moti tudi to, da pri tako visoki renti, ki je KS prejema na račun deponije v Leskovcu, ni videti nobenih vidnih premikov. Zalogornji Higienisti bi bila, da odgovorni odstopijo," še dodaja.

HALO, tukaj DOLENJSKI LIST ...

Novinarji Dolenjskega lista si želimo še več sodelovanja z bralci. Vemo, da je težko pisati, zato pa je lažje telefonirati. Če vas kaj boli, če bi radi kaj spremenili, morda koga pridikati na števcih Elektra, a neuspešno. "Si predstavljate, koliko so si nagrabili v teh dneh, večina je bila doma, veliko se je peklo. Ni čudno, če so objavili, da ne bodo podražili električne energije, razliko bodo že dobili, kako, pa niso povedali." Meni, da so si električno krmiljenje izmislili zato, da bi porabnike lahko goljufali.

07/ 39 30 522
vas čakamo vsak četrtek med 18. in 19. uro. Dežurni novinar vam bo pozorno prisluhnul.

Vir: Dolenjski list (2010, 34).

Novo mesto dobiva nove ulice

Vračata se Zagrebška in Karlovška cesta – Svojo ulico končno dobiva tudi Leon Štukelj – Urbanje bo Mrvarjev hrib – Ulico Pie in Pina Mlakarja bodo "skrajšali"

NOVO MESTO – Ker novi prostorski načrt Novega mesta predvideva več novih naselij in povezovalnih cest, nekaj novih prometnic pa je že dalj časa brez imena, se je delovna skupina za poimenovanje ulic v novomeški občini lotila priprave spremembe odloka o mestnih ulicah. V naslednjih nekaj letih naj bi Novo mesto tako dobilo 23 novih ulic in cest, o novih (in nekaterih starih) imenih pa bodo občinski svetniki odločali na eni od prihodnjih sej.

Za cesto med rondojem na Andrijaničevi in vzhodnim priključkom na avtocesto delovna skupina – v njej so Franci Bačar, Stane Granda, Zdenko Picelj, Igor Merlin in Irena Potočar Papež – predlaga ime Zagrebška cesta, ki se po rondoju nadaljuje kot Otoška cesta. Ob imenu Zagrebška cesta je skupina tehtala tudi možnost poimenovanja Posavska cesta. A Posavja po mnenju delovne skupine mnogi še vedno ne ločijo od Zasavja, pa tudi orientacijsko je smer

Zagreb bolj jasna, zato predlagajo ime Zagrebška. Ta je navsezadnje v Novem mestu že obstajala – leta 1993 je Zagrebško zamenjala Kandijska cesta. S podobno dilemo kot pri Zagrebi se je delovna skupina ukvarjala tudi pri poimenovanju bodoče vzhodne novomeške obvoznice. Odločali so se med imenom Karlovška in Gorjanska cesta ter nazadnje dali prednost Karlovški cesti, ki smo jo v Novem mestu prav tako že imeli.

Veliko prahu je dvignil tudi predlog o poimenovanju nastajajočega naselja pri Škrjančah, ki ga trenutno najbolj poznamo po komercialnem imenu Urbanje – prednost pred tem izmišljenim imenom je dobilo ledinsko poimenovanje Mrvarjev hrib. Svojo ulico v rodnem No-

vem mestu končno dobiva tudi olimpijonek Leon Štukelj. Štukljeva cesta bo ime bodoče povezave med Topliško in Belokranjsko cesto, ki se bo na severu navezovala na Zaloško cesto, kakor bodo poimenovali bodočo zahodno obvoznico med tovarno Adria in Irčo vasjo.

Sicer pa bodo svoje ulice dobili še naslednji nekdanji prebivalci dolenske prestolnice: bibliotekar **Bogo Komelj**; pisatelj, pesnik in muzealec **Jože Dular**; profesor geografije in zgodovine, publicist in telesnovzgojni organizator **Marjan Dobovšek**; arhitekt, profesor in akademik **Edo Ravnikar**, arheolog in kustos **Tone Knez**; ter srednjeveški doktor filozofije in medicine **Ioanne Baptista Gossiak**. **Boris Blalč**

Skupina za poimenovanje ulic predlaga tudi uradno skrajšanje imena Ulice Pie in Pina Mlakarja na Jedinščici. Ne le da zna ime ulice, ki so jo poimenovali po slovitom baletnem paru, pravilno sklanjati le malokdo, tudi tako dolgo je, da povzroča težave vsem pošiljateljem pošte, ki imajo omejeno število mest za izpis naslova. Uradno skrajšano ime se bo tako predvidoma glasil Mlakarjeva ulica.

Vir: Dolenjski list (2010, 4).

Pešpoti v Novem mestu: Blišč in beda

Zgodbe - ponedeljek, 17. december 2007, 6:00

št. mnenj: 3

avtor: Mitja Simič

Pomen pešpoti je izrazito večplasten. So pomemben del zelenega sistema, v katerem se povezujejo delčki narave znotraj urbane strukture; predstavljajo naravne bližnjice pri gibanju ljudi ter s tem razbremenjujejo prometnice ter omogočajo spoznavanje bolj skritih kotičkov mesta. Sedanje občinske oblasti tega (še) niso uvidele oziroma prepoznale kot dovolj pomembne. Po »visokih« tematikah, ki so polnile prejšnje številke Parka (npr. Novi trg), bi se mogoče lahko spet spustili na tla in pogledali, kako v Novem mestu napredujejo pešpoti ter njihovo urejanje. Skorajda smo že pozabili, da je bil oktobra 2004 sprejet Ureditveni načrt za pešpoti in kolesarske poti Novega mesta (Uradni list RS, št. 122/2004). S tem so te poti dobile svoje mesto v pravno-veljavni prostorski dokumentaciji Novega mesta kot enakovreden člen urejanja prostora, kar je skladno z izhodišči Urbanistične zasnove Novega mesta iz leta 2002 (Uradni list RS, št. 69/2002). Velik del pešpoti, ki jih ta ureditveni načrt obravnava, je bil (predvsem po zaslugi tedanjega mestnega arhitekta) narejen skorajda sočasno z njegovim sprejetjem. Ta dokument lahko skupaj z dejanskim začetkom gradnje mestnih pešpoti štejemo za enega večjih kvalitativnih premikov na področju urejanja prostora v Novem mestu nasploh.

Razcvetu gradnje mestnih pešpoti v letih 2003 in 2005 je ob koncu svojega mandata nekoliko pristrigel peruti že prejšnji župan Boštjan Kovačič, po zamenjavi občinske oblasti pa so dela na tem področju v glavnem zamrla, kar v veliki meri velja tudi za njihovo vzdrževanje. Če strnemo, smo med letoma od 2003 do 2006 v mestu dobili okoli tri kilometre na novo urejenih sprehajališč (Sprehajališče Primičeve Julije ob Krki, Mordaxovo sprehajališče ob Težki vodi, pot v podaljšku Župančičevega sprehajališča do Bršljinskega potoka ter pešpot na Šancah z navezavo proti Loki). Številne druge pešpoti in drevoredi pa so dobile nove parkovne klopi.

Zakaj je vse to sploh pomembno? Pešpoti niso le poligoni za smetenje in vandalske izpade ali brezno, v katerega se meče dragocen proračunski denar za njihovo vzdrževanje. Njihov pomen je izrazito večplasten. V prostorskem smislu so pešpoti pomemben sestavni del t. i. zelenega sistema mesta, v katerem se smiselno povezujejo delčki narave znotraj urbane strukture v neko zaključeno celoto. Pogosto predstavljajo tudi nekakšne naravne bližnjice pri gibanju ljudi z enega konca mesta na drugega ter s tem razbremenjujejo motorizirane prometnice. Pešpoti omogočajo spoznavanje nekaterih bolj skritih kotičkov mesta, ki bi jih sicer ne poznali in do njih ne bi imeli nikakršnega odnosa oziroma bi bili do njih brezbržni.

V ekološkem smislu lahko izgradnja pešpoti poleg razbremenjevanja prometnic prispeva tudi k temu, da se nekateri deli mesta trajno namenijo urejenim zelenim površinam, namesto da se nesmotrno pozidajo ali uporabljajo kot divja odlagališča odpadkov. S tem se ohranjajo sonaravni življenjski prostori, ki prispevajo k večji biološki in krajinski pestrosti prostora.

Obstaja še vrsta drugih pozitivnih družbeno-socialnih vplivov. Pešpoti nam dajejo možnost, da se sprehajamo, počivamo, tečemo ali se kako drugače rekreiramo v razmeroma naravnem prostoru praktično sredi mesta in s tem pozitivno vplivamo na naše zdravje. So prostor za srečevanje in druženja ljudi, kar pozitivno vpliva na družbeno klimo v mestu, ki ga je že dodobra načela odtujenost. In še bi lahko naštevali. Izkušnje tudi kažejo, da so meščani te poti izredno dobro sprejeli in da so opravičile svoj obstoj.

Kot kaže trenutno stanje na tem področju, sedanje občinske oblasti vseh teh pomenov pešpoti (še) niso uvidele oziroma prepoznale kot dovolj pomembne. Namesto tega so se raje lotili olepševanja mesta z bolj ali manj trenutnimi učinki, kakršno je bilo tekmovanje Entente Florale. S tem tekmovanjem ni sicer nič narobe in tudi rezultatsko smo jo presenetljivo dobro odnesli (bronasto odličje). Če pa začnemo primerjati stroške izgradnje in ureditve narejenih pešpoti s stroški, ki so nastali pri pripravah na Entente Florale, ter potem primerjati še njihove učinke, zadeve niso več tako bleščeče.

Poglejmo si nekaj dejstev. Stroški izgradnje treh kilometrov povsem novih mestnih pešpoti med letoma od 2003 do 2006 so bili manj kot 80 000 evrov. Pri Entente Florale pa je bil objavljen podatek, da so priprave na to tekmovanje zahtevale okoli 100 000 evrov dodatnega proračunskega denarja (s tem da ni povsem jasno, koliko je bilo prvotnega proračunskega denarja za te namene). Tudi če stroškom izgradnje novih pešpoti dodamo stroške postavitve številnih parkovnih klopi ob drugih mestnih poteh in drevoredih, ne bomo prišli do številke, ki bi presegala 100 000 evrov.

Kaj pa smo razen bronaste slave pridobili po končanem tekmovanju? Čeprav bi morda po naslovu tekmovanja sklepali, da naj bi šel poudarek urejanju zelenih površin, temu nikakor ni bilo tako, saj se v te skorajda ni vlagalo (ali pa se to ne opazi). Najbolj je bilo opazno, da smo v mestnem jedru dobili velike količine novega asfalta, kar bi po logiki zadev pravzaprav moralo spadati med redna cestna vzdrževalna dela. Skladno z naslovom pa so na Glavnem trgu postavili številna nova betonska korita s cveticami, s katerimi so »dopolnili« arhitekturne ureditve akademika Marjana Mušiča pred Rotovžem in nasproti njega okoli spomenika obešenima partizanoma ter s tem popačili izvirne proporce ureditev ter njihovo prostorsko podobo. Neopažena tudi niso ostala plastična korita za rože na Kandijem mostu ter že kar ganljiva prizadevanja za njihovo ohranitev s čvrstimi privijačenji (prva runda korit je skoraj v celoti končala v Krki) in vedno novimi zasajenji sproti pokradenih cvetic. Zadeva je seveda vse prej kot skladna in privlačna ter popolnoma nepotrebna na mostu, ki ima status

kulturnega spomenika. Na srečo pa ta korita z zornega kota pešca skorajda niso opazna, saj jih konstrukcija ograje dobro zakrije.

Opaziti je še bilo, da so v ta namen prebarvali tudi ograjo na mostu ter da so zasadili cvetlice v obcestne grede na križiščih, kar pa pravzaprav tudi spada med redna vzdrževalne dela. Kot trajnejšo ureditev bi lahko prepoznali nadomestitev preraslega rdečelistnega ringloja z dvema simetrično zasajenima kroglastima robinijama (po domače akacijama, nikakor pa ne robidama, kot so poročali nekateri mediji) ob spomeniku obešenima partizanoma in zamenjavo poškodovanih konfinov ob njem (skladno s prvotno zasnovo Marjana Mušiča) ter sočasno obnovo fasade na stavbi Glavni trg 28 za omenjenim spomenikom. Pa še tu gre zgolj za delno ureditev na Glavnem trgu, ki že leta kliče po celostni prenovi. Današnje stanje Glavnega trga, kljub vsem naporom, ne daje vtisa večje urejenosti kot pred enim letom.

Morda bi se mestne oblasti na osnovi takšnih opažanj v prihodnosti lahko bolj posvetile trajnim in predvsem trajnostnim rešitvam, namesto da stavijo le na trenutni učinek. Ob tem morda tudi ne bi bilo slabo, če bi pri prostorskih ureditvah in oblikovanju vključili koga, ki se na takšne ureditve spozna (ali je za to celo poklican), namesto da urejajo in oblikujejo kar sami. Predvsem pa bi lahko nadaljevali dobro začeto delo na pešpoteh in kolesarskih poteh, skladno z veljavnim ureditvenim načrtom in pobudami civilne družbe, kot so na primer: podaljšanje sprehajališča ob Težki vodi na eni strani od Regrče vasi do Gotne vasi in na drugi strani od Šmihela do izliva v Krko, izboljšanje kakovosti poti v Ragovem logu in Portovalu, iztek Šanc proti Bregu in na Župančičevo sprehajališče, podaljšanje Župančičevega sprehajališča pod mestnim jedrom, pot od Seidlovega mlina do Zajčeve žage, nove brvi prek Krke (npr. Plava laguna – Ragov log, Kandija – mestno jedro) itd. Sočasno bi morali sistematično dopolnjevati slabo razvito mrežo kolesarskih stez in poti tako v povezavi s prometnicami kot s pešpotmi. Do konca mandata občini ostajajo še tri leta – ravno dovolj časa, da se vse zgoraj naštetu tudi udejanji! Dvomite?

Gradnja novih pešpoti v Novem mestu se je intenzivneje začela avgusta 2004 z urejanjem 500 metrov dolge sprehajalne poti ob reki Krki pod bolnišnico, ki je dobila ime sprehajališče Primičeve Julije.

Konec leta 2004 se je začela tudi gradnja okoli 1,5 kilometra dolgega podaljška Župančičevega sprehajališča vse do Lastovč. Mesto bi se sedaj moralo lotiti tudi povezave Župančičevega sprehajališča s Parkom EU ob reki Krki v strogem mestnem jedru Novega mesta, ki je načrtovana že desetletja. Manjka poguma, odločnosti?

Poti v mestnih gozdovih, tudi v Portovalu (na sliki) in Ragovem logu, so primerne le za bolj gibčne in spretnе, vsekakor pa denimo ne za otroške vozičke, kaj šele za invalide na vozičkih.

Klopi so nujni element vsakega sprehajališča, tudi Mordaxovega sprehajališča, ki je bilo urejeno v začetku leta 2005. Novomeške klopi, ki jih ob obstoječih novomeških sprehajališčih v glavnem ne manjka, je oblikoval Peter Simič.

Letos je bila prenovljena še druga polovica mosta v Ragov log.

Atraktivno sprehajališče ob ostankih srednjeveškega obzidja na Šancah z iztekom na Loko je bilo urejeno v letu 2005.

Najbolj znano novomeško sprehajališče je okoli kilometer in pol dolg Kettejev drevored, ki je bil nekoč vpadna cesta v mesto.

Most prek reke Krke med Plavo laguno in Ragovim logom je bil načrtovan že z zasnovo naselja, ki se je začelo graditi na prehodu sedemdesetih v osemdeseta leta prejšnjega stoletja, a most, ki bi blokovsko naselje lepo povezal z atraktivnim gozdičem, še danes ni zgrajen. (Fotografije in besedila pod njimi je prispeval Tomaž Levičar.)

PRILOGA D: Rubrika Črna packa

Za občino nerešljiv problem?

Kiosk na Trzinovi cesti je za novomeško občinsko vodstvo očitno eden izmed sploh ne več tako redkih preostlih orehov. Objekt, ki je nekoč služil kot trgovina in celo kot frizerski salon, je že vrsto let zapuščen in sedaj tudi že v zelo slabem stanju. Kaj več kot odstranitve ga zagotovo ne čaka. Kdaj ga to čaka, pa lahko le ugibamo. Novomeška občina, na katere zemlji kiosk stoji, kljub temu da ta sedaj že povsem nekoristna reč iz leta v leto bolj kazi okolico, ne stori ničesar.

Iz občinske stavbe v reklamni pano

Stavba na Novem trgu 6 je še nedolgo nazaj služila kot prostor za delo delavcev občinske in tudi državne uprave. Delovnega vzdušja v stavbi že precej masecov ni več. Zdaj ji je namenjeno rušenje. Na njenem mestu pa naj bi zgradili nekakšen nov objekt. Kakšen ta bo, ne ve še nihče, je pa že zelo jasno, da je nespodobnost reševanja problema pripeljala do tega, da so ta stari, razpadajoči objekti preobličili kar v reklamni pano. Tudi v mestu raze prej kot manjka. V Novem mestu kakšnih reči, ponavadi ne tistih vsem najbolj ljubih, očitno ni nikoli dovolj. Ko bodo to, da lahko reklame nekontrolirano obešajo po fasadah svojih hiš, ugotovili še tisoči ostalih lastnikov nepremičnin v Novem mestu, bo mesto najbrž postalo reklamni in s tem verjetno tudi poslovni raj.

Luščenje ulice

Padersiščeva ulica je le ena izmed več deset novomeških ulic. Vse imajo seveda tudi svoje tablice. Na njih je zapisano ime ulice. Toda ime Padersiščevi ulici odpada iz todne v leden po msem. Morda ga čez nekaj mesecev že več ne bo. Kakor še marsikatera druga tabla z imeni ulic po mestu. Bi znalo biti, kakor stvari tu gredo, da so to le postopne priprave Novomeščanov in pribeikov na nov preživetveni izziv, tokrat orientacijski.

Tabla črnih pack

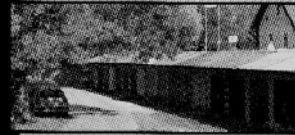
Mestna občina Novo mesto odpravila nevaren pločnik.

BTC – mesto, neprijazno invalidom.

Neurejena frizura MIC Stylinga.

Na Smrečnikovi še vedno zane-marjene garaže.

Vir: Park (2009, 17).

PRILOGA E: Forum novomesto.org – Razvojne možnosti Glavnega trga

Lep pozdrav!

Sva študentki 2. letnika Fakultete za arhitekturo. Piševa raziskovalno nalogo o razvojnih (urbanističnih) možnostih Glavnega trga v Novem mestu. Radi bi dobili vaša mnenja o Glavnem trgu, o njegovih pomankljivostih in možnostih razvoja!

Kaj menite da na Glavnem trgu bistvenega primanjkuje? Kaj zelo pogrešate? Ali bi radi, da se obnovita stara kavarna in slaščičarna? Je dovolj razvedrila za mlade? Ali je dovolj kulturnih prireditev? S čim bi lahko zopet privabili stare in mlade na Glavni trg? Veseli bova vaših odgovorov!

Najlepša hvala!

Sanja in Urša

Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)

[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (novmescan2008), 3. januar 2008 (17:20), odgovor na: [razvojne možnosti glavnega trga](#)

fajn tema :)

Malo za hec, malo za res.

Najprej naj se malo pohecam:

glede na to da stoji pred mestno hišo ena baraka, mogoče je možnost da bi po celem trgu postavili še veliko takih barak, ki bodo v ponos Novemu mestu.

Staro mestno jedro je po moje potrebno korenite preureditve. Tako v smislu odvijanja prometa, kakor tudi rekonstrukcije oziroma popravil objektov na trgu in same tržne ureditve. Mesto bi moralo vzeti za zgled tuja mesta, ki so že obnovljena. obnova pa bi morala biti premišljena in postopna. Obnova kavarne in slaščičarne je res nujna, potrebna bi bila tudi obnova več kot polovice objektov. smotrno bi bilo da dobi mesto tudi kakšno prodajalno spominkov. Določeni objekti so bili sanirani, pri več izmed njih pa se vidi da so bile rešitve cenene. Morebiti bi bilo potrebno narediti model rekonstrukcije mestnega jedra, z dejavnostmi v posameznih stavbah. Smotrno je razmišljati, da se podstrehe objektov obnovi oziroma preuredi v mansardna stanovanja, ki se jih proda mlajšim parom, ki bi vneslo v mesto več življenja. Mesto bi dobilo spet meščane, ki jih danes prekično da skoraj ni več. v preteklosti je bilo že velikokrat razmišljano o tem, da bi se mestno središče v celoti zaprlo za ves promet. Po mojem prepričanju bi s tako preureitvijo prometnega režima situacijo poslabšali. Ob morebitnem razmišljanju o zaprtju mestnega središča pa bi bilo potrebno narediti prometno študijo, katere model ne bi obsegal le mestnega središča temveč večje

območje, s katerimi bi zajeli vse vpadnice... V času ko bi središče zapirali bi morale bile izvedene že glavne mestne obvoznice...

Lep pozdrav!

Novomeščan

Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)

[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**Marko**), 6. januar 2008 (20:54), odgovor na: [Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Pozdravljena!

V centru Novega mesta, Glavni trg in bližnja okolica nima ničesar kar bi staro jedro moralo imeti. G. Levičar je bil blačen da poda rešitve pa se ni nič premaknilo, razen obnova knjižnice in Rotovža, kar pa se sedaj kaže da je bilo slabo zamišljeno in tudi izvedeno. Torej v Novem mestu je potrebno narediti vse na novo.

Promet skozi Glavni trg lahko ostane, samo treba ga je omejiti in ustrezno regulirati, ustrezne rešitve so izvedljive in zelo hitro izvedljive, toda vse je v rokah župana.

Tudi ostale rešitve glede ponudbe različnih storitev in poslovnih zadev so izvedlive, toda za to mora priti do dialoga z lastniki, uporabniki in birokrati Rotovža, kar pa se zadnjih 20 let ne dogaja.

Podjetniki imajo ideje toda v oblesteh ni posluha.

Če želite več in konkretne ideje (razmišljanja o ureditvi), pišite: gornik@email.si

Za vse je potrebno da so mestne oblasti pripravljene zamisli sprejeti in jih podpreti. Ko se začne tako delati, ko župan razmišlja, da je potrebo nekaj spremeniti, dati tudi drugim, da nekaj predlagajo potem se stvari urejajo.

Stvari ne morejo urejati tisti ki zadnjih 15-20 let za Novo mesto niso naredili nič, pravzaprav so ga pahnili 30 let nazaj.

Zato ker Novo mesto živi v prejšnjem tisočletju se ne bo nič spremenilo in tudi vajina študija bo mrtva črka na papirju.

Plp Marko

Odg: Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)

[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**Špelca**), 7. januar 2008 (00:14), odgovor na: [Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Marko! Ne bluzi! Staro mestno jedro ima marsikaj, kar mora imeti. Ti si samo en tipičen godrnjač, ki vse vidi črno in slabo. V zadnjih letih se je veliko premaknilo na boljše in prepričana sem da bo šlo še vnaprej na bolje, čeprav ga eni sem pa tja

usekajo zelo mimo, kot smo videli tudi v tem decembru.

Da bi imeli podjetniki kakšne super ideje pa lahko kar nehaš sanjat in blebetat. Tudi če jih imajo, jih nihče ne ovira, da jih ne bi mogli uresničiti. Naj jih! Kaj pa še čakajo? Ne vem pa kaj naj si milim o podjetnikih tipa »kavarna«.

V novomeškem mestnem jedru itak marsikatera dejavnost težko preživi. Pa ne zato, ker bi bilo mestno jedro slabo, ampak ker je to mesto čisto enostavno tako zelo majhno. To je dokazalo že na desetine podjetnikov, ki so bili, a so prej ali slej odšli iz jedra, btc-ja, mercatorja,.... Ostali pa so samo najbolj vztrajni in ne ravno samo na profit uskekani. V zadnjih letih se je spet pojavilo nekaj novih. Mogoče kaj bo.

Tudi občina je v preteklih letih nekaj stvari naredila. To ji je treba priznati. Prenova Sokolske ulice, rotovž, prenavljanje knjižnice, poti, parkec, kupili so Hišo društev, eko tržnica, ...

Špela

Odg: Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Tomaž Levičar, 7. januar 2008 (00:46), odgovor na: **Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga**

Gospod Marko!

Ker ste omenili moje ime, se mi zdi primerno, da odgovorim s kratko mislijo.

Takšnih kakršni ste vi, je v Novem mestu veliko. Pravzaprav ga ne poznam, ki bi si ne želel, da bi mestno jedro bilo še lepše urejeno, še živahnejše, še bolj ekonomsko uspešno, da se v njem, kakor vi pravite, konec koncev nekaj spremeni. Sogovornikov in somišljenikov glede teh nalog torej ni posebej težko najti.

Bolj ali manj kar natančno je tudi znano, kaj so problemi tega mestnega predela in znane so bolj ali manj tudi rešitve za te probleme in položaj posameznih rešitev v času in prostoru, torej v celoti tega sistema. Obstajajo seveda dokaj nepomembne variacije, permutacije, kombinacije in podobno glede načina reševanja. Tudi je znano, katere od možnih rešitev javnost posebej podpira in katere manj ... Skratka, idej, znanja, vedenja, pobud, predlogov, študij, analiz, zaznav, ... v zvezi z mestnim jedrom je bilo že veliko in rekel bi lahko, da tudi že povsem dovolj. No, dovolj vsaj za to, da se večino (ključnih) problemov odpravi. Vse kar manjka je kontinuirana akcija, je nekdo, ki bo vse skupaj ustrezno vodil v posameznih segmentih ali celo v celoti. Mestno jedro kot celota pač rabi gospodarja. To je lahko nekakšen poslovni grozd vseh, ki v mestnem jedru delujejo, ti si bodo med seboj seveda delili tudi stroške za »sanacijske« projekte in kajpada kasneje delegirali na koristih, lahko pa bi to nalogo prevzela tudi občina, ki ima najbrž interes, da mestno jedro odlično živi, a katere lastna, osnovna odgovornost v zvezi z mestnim jedrom je sicer tudi vsakomur jasna in ni ravno vseobsegajoča – denimo: skrb za lastne nepremičnine in javni prostor, urejanje prometa, urbanistično načrtovanje, sodelovanje pri skrbi za kulturne spomenike, soustvarjanje vzpodbudnega okolja za poslovanje, odpravljanje

morebitnih birokratskih cokel ipd.

Glede na to, da imate ideje, pa bo najbolje, da jih naslovite na vse, ki v mestnem jedru poslujejo in ki si ga lastijo. Če so dobre, jih bodo zagotovo z veseljem sprejeli in jih skupaj z vami postavili v življenje.

Tomaž Levičar

[\[tomazlevicar.blogspot.com\]](http://tomazlevicar.blogspot.com)

Odg: Odg: Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot
izhodiščeOdgovori](#)

Gost (Marko), 7. januar 2008 (21:02), odgovor na: [Odg: Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Pozdravljeni!

Kaj naj rečem, gospodar mesta je občina, torej župan. Če se ne motim ste bili kar nekaj časa pri koritu, pa nič.

Lepo, klopce ob lepi Krki, vse hvale vredna pridobitev, toda ali je že kdo šel od Aprila do Oktobra po 21.00 po teh stezicah ko je ob krki najlepše. Ne bi pisal kako je, to je treba doživeti. Za te zadeve zopet skrbi gospodar, lastnik in to je občina.

Take in podobne težave bi lahko še našteval.

Lepo zelo lepo je sredi starega jedra 20 m Rotovža in novo nastajajočega turističnega paradiža opazovati, kako se suši perilo stanovalcev Dilančeve. Saj tudi ti ljudje morajo nekje živeti in kaj kdo dela z lastnino je njegova stvar, toda ali takšna dejavnost sodi v center, g. Levičar vsi ste bili gospodar mesta takrat ali se motim.

A da ni idej: povejte mi kje lahko tujec v Novem mestu kupi razglednico tega mesta.

Kako se lahko uredi mestni promet je dokazal Jankovič v Ljubljani in Ljubljana je bila polna, mene pa prijatelji ki so prišli na obisk na Glani trg, sprašujejo ali bomo zopet nekja gradili pred Rotovžem.

Dober gospodar se pogovarja z lastniki, v tujini, ki boste kaj hodili okoli, vprašajte kako se temu streže. Mesto, mora imeti vizijo kako naj bi mesto zgledalo čez 10 let, skliče lastnike, zaintereserane podjetniško iniciativo in predlaga se dogovarja, seveda pa mora nekaj tudi ponuditi in tudi zahtevati.

Celje: g. Šrot in še kateri drugi župani, (Hudoklin- Šentjernej), so ponudili in tudi zahtevali, da so zanimali vse ki so imeli namen nekaj storiti. Primer: da bi se obnovile fasade na Glavnem trgu, se lastnikom ali najemnikom ponudi subvencioniranje fasade (barve), pod pogojem, da sami financirajo zamenjavo stavbnega pohištva.

Pa ne mi odgovarjat g. Levičar da se je delalo v tej smeri, ker se ni, ali pa ste moj naslov izpustili. Če želiš v centru odkupiti prazne poslovne prostore v lasti občine, le ta potrebuje sedaj že 1 leto, pa le tega še ni vpisala v zemljiško knjigo, kar je pogoj za odkup, pa to ne bo gostinski lokal, da ne bo pomote.

Dober primer bi lahko bil tudi primer volitev: sedaj ko imamo obnovljen Rotovž, bi lahko volilno mesto iz podrtije preselili v Rotovž in ob volitvah bi vsa vesolna Slovenija videla vsaj enkar letno obnovljeno stavbo in bi mogoče prav zaradi tega bil turist več v Novem mestu.

V Metliki je go. Brunskole z svojo ekipo zadevo stare policije od iniciative do prodaje izpeljala v 3 mesecih, pa še skladišče Rdečega križa je morala preseliti. Gospa ve da se živi samo od plačevanja davkov.

Ali vam naštejem še kakšen primer ki se v Novem mestu vleče že 10 let (verjetno veste za primer ekonomije pri Grmeskem gradu)
 Pa bodi zadosti za denašni večer, toliko, da napišem da ideje so, toda gluhi in slepi jih ne vidijo in ne slišijo, oni hodijo v službo in jim je lepo.
 Glede na to da ste g. Levičar svetnik upam, da boste na sejah z manj točkami, pod točko razno predlagali tudi kaj od napisanega.

Pa brez zamere.

Pip Marko

Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (aril), 3. januar 2008 (18:24), odgovor na: [razvojne možnosti glavnega trga](#)

Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot izhodišče](#) [Odgovori](#)

Tomaž Levičar, 3. januar 2008 (18:26), odgovor na: [razvojne možnosti glavnega trga](#)

Spoštovani!

Odnos do Glavnega trga in mestnega jedra je novomeška občina preverjala oziroma opazovala skozi več anket, ki so bile izvedene pred nekaj leti na različnih skupinah – meščani, poslovni sektor v mestnem jedru, stanovalci. Ugotovitve naj bi občini pomagale pri oblikovanju (družbeno sprejemljivih) razvojnih odločitev v zvezi s tem mestnim predelom. Ankete so bile pred časom objavljene na spletni strani občine www.novomesto.si. Če so tam še objavljene, ne vem, vsekakor pa jih morajo hraniti na občini – mestna.obcina@novomesto.si oz. 39 39 244.

Pripravljenih je bila še vrsta drugih nalog, ki jih najbrž ravno tako hranijo.

Tomaž Levičar

Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (trubar), 4. januar 2008 (10:10), odgovor na: [Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Spoštovani, dosegli smo dno. To kar se je zgodilo na novomeškem glavnem trgu za silvestrovo in to, kar se dogaja z trgom (in mestnim jedrom) v zadnjem obdobju je višek primitivizma, neokusa, kmetavzarstva in barbarstva. Sramota je prevelika, da bi lahko mirno gledali. Arhitekti, krajinarji, Tomaž, civilna družba...nujno je potrebno ukrepati, nujno bi moral nekdo tudi odgovarjati. Sram me je, da sem novomeščan.

Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**Ben**), 4. januar 2008 (12:05), odgovor na: [razvojne možnosti glavnega trga](#)

Glavni Trg bi bilo potrebno zaprti za ves promet!!!
Asfaltirani del Glavnega trga nadomestiti z zelenicami in potmi do prodajalen in loklalom.
Kocke po sredini Glavnega trga pa pusti kot zgodovino in pot za ti. vlakec (lahhko na osnovi traktorja), ki bi vozil okrog Glavnega trga, Novega trga in pa tržnice. V mestno jedro pa naseliti kavarne, slaščičarne, in še kaj za pod zob, ter pa nekaj pravih PUBov. Narediti še eno praktirno hišo v kandiji in na Novem trgu iz katere naj bi se financiral brezplačni prevoz okoli mestnega jedra. Promet skozi Glavni trg bi bil dovoljen samo za čas dostave npr 06-09. Čelne stene stavb, ki gledajo na Glavni trg pa poenotiti na nek normalen izgled lahko tudi starejši, ne pa kot je današnji Müller (SRAMOTA ZA NOVO MESTO).

PS To bi bil moj osnovni predlog, katerega pa mislim da bi novomeščani (ne mislim

Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**dolenc76**), 4. januar 2008 (13:07), odgovor na: [Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Asfaltni del v mestu nadometiti z zelenicami??? A je še kje kakšno meto ki ima toliko zelenic kot ga bi imelo potem to??? Halo!!! V mesto paše tržna ureditev! Potem bi lahko naselili v mesto še kakšnega kmeta in bi tam pasel živino!

Lep pozdrav!

Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**vito**), 4. januar 2008 (16:46), odgovor na: [Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Ben je napisal/a:

Glavni Trg bi bilo potrebno zaprti za ves promet!!!
Asfaltirani del Glavnega trga nadomestiti z zelenicami in potmi do prodajalen in loklalov.
Kocke po sredini Glavnega trga pa pustiti kot zgodovino in pot za ti. vlakec (lahhko na osnovi traktorja), ki bi vozil okrog Glavnega trga, Novega trga in pa tržnice. V mestno jedro pa naseliti kavarne, slaščičarne, in še kaj za pod zob, ter pa nekaj pravih PUBov. Narediti še eno prakirno hišo v kandiji in na Novem trgu iz katere naj bi se financiral brezplačni prevoz okoli mestnega jedra. Promet skozi Glavni trg bi bil dovoljen samo za čas dostave npr 06-09. Čelne stene stavb, ki gledajo na Glavni trg pa poenotiti na nek normalen izgled lahko tudi starejši, ne pa kot je današnji Müller (SRAMOTA ZA NOVO MESTO).

PS To bi bil moj osnovni predlog, katerega pa mislim da bi novomeščani (ne mislim občanarjev ampak prebivalce) z veseljem podprli.

Ben je napisal/a:

Glavni Trg bi bilo potrebno zaprti za ves promet!!!
Asfaltirani del Glavnega trga nadomestiti z zelenicami in potmi do prodajalen in loklalov.
Kocke po sredini Glavnega trga pa pustiti kot zgodovino in pot za ti. vlakec (lahhko na osnovi traktorja), ki bi vozil okrog Glavnega trga, Novega trga in pa tržnice. V mestno jedro pa naseliti kavarne, slaščičarne, in še kaj za pod zob, ter pa nekaj pravih PUBov. Narediti še eno prakirno hišo v kandiji in na Novem trgu iz katere naj bi se financiral brezplačni prevoz okoli mestnega jedra. Promet skozi Glavni trg bi bil dovoljen samo za čas dostave npr 06-09. Čelne stene stavb, ki gledajo na Glavni trg pa poenotiti na nek normalen izgled lahko tudi starejši, ne pa kot je današnji Müller (SRAMOTA ZA NOVO MESTO).

PS To bi bil moj osnovni predlog, katerega pa mislim da bi novomeščani (ne mislim občanarjev ampak prebivalce) z veseljem podprli.

Ja bravo podgurci, točno to ja, nekaj pravih PUB-ov je treba. Mater folk hlapčevski, pa že niste več zadovoljni s kakšno pravo domačo, kmečko krčmo al pa birtijo, ampak samo PUB-i štejejo.

Ko človek bere tale vaš forum, se čudi, da ste sploh vsaj z mezincem na eni nogi v 21. stoletju.

Toliko primitivizma, kot ka tukaj berem, pa daleč naokoli ne najdem.

Lep medvedji pozdrav iz (v) kameno dobo, kamor spadaste

Odg: Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (BeN), 4. januar 2008 (19:33), odgovor na: [Odg: Odg: razvojne možnosti glavnega trga](#)

Bravo podgurci, najboljše bi bilo da imamo največjo domačo hrano v NM srbsko kuhinjo. Ste pa res brihtni, seveda potrebujemo PUB in pa domačo SLOVENSKO restavracijo.

Kolikor bere zgornje odgovore pi pa najrajši videli, da se renovira stari kandijski most, tako da bi še kamioni in avtobusi vozili skozi Glavni trg. Take podgurce rabimo to je naša novomeška oblast.

Odg: razvojne možnosti glavnega trga

[Kot](#)
[izhodišče](#) [Odgovori](#)

Gost (**sanjaa**), 7. januar 2008 (14:54), odgovor na: [razvojne možnosti glavnega trga](#)

Najlepša hvala za vaše odgovore! Najina naloga je predvsem urbanistična ureditev...Je samo študijska naloga prenove in ne ravno razsikava "tržnih možnosti". Kot vizijo pa sva si zastavili ožvitev Glavnega trga-za to pa potrebuješ določene pogoje in osnovo na kateri gradiš naprej. Podali ste nama nekaj zanimivih rešitev, ki jih bova zagotovo poskušali upoštevati.

Kar se tiče zaprtja Glavnega trga za promet...Če pogledamo na primer Ljubljano, ki je letos septembra zaprla center (Prešernov trg, Kongresni in Mestni trg) za ves promet, se vidi da se da tudi brez prometa in parkirnih mest odlično funzionirati. Tako živa kot je bila letos Ljubljana v decembru ni bila že dolgo! Ljudem je potrebno le ponuditi primeren program! Seveda ne moremo primerjati prestolnice z našim malim Novi mestom-se bi pa lahko zgledovali po njej. Promet je vsekakor težava - vprašanje je ali bi z več parkirnimi mesti rešili problem ali ne...To je moje mnenje iz bolj urbanističnega vidika;) Se pa strinjam, da je v Novem mestu skrajni čas da se kaj naredi! Le interes je potrebno imeti.

Še enkrat hvala za odgovore!

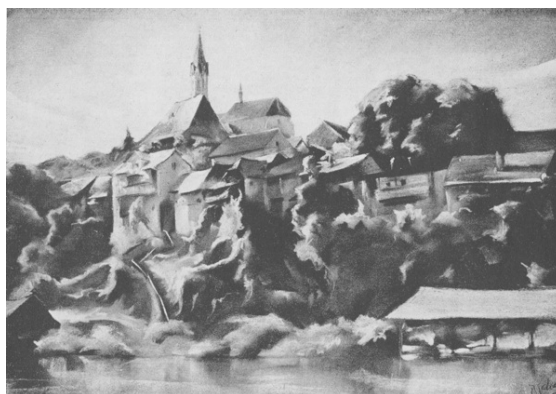
PRILOGA F: Jakčeve slike Novega mesta

Slika 7.1: Breg, risba 1935

Vir: Komelj (1981, 79).

Slika 7.2: Novomeški Breg s Kapitljem, pastel 1927

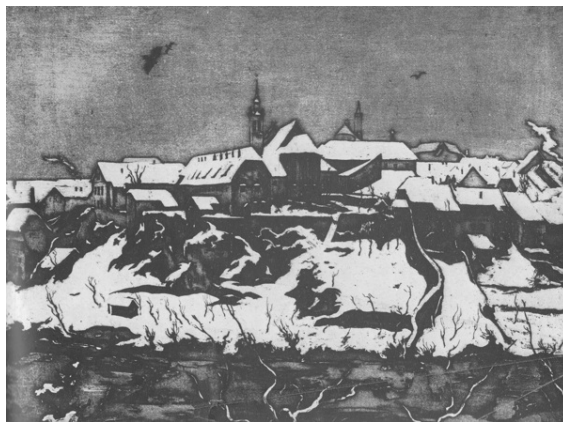
Vir: Komelj (1981, 26).

Slika 7.3: Novo mesto v snegu, pastel 1954

Vir: Komelj (1981, 175).

Slika 7.4: Novo mesto v snegu, akvatinta 1967

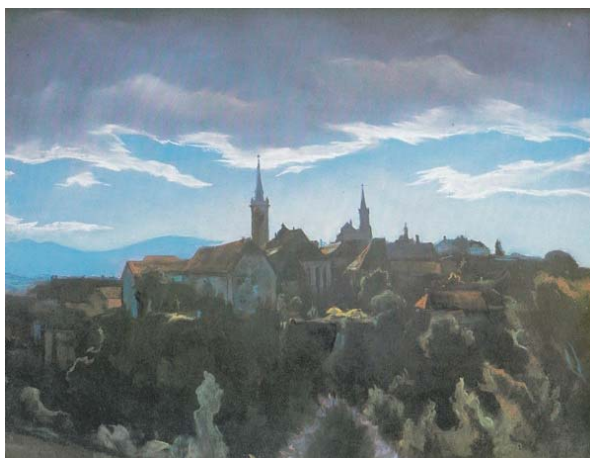
Vir: Komelj (1981, 91).

Slika 7.5: Caparski breg v Novem mestu, pastel

Vir: Komej (1981, 161).

Slika 7.6: Novo mesto proti večeru, pastel 1971

Vir: Komej (1981, 206).

Slika 7.7: Novo mesto pred sončnim zahodom, pastel 1975

Vir: Komelj (1981, 204).

PRILOGA G: Iz jablane v kozarce

z jablane v kozarce

Besedilo in fotografije: Boštjan Pucelj

'Oka, oka' vpije Anže, 'Jast tut, jast tut', takoj za njim Gaja in že teče s kozarcem do babice, da bi ji nalila domačega soka. Otroke je težko preslepiti, prvič ti še morda uspe, drugič zagotovo ne več. Sok, pridelan iz domačega sadja, ima drugačen okus kot kateri koli sok iz trgovskih polic hipermarketov. Logika je povsem preprosta. Doma pridelan sok ni tržno blago, kajti če bi izračunal vložen čas v nastanek proizvoda, ga ni podjetja, ki bi se upal lotiti takšnega posla. Seveda obstajajo približki, ki prinesejo željen dobiček, vendar ti sokovi s kemijskimi dodatki kljub ogromnim raziskavam ne dosežejo okusa domačega. Poleg tega se moramo zavedati, da je vsak domači sok unikaten izdelek, prilagojen stalnim hvaležnim strankam (beri domačemu gospodinjstvu). Pri izdelavi takega soka ni velike znanosti, so pa drobne skrivnosti, ki ustvarijo okus, ki se ga kaj hitro navadimo oziroma zasvojimo. Le kako bi odklonili kozarček domačega, ko ga niti zakon o varnosti cestnega prometa ne prepoveduje.

Za izdelavo domačega jabolčnika potrebujemo:

- od 5 do 70 let stare jablane z zreliimi sadeži
- mlin (po domače malen) ter stiskalnico (po domače prešo)
- velik lonec oziroma kad
- kuhalnik
- steklenice s pokrovčkom

Vir: Park (2009, 27).

Vir: Park (2009, 28).

Vir: Park (2009, 29).

Vir: Park (2009, 30).